ความเป็นมา

ปีวิวิง

มีนาคม ๒๔๗๖

สตรี

ต้องแต่งกายงาม

และฉะนั้น

เชิญไปที่

ก. พ. ภคินี่

ช่างแต่งกายและแต่งบ้าน

มีผ้าเก๋ ๆ และหมอนสำหรับเก้าอี้ ใบละ ๙๙ สต.

โปรดรีบมาซื้อ!

เลขที่ ๕๕๓ ข. ถนนตะนาว ระหว่างสี่แยกคอกวัวกับสะพานวัดมหรรณพ์

บาปแหละเป็นข้อที่พึงอาย

"C'est le crime qui fait la honte, et non pas l' échaffaud."

(สุภาษิตของปราชญ์ฝรั่งเศส ชื่อ คอร์เนย์ล์)

(โคลง มหานันทะทายี)

◎ "บาปแหละเป็นข้อที่ พึงอาย
ทัณฑ์โทษ"
นี่ปราชญ์มุ่งหมายเตือน สติ
ว่าบาปสิโหดยิ่ง กว่าต้องลงทัณฑ์

◎ อันบาปทำแม้ที่ ลี้ลับ
ใครมิอาจจับกุม แน่ไซร้
และแม้ไม่รับทัณฑ์ โทษอย่าง ใดเลย
ใจก็คงให้นึก แน่แท้อดสู

◎ แม้ตูมิอยากต้อง อาชญา
จำงดอะนาจาร จุ่งหมด
ชั่วแล้วจะว่าผู้ ลงอาช ญาฤๅ
ทำเสื่อมซึ่งยศศักดิ์ ดั่งนั้นฉันใด

พอดื่มเสียสองอีกเท่านั้น
หมากฝ่ายฉันหนีทางที่เปนต่อ

สุคนธโอสถ ตราม้า!
บำรุงใจให้ปลอดโปร่ง

ท่านที่หมกมุ่นในการใช้ความคิดทุกอย่างควรมียานี้ประจำตัว ละลายน้ำดื่มเพียงครั้งเดียว จะหายศกเพลียระเหี่ยรู้สึกชื่นบานแจ่มใส ทันที □□

บัณฑิตย์

(ปีที่ ๑๐ เล่ม ๑๑ วันที่ ๑๕ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๗๖)

มาสานุสสรณ์ . . . . . หน้าพิเศษ

พระรามมะลายู . . . . เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป ,, ๗๓๑

เห่อมีลูก . . . . . คุณติ่ง . . . . . ,, ๗๗๐

ทูตรัก . . . . . นารา . . . . . ,, ๗๗๓

พจนานุกรม บาลี–ไทย (ต่อ) . หลวงเทพดรุณานุศิษฏ์ หน้าพิเศษ ๕๗–๖๔

◎ วิสัยผู้ซึ่งปก ครองรัฐ
ย่อมโปรดผู้สัตย์ธรรม สุจริต
อีกมุ่งขจัดชน ทุรเจตน์
เพื่อสุขสถิตมั่น ทั่วทั้งธรณี

◎ ชินสีห์พุทธะเจ้า โลกะนาถ
ตรัสว่าใครขาดความ อายบาป
ผู้นั้นย่อมอาจทำ ทุจจริต ถ้วนนา
กิเลสก็หยาบแท้ เพราะสิ้นความอาย

◎ หญิงชายอยู่ได้อย่าง เกษมสันต์
เพราะหิริกันการ ทำบาป
กฎหมายและทัณฑ์โทษ น้อยใหญ่
ได้แต่กำราบเมื่อ ผิดแล้วแลเห็น

◎ เช่นนี้แม้ประพฤติ ผิดร้าย
อย่าคิดละอายต่อ รับโทษ
คิดขวยเมื่อหมายจะ ทำผิด นั่นดี
จะมิต้องโกรธเพราะ เหตุต้องอาชญา ฯ

จากโคลงสุภาษิต

พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระรามมะลายู

นับเป็นประชุมเรื่องพระราม ภาค ๒

ปรารภเรื่อง

รามายณะหรือเรื่องพระราม เป็นตำนานลัทธิศาสนาของฮินดู ตามเรื่องที่จะเล่าต่อไปนี้ มีในวรรณคดีของมะลายู. ถ้าว่าตามคติลัทธิอิสลามแล้ว ย่อมห้ามขาดไม่ให้นำเรื่องราวของลัทธิศาสนาอื่นเข้ามาแทรก แต่ที่ชาติมะลายูมีเรื่องพระรามอันเป็นของแขกพราหมณ์ไว้ ก็เพราะเดิมมาชนชาติมะลายูได้รับคติความเจริญจากอินเดียก่อน เพิ่งจะมาเปลี่ยนคติเป็นนับถือลัทธิอิสลามในราวหกหรือเจ็ดร้อยปีที่ล่วงมานี้เอง.

เพื่อให้ทราบเรื่องราวแน่มแน้งขึ้นอีก จะต้องเล่าเรื่องเป็นตำนองพงศาวดาร แต่ไม่ใช่พระราชพงศาวดาร หรือ ประวัติศาสตร์ คงเป็นเรื่องราวตามธรรมดาเท่านั้น.

อันดินแดนที่อยู่ถัดอินเดียออกมาทางตะวันออก ซึ่งเคยได้รับความรู้ความเจริญจากอินเดีย มีศาสนาศิลปวิทยาและวรรณคดีเป็นต้น เห็นจะแบ่งได้เป็นสองส่วน: ส่วนหนึ่ง เป็นประเทศชาติต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่บนแหลมอินโดจีน คือในระหว่างอินเดียกับจีน, ส่วนที่สองได้แก่ประเทศชะวา มะลายู สุมาตรา และบรรดาเกาะน้อยใหญ่ที่ใกล้เคียงกับประเทศข้างต้นนี้ ซึ่งเพื่อความสะดวกนักปราชญ์มักรวมเรียกว่าประเทศอินโดเนเซีย อันบางอาจารย์ก็รวมแหลมอินโดจีนเข้าด้วย.

ประเทศเหล่านี้ ในครั้งโบราณนับเวลาตั้งพันปีขึ้นไป ประชาชนชาวอินเดียพากันมาตั้งภูมิลำเนา และนำแบบแผนวิชาอารยธรรมมาเผยแผ่ เพราะเป็นย่านที่อยู่ติดต่อกันทั้งทางบกและทางทะเล คือตอนบนมีแผ่นดินแล่นถึงกัน, ส่วนตอนที่ถัดลงมา เพียงมีแต่ทะเลคั่นกลางเท่านั้น ซึ่งถ้าแล่นเรือออกจากอินเดียตรงมาทางตะวันออก จะมาถึงแหลมมะลายูและเกาะสุมาตราก่อนถัดไปถึงเกาะชะวา, และถ้าย้อนขึ้นเหนือ จะถึงประเทศเขมรและประเทศจัมปาของพวกแขกจาม ซึ่งเป็น

หอสมุดแห่งชาติ พิมพ์ครั้งแรกในโลก ไทยเขษม

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป มีน

แคว้นญวนใต้ในบัดนี้. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในแหลมมะลายู สุมาตรา ชะวา ตลอดไปจนประเทศจัมปา มีหลักเค้าในทางภาษาที่ใช้พูดกันเป็นแนวที่ทำให้เชื่อได้ว่าเป็นชาติเดียวกันโดยทางภาษา (หากแต่ห่างเหินกันออกไป และไปคบค้าสมาคมกับชาติอื่นภาษาอื่นจึงทำให้ภาษาผิดแปลกกันไปบ้าง). เหตุฉะนี้เขาจึงให้ชื่อรวมว่าชาติออสโตรเนเซียน. ชาตินี้แหละที่เป็นบรรพบุรุษในทางภาษาของชาติมะลายู, และชาติปอลินเซียน คือชาวเกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก ถัดหมู่เกาะมะลายูออกไป.

ย้อนกล่าวถึงชาวอินเดียที่ยกมาตั้งภูมิลำเนาในประเทศอินโดเนเซีย ส่วนมากเป็นชาวอินเดียฝ่ายใต้ ซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ ผิดกับชาวอินเดียฝ่ายเหนือ. เหตุฉะนี้วิชาความรู้ต่าง ๆ ที่ประเทศอินโดเนเซียได้รับไว้และลามมาจนกระทั่งประเทศสยามตอนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตลอดไปจนประเทศเขมรและประเทศจัมปา จึงเป็นไปตามแบบแผนทางอินเดียฝ่ายใต้. ซ้ำชาวอินเดียที่ยกมาตั้งภูมิลำเนาย่อมมีความรู้ความเจริญดีกว่าชาวพื้นเมือง จึงมักได้มาเป็นใหญ่ในดินแดนเหล่านั้น และยังมีการติดต่อกันในทางกุลสัมพันธ์ หรือในการรุกรานย่ำแดนกันบ่อย ๆ ความคิดความอ่านต่าง ๆ ก็ต้องระคนปนกัน รวมทั้งเรื่องพระรามด้วย. สรุปความก็คือประเทศเหล่านี้ ย่อมติดต่อกันในทางเป็นมิตรบ้าง เป็นศัตรูกันบ้าง, ลัทธิศาสนาที่นับถือจึงย่อมเป็นพระพุทธศาสนาและลัทธิศาสนาฮินดูทั่วไป. ครั้นมาภายหลังราว พ.ศ. ๑๗๐๐ เศษ ชนชาตินับถือลัทธิอิสลาม ซึ่งขยายอำนาจเข้าไปในอินเดียเป็นลำดับก่อนหน้านี้แล้ว ได้ยกพวกเข้าตีแคว้นเบงคอลในราชวงศ์ปาละแตก. ชาวอินเดียในแคว้นนั้น หนีภัยมาอยู่ประเทศต่าง ๆ ทางตะวันออก มีประเทศอินโดเนเซียเป็นต้น ต่อมาสมัยราว พ.ศ. ๒๐๐๐ พวกอิสลามยกไปตีประเทศอินโดเนเซียได้, ประชาชนในประเทศเหล่านี้ส่วนมากจึงกลายเป็นพวกเข้ารีตแขกอิสลามไป, จะมีกเว้นอยู่บ้างบางแห่ง มีเกาะบาหลีเป็นต้น ที่ยังนับถือลัทธิศาสนาฮินดูอยู่ต่อมาจนทุกวันนี้. แม้ว่าประชาชนส่วนมากในประเทศอินโดเนเซียจะกลายไปเข้ารีตอิสลามแล้วก็ดี, แต่เรื่องพระรามยังเป็นเรื่องมีเสน่ห์แรงอยู่ จึงไม่อาจศูนย์ไปได้ง่ายเหมือนอย่างคัมภีร์อื่น ๆ, หากแต่ว่ากลายรูปไป เพื่อให้สมานเป็นการปราณีประนอมกับลัทธิอิสลามที่รับมานับถือใหม่.

เหตุนี้เรื่องพระรามในประเทศอินโดเนเซียซึ่งมีอยู่มากมายหลายฉะบับสับสนกัน จึงห่างไกลกับรามายณะของวาลมิกิหรือเรื่องพระรามของเดิมในอินเดีย ซึ่งเป็นต้นเค้า. เรื่องเหล่านี้จะยกไว้กล่าวในอุปกรณ์รามเกียรติ์ ซึ่งเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก, แต่จะกล่าวฉะเพาะเรื่องพระรามของมะลายูโดยสังเขปดังต่อไป.

เรื่องพระรามหรือจะเรียกว่ารามเกียรติ์ของมะลายูก็ได้ ได้ความตามที่นายอาร เจ วิล-กินสันกล่าวไว้ว่า "เรื่องพระรามเป็นนิยายที่ประชาชนในเมืองไทรบุรีนิยมเล่าสู่กันฟังส่วนมะลายูแคว้นต่าง ๆ ที่อยู่ถัดไปทางใต้ไม่สู้นิยม, ทั้งนี้จะด้วยเหตุผลกลไรก็ต้องใช้การสันนิษฐานเป็นส่วนมาก. เรื่องพระ-รามเป็นที่นิยม ในประเทศที่นับถือพุทธศาสนา (ลัทธิฮินดู?) และที่ไปนิยมกันในเมืองไทรบุรี ก็เป็นเหตุยืนยันข้อสันนิษฐานได้ว่าในแหลมมะลายูตอนเหนือ ๆ ขึ้นมา คงนับถือพุทธศาสนามาก่อน ภายหลังลัทธิโมหมัทจึงเข้าไปแทนที่." ความเห็นข้างต้นนี้จะเป็นความจริงเพียงใด ยกไว้ก่อน, แต่คงได้ความรู้อยู่อย่างหนึ่งว่า เรื่องพระรามของมะลายู ไม่ได้มีแพร่หลายทั่วไปตลอดทุกแคว้นในแคว้นมะลายู, ถ้าจะมีอยู่บ้างก็เห็นจะประปรายกลายรูปไปเสียห่างไกล ดังจะได้กล่าวต่อไป.

เรื่องพระรามมะลายู ได้ความว่ามีอยู่สามฉะบับเรียกว่าหิกะยัตศรีราม หรือเพี้ยนเป็นศิริสารามาบ้าง สิกะยัตศรีรามอบ้าง แต่จะเป็นสำเนียงมะลายูในแคว้นไหน. ในฉะบับที่หนึ่ง (คือ ฉะบับที่ หนึ่ง ในหนังสือที่พิมพ์นี้) จับเรื่องตั้งแต่ทศกัณฐ์ไปบำเพ็ญตบะแล้วจึงจับเรื่องพระราม. ท่านทั้งหลายคงได้เคยอ่านพระราชนิพนธ์ย่อเกิดแห่งรามเกียรติ์มาบ้างแล้ว. ในหนังสือเล่มนั้น พระยาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนำเนื้อเรื่องในรามายณะของฤษีวาลมิกิ ซึ่งเป็นต้นเค้าของเรื่องรามเกียรติ์ทั้งหลาย มาเทียบกับเรื่องในรามเกียรติ์ของเรา แล้วทรงชี้ให้เห็นว่ารามเกียรติ์ ของเราผิดกับรามายณะของวาลมิกิเพียงไร. ถ้าท่านได้อ่านเรื่องรามเกียรติ์ของมะลายู, จะรู้สึกว่าเรื่องที่มีในรามเกียรติ์เรา ซึ่งไม่มีในรามายณะของวาลมิกิ แต่ไปพ้องหรือคล้ายคลึงกับของมะลายูก็หลายตอน, ที่ของมะลายูผิดแผกออกไปต่างหากไม่พ้องกับรามายณะ ของวาล-มิกิ และ รามเกียรติ์เราก็มาก แต่ว่าไปพ้องกับเรื่องในพระรามชาดกของชาวไทยภาคอุดร

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป มีน

ก็มี, ที่โดดเดี่ยวออกไปต่างหาก ซึ่งยัง ต้น. ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้ขอให้สหายผู้นั้นสอบถาม
ขัยเทียบกับของใครไม่ได้เลยก็มี. ชาวแขกบัตตานีได้ความว่า เรื่องพระราม

เรื่องพระรามมะลายูฉะบับที่สอง ดอก- หรือที่แขกในบัตตานีเรียกว่า สิกะยัตศรีรามอ
เตอร์ฟอนวิลเรียมสตุตเตอร์ไฮมได้แปล และ หาเรื่องที่จดไว้เป็นหนังสือได้ยาก, เพราะ
รวบรวมเป็นภาษาเยอรมันแล้ว ได้ความว่า ประชาชนที่อ่านหนังสือออกมีน้อยคน ความ
มีเรื่องราวเหมือนฉะบับแรก แต่พิสดารกว่า ต้องการด้วยหนังสือจึงไม่จำเป็น. ทั้งสิกะยัต
ทั้งชื่อต่าง ๆ ก็เป็นสำเนียงอินเดีย มากกว่า ศรีรามอก็เห็นกันว่าเป็นนิยาย หาใช่นับถือ
เป็นสำเนียงมะลายูซึ่งมีอยู่ในฉะบับแรก. เป็นเรื่องศักดิสิทธิในลัทธิศาสนาไม่, แต่ว่า

เรื่องพระรามมะลายูฉะบับที่สาม (คือ เป็นเรื่องที่รู้จักกันดี เพราะใช้เป็นเรื่องเล่น
ฉะบับที่สองที่พิมพ์ในเล่มนี้) เป็นชะนิดนิยาย หนังอยู่เสมอ. ส่วนเรื่องที่นำไปเล่น แม้จะ
ขับร้องอย่างเรื่องเสภาของเรา, เนื้อเรื่อง เล่นเรื่องในตอนเดียวกัน ต่างโรงก็มีเรื่อง
ห่างไกลกับรามายณะมาก แต่ก็มีเค้าเรื่อง และพลความแตกต่างกัน. ทั้งการเล่น จะ
และชื่อในบางแห่ง พอให้ทราบว่ามาจาก เล่นให้มีเรื่องติดต่อตลอดไปก็ไม่ได้, ทั้งนี้
รามายณะนั้นเอง. เรื่องที่แปลกออกไปจะ เพราะความรู้เรื่องสิกะยัตศรีรามอ ในบัตตานี
เป็นเพราะนักขับร้องจำเรื่องของเดิมไม่ได้ เป็นไปในวิธีสืบต่อกันจากปาก ไม่ใช่จากที่
ตลอดบ้าง นำเอาตำนานและนิยายต่าง ๆ จดเป็นหนังสือไว้ เรื่องจึงได้แตกต่างกัน.
ที่เล่าสืบกันมาติดต่อผูก เป็นเรื่องขึ้นใหม่บ้าง ดังนี้เป็นลักษณะเดียวกับชะวา ซึ่งพระยาท
กลายเป็นเรื่องพระรามขึ้นอีกฉะบับหนึ่ง. ข้อนี้ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงบรมมหาราช มีพระ
เป็นความจริง ดังเรื่องพระรามทางแคว้น ราชวิจารณ์ถึงเรื่องละครในชะวาว่า “เรื่อง
บัตตานี ทั้งแคว้นดูเหมือนจะหาเรื่องพระรามที่ ก็ไม่มีร่องรอย ถ้าถามสิบหนก็คงแปลกกัน
พิมพ์เป็นภาษามะลายูได้เพียงเล่มเดียวเท่านั้น, ทั้งสิบหน เป็นด้วยเหตุหลายประการ คือ
แต่กะนั้นก็ต้องตามไปจนถึงกลันตันจึงได้ฉะบับ พวกแขกเองก็เข้าใจแต่รูปเรื่อง ไม่เข้าใจที่
มา. ครั้นเมื่อวานสหายผู้หนึ่งแปลให้ฟัง ร้องเพราะเป็นภาษากวี, หรือจะว่าให้ถูก
เรื่องก็ไปอีกทางหนึ่งห่างจากฉะบับที่เล่ามาข้าง เป็นกาพย์กลอนภาษาสันสกฤตเลือน ๆ อย่าง

เมืองเรา, แต่เพราะนอกนี้ถือศาสนา มะหะหมัด ห้ามไม่ให้อ่านหนังสืออื่น ๆ นอก จากโกหร่าน ก็เลยไม่เคยอ่าน ไม่เข้าใจ ชัดว่ากะไร. ความที่ทรงจำตกอยู่แต่กับ คาหลัง ซึ่งเย็นคาหลังสืบตระกูลต่อ ๆ กันมา. พวกที่ดูเย็นแต่รู้เรื่องเย็นรูป เหมือนรู้ว่า เรื่องเงาะ เจ้าเงาะได้เครื่องแต่งตัวจากยักษ์ เข้ามาเมืองสามนต์ ท้าวสามนต์ให้เลือกคู่ ดังนี้ แต่อ่านบทไม่เข้าใจว่ากะไร." เพราะ ฉะนั้น เรื่องพระรามทางมะลายู ก็คงเย็นไป ในทำนองเดียวกับพระราชวิจารณ์ข้างต้นนี้.

เรื่องพระรามของมะลายูตามที่เล่ามา ถ้า ไม่ใช่มีเค้ามาจากฉะบับรามายณะของวาลมิกิ จะได้เค้ามาจากชาติใดภาษาใดบ้าง เรื่องนี้ ได้มีนักปราชญ์ชาวตะวันตกสอบสวนวินิจฉัย กันหลายคนเย็นทอด ๆ กันมา แต่รวมความ ก็ว่าเย็นเรื่องได้มาจากอินเดียภาคต่าง ๆ ทาง มุขปาฐะ แล้วถูกเรื่องของพื้นเมืองในประเทศ อินโดเนเซียช่วยผะสมเข้าอีกบ้าง เลยลาม มาถึงรามเกียรติ์ พระรามชาดก ของเรา และ รามเกียรติ์เขมร. ทั้งนี้เพราะด้วยอำนาจแห่ง การที่ประชาชนติดต่อกันมาแต่โบราณ ดังได้ บรรยายมาแต่ต้นแล้ว.

เสถียรโกเศศ

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

หิกะยัตศรีราม

ปกรณ์มะลายูฉะบับที่หนึ่ง

เก็บความมาจากฉะบับภาคอังกฤษ

ของ ดับลยู ยี เชลลแปร์

คำชี้แจง

รามเกียรติ์มะลายู ที่เรียกชื่อในภาษานั้นว่า หิกะยัตศริราม ซึ่งจะเล่าต่อไปนี้ ได้มาจากฉะบับภาษาอังกฤษซึ่งเขาแปลอย่างย่อจากฉะบับมะลายูมาต่อหนึ่งแล้ว. เนื้อเรื่องบางแห่งไม่ติดต่อกัน, บางแห่งแย้งกัน, บางแห่งก็โผล่ขึ้นมาลอย ๆ ไม่ทราบเค้าเงื่อน, และบางแห่งเรื่องไปค้างเติ่งเสียกลางคันไม่กล่าวให้สิ้นกระแสความ. ถึงแม้ว่าจะเย็นกะท่อนกะแท่นอย่างนี้ก็ยังดี ยังเอาไว้เย็นเครื่องเทียบเคียงกับรามเกียรติ์ของเราได้บ้าง. ส่วนชื่อเมืองชื่อคน พากย์อังกฤษมิได้ลงเครื่องหมายออกเสียงสั้นยาวให้ทราบ. บางคำมิเค้าเดิมคือสันสกฤต, บางคำเพี้ยนไปหมด จะเย็นเพราะสำเนียงมะลายูแปร่งไปหรือเพี้ยนไปด้วยเสียงที่ชาวบ้านพูดไม่ชัด เช่นของเราหนุมาน เย็น หัวละมาน, หรือแปลชื่อวิสามานยนามออกเย็นภาษามะลายูทีเดียวก็ได้. เพราะฉะนั้น คำวิสามานยนามในรามายณะเดิมมาอยู่ใน หิกะยัตศริราม ของมะลายู อาจเย็นอย่างนี้บ้างก็ได้, ซึ่งข้าพเจ้าจะต้องถ่ายตัวมาตามที่จะออกเสียงได้ดังในตัวฉะบับอังกฤษเท่านั้น, นอกนั้น ไม่รับผิดชอบเลย.

◎ ◎ ◎ ◎

รามเกียรติ์มะลายู เริ่มต้นกล่าวถึงมหาราชราพณ์ คือ ทศกัณฐ์ ซึ่งเย็นพญารากษสเย็นใหญ่ในสี่แควัน คือ แควันแผ่นดิน แควันสวรรค์ แควันทะเล และ แควันยาดาล คำเนินเรื่องขึ้นลอย ๆ ว่า ทศกัณฐ์ถูกใส่เรือใบไปขึ้นที่บูกิตเสรินทิป (สิงหพัทวีป) ซึ่งภายหลังเรียกว่า ลงกาบุรี. ทศกัณฐ์บำเพ็ญตบะ มีการแขวนเท้าเอาหัวห้อยลง อยู่ช้านาน เย็นเวลาได้ สิบสองปี ร้อนถึงพระอ้าหล่า ตรัสใช้

ให้นำบิอาตัม(๑) ลงมาจากสวรรค์เพื่อไต่ถาม ทศกัณฐ์ว่าจะต้องการพรอะไร. ทศกัณฐ์ขอพรให้ได้เป็นใหญ่ในสี่แควันดังกล่าวไว้ข้างต้น. พระอ้าหล่าก็ประสาทพรทันที. เมื่อทศกัณฐ์ได้พรสมประสงค์เลิกบำเพ็ญตบะแล้วก็กลับมามิภริยา. เกิดโอรสสามตน คือ อินทรชิต บาดาลมหารายน และ คงคามหาสุริ(๒) ซึ่งทศกัณฐ์ตั้งแต่งให้ไปกินแควันในสวรรค์ตนหนึ่ง ในบาดาลตนหนึ่ง และในทะเลตนหนึ่ง; ส่วนลงกาบุรีซึ่งอยู่บนแผ่นดินทศกัณฐ์เป็นผู้ครองเอง.

เรื่องถัดไปย้อนต้นว่า เมื่อทศกัณฐ์ถูกบิดาปล่อยไปกับเรือขันยกที่เกาะลงกา เป็น เป็นหลานของท้าวเพร์มราช. ท้าวจิตรพาห เวลาล่วงได้เจ็ดปีพอดี, ท้าวเพร์มราชแห่งอินทรบุริ(๓) ก็สิ้นพระชนม์. พระเจ้าเพร์มราชนี้ มีโอรสสององ์, องค์ต้นชื่อพัทนุล ได้เป็นผู้สืบราชสมบัติ, แต่โอรสองค์ที่สองไม่ปรากฏชื่อ. เมื่อท้าวพัทนุลสิ้นชีพแล้ว, จิตรพาห (ซึ่งน่าจะเป็นโอรสองค์ที่สองของท้าวเพร์มราช) ก็ได้ราชสมบัติ. ท้าวจิตรพาหมีโอรสสามองค์ คือ กุมภกรรณ พิภุษณ์(๔) และนางสุรบันทกี.(๕) ในเรื่องต่อไปปรากฏว่า ทั้งสามนี้เป็นอนุชาและกนิษฐภคินีร่วมครรภ์กับทศกัณฐ์, เพราะฉะนั้นทศกัณฐ์จึงต้องเป็นโอรสท้าวจิตรพาห และเป็นหลานของท้าวเพร์มราช. ท้าวจิตรพาห

---

(๑) เพื่อให้สมานกับเรื่องทางลัทธิอิสลาม จึ่งต้องนำเอาอ้าหล่าและนาบีอาตั่ม มาใช้แทนพระเป็นเจ้าฝ่ายฮินดู. ในพระรามชาดก ก็ทำนองเดียวกัน คือเอาพระอินทร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นใหญ่กว่าเทวดาทั้งหมดมาแทนพระเป็นเจ้า. ส่วนในรามเกียรติ์ พระอินทร์ในลักษณะอย่างพระพุทธศาสนาก็คงมี, แต่มีพระอินทร์ในลักษณะอย่างลัทธิฮินดูเข้าไปปนอยู่ด้วย. เพราะลัทธิศาสนาพราหมณ์เคยเข้ามาระคนอยู่ในประเทศสยามตอนลุ่มน้ำเจ้าพระยา ครั้งขอมเป็นใหญ่อยู่แล้ว, เหนือขึ้นไปเห็นจะไปถึงก็แต่ผิว ๆ. ในพระรามชาดกจึ่งไม่กล่าวถึงพระอิศวรพระนารายณ์เสียเลย.

(๒) บาดาลมหารายน ตรงกับมัยราพณ์ในรามเกียรติ์ ซึ่งในรามายณะฉะบับวาลมีกิไม่มี แต่มีกล่าวอยู่ในรามายณะฉะบับอื่น มีของเบงคาลี และ ทมิฬเป็นต้น. ส่วนคงคามหาสุรี ไม่ทราบว่าจะตรงกับตัวไร.

(๓) เสียงเป็นพรหมหรืออะไรเช่นนั้น.

(๔) คือ พิเภก ซึ่งในชะวามะลายูเรียกเป็นต่าง ๆ กัน ว่า วิพีสนะ ซิพีสนะ, พิพูสนัม, พิพีสนัน, พิพีกษณ.

(๕) ในรามเกียรติ์เป็นสำมนักขา ในมะลายูอีกฉะบับหนึ่งเรียกว่าสุริมะตะกี, ของชะวาเป็นสุระบันทกีบ้าง สุระบักนกาบ้าง, ของเขมรเป็นสุปนักขาบ้าง สูรปณขา ตามของเดิมก็มี (ดูคำพากย์รามเกียรติ์ภาษาเขมร).

หนังสือพิมพ์ ร.ร.ไทยเขษม

ครองเมืองไค้สี่ยี สันชิพลง. เสนามาตย์อัญเชิญชมเมนตรีขึ้นเสวยราชย์. ชมเมนตรีไม่ยอมรับ, แต่ขอให้นารนผู้เยื้นอนุชาขึ้นครองแทน. เมื่อท้าวนารนสิ้นพระชนม์แล้ว, ชมเมนตรีจึงได้ครองอินทรบุรินครสืบต่อมา.

ตอนต่อไปกล่าวถึงเรื่องแย่งชิงราชสมบัติในระหว่างท้าวศักษแห่งอินทรบุรินคร กับท้าวพลิกษแห่งกรุงพิรุหัษปูรว (เรื่องตอนนี้ไม่ต่อกัน).

เมื่อทศกัณฐ์กลับขึ้นมาจากยาดาล (เห็นจะลงไปในคราวใดคราวหนึ่ง) ขึ้นมาครองลงกาบุรี, ได้ถามข่าวถึงท้าวเพร์มราช และท้าวจิตรพาหผู้เยื้นอัยยกา และยิดาในอินทรบุรินคร. เมื่อทราบเรื่องว่าท้าวศักษกำลังทำสงครามกับท้าวพลิกษ, ทศกัณฐ์ก็ไปหาท้าวศักษขอให้สงบสงครามกัน, กับใช้ให้อินทรชิตผู้โอรสเยื้นทูตไปหาท้าวพลิกษ อัญเชิญมาอินทรบุรินคร. เมื่อสองท้าวได้มาพบกันตกลงทำไมตรีกันแล้ว, ท้าวพลิกษก็กลับ. ส่วนทศกัณฐ์ก็กลับลงกาบุรี พร้อมด้วยกุมภกรรณ พิภุษณ์ และ นางสุรปันทกี ซึ่งมีสามีชื่อเพรัคสิงค์.(๑)

เมื่อได้เล่าเรื่องทศกัณฐ์และพวกยักษ์เยื้นเรื่องนำแล้ว. จึงขึ้นเรื่องพระรามซึ่งในมะลายูเรียกว่าศรีราม, ดำเนินเรื่องขับแต่มหาราชทศรถสร้างนคร. ท้าวทศรถนี้นัยว่าเยื้นนัดดาของนายิอาดัม ขณะโยธาของท้าวทศรถแผ้วถางที่สร้างเมือง พบดงไผ่ซึ่งตัดลงแล้วก็กลับงอกขึ้นใหม่ทันที, ความทราบถึงท้าวทศรถ จึงเสด็จลงจากช้างที่นั่งสั่งา เอาพระแสงดาบฟาดพันดงไผ่ลงไปครั้งเดียว ก็ไม่กลับงอกขึ้นได้อีก, แต่พบนางงามเกิดอยู่ในนั้น. พระองค์จึงเอาผ้าหุ้มห่อกายนาง, แล้วพาขึ้นบนช้างที่นั่งเสด็จกลับราชวัง. นางนี้มีชื่อว่ามณฑุทริ. ท้าวทศรถอภิเษกมณฑุทริขึ้นเยื้นมเหสี. ขณะมีมหกรรมสมโภชเยื้นกระบวนแห่ เกิดอุบัทวเหตุขึ้นกับราชยานที่ประทับจวนจะหักคว่ำ, หากสนมนางหนึ่งชื่อพาเลียทริ กรากเข้าไปช่วยรองรับราชยานไว้, ท้าวทศรถจึงไม่ประสพอันตราย, แต่พาเลียทริแขนหักเพราะราชยานทับ. เนื่องด้วยเหตุนี้ ท้าวทศรถจึงตกลงพระทัยว่า ถ้าพาเลียทริมีโอรส ก็จะสถาปนาโอรสของนางนั้นเยื้นยุพราช. ต่อมามณฑุทริ และ พาเลียทริ

(๑) เรื่องตอนนี้ เทียบรามายณะของวาลมีกิและรามเกียรติ์ไม่ได้เลย. ส่วนเพรัคสิงค์ ในรามเกียรติ์เยื้นชิวหา.

ต่างมีโอรสคนละองค์. โอรสของมณฑูทริ ทรงนามว่าศริราม เป็นเด็กซุกซนเหลือขนาด; เพราะฉะนั้น บรรดาเสนามาตย์จึงพร้อมใจกันทูลท้าวทศรถ ขอให้ทรงตั้ง พรตัน(๑) โอรสพาเลียทริไว้ในตำแหน่งยุพราช. คราวหนึ่ง ท้าวทศรถประชวรพระยอดไม่สามารถจะบรรทมได้ มีพระอาการหนักมาก. หากพาเลียทริอาสาดูดพิษพระยอดออก, ท้าวทศรถจึงรอดพระชนม์. พระองค์จึงขอต่อมณฑูทริ ให้พระองค์ตั้งพรตันเป็นยุพราช.(๒)

ขยกล่าวถึงทศกัณฐ์ ได้ทรายว่าท้าวทศรถได้นางงามจากดงไผ่, ก็ขึ้นรถเหาะไปขอท้าวทศรถ. ท้าวทศรถตรัสแก่ทศกัณฐ์ว่านางที่มาขอนี้ ได้เป็นมเหสีและมีโอรสกับพระองค์แล้ว, ถ้าทศกัณฐ์ขืนดื้อดึงก็จะได้เห็นดีกัน. ขณะนั้น มณฑูทริได้ยินเรื่องที่ทศกัณฐ์มาเจรจา, ก็เข้าไปภายในอันเตปุรสถาน, พลางขัดถูเหงื่อไคลเอามาปั้นขึ้นเป็นก้อน, แล้วเสกก้อนนั้นให้กลายเป็นกบ, แล้วเสกกบให้กลายเป็นนางงาม มีลักษณะเหมือนกับตนมิได้ผิดเพี้ยน. นางแต่งกายนางจำลองด้วยเสื้อผ้าและให้ออกมาเฝ้าท้าวทศรถ. ท้าวทศรถก็ประทานนางมณฑูทริจำลอง แก่ทศกัณฐ์. ทศกัณฐ์อิ่มเอิบใจที่เห็นท้าวทศรถมีความมกลัวเกรงตนถึงกับยอมให้ ก็รับเอานางไป. ขณะนั้น มณฑูทริออกมาเฝ้าท้าวทศรถ และทูลพฤตติการณ์ที่นางลวงทศกัณฐ์สำเร็จ. ท้าวทศรถก็มุ่งพระทัยว่าจะต้องเสด็จไปสมสู่อยู่กับนางมณฑูทริจำลอง ที่ทศกัณฐ์พาไปจนเกิดโอรสหรืออิดาให้จงได้, จึงสำแดงฤทธิ์แปลงองค์เป็นทารกไปลงกา, แล้วมีหญิงแก่ขายดอกไม้พาทารกนั้นเข้าไปในราชวังทศกัณฐ์. เมื่อเข้าไปถึงชั้นในแล้วตกเวลากลางคืนดึกสงัด, กำนัลของนางมณฑูทริจำลองก็นำทารกเข้าไป, กลับกลายร่างเป็นท้าวทศรถตามเดิม, แล้วบรรทมอยู่กับนางตลอดราตรี. รุ่งเช้ากลายร่างเป็นทารก, แล้วหญิงแก่ก็พาพระองค์กลับคืน

---

(๑) พรตัน คือ พระพรต รูปศัพท์เป็นทมิฬโดยตรง. พระพรตนี้ ในชะวาใช้ พ เหมือนกับของเรา.

(๒) เรื่องตอนนี้ ในรามเกียรติ์ใกล้รามายณะของวาลมีกิมากกว่าของมะลายู. มณฑูทริควรจะเป็นมณโฑมากกว่าที่มาเป็นตำแหน่งนางเกาศัลยา (รามเกียรติ์เกาสุริยา). ส่วนพาเลียทรี ในรามายณะวาลมีกิเป็นไกเกยี ซึ่งรามเกียรติ์เป็นไกยเกษี.

สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเชียงใหม่

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป มีน

พระนคร.(๑)

จำเนียรกาลมา มณฑูทริมเหสิทศกัณฐ์ ประสูติธิดาองค์หนึ่ง. ทศกัณฐ์ตรัสใช้ให้พิภุษณ์ผู้อนุชา และบรรดาโหราจารย์ทำนายลักษณะ. พิภุษณ์และโหราจารย์เหล่านั้นทำนายว่า พระธิดาองค์นี้ลักษณะเย็นสิริ จะได้เย็นมเหสีของท้าวไท ซึ่งจะได้เย็นใหญ่ในบรรดาท้าวพญาในโลก ซึ่งล้วนจะต้องโอนศิระเกล้าเคารพบูชา; แต่ทว่าทศกัณฐ์จะต้อง จะต้องมลายชนม์ลงเพราะเดชท้าวไทองค์นี้. ทศกัณฐ์ได้ฟังพยากรณ์ ก็ใคร่จะขัยกุมาริธิดาฟาดลงกับหินให้ตายเสีย. แต่มณฑูทริร้องขอไว้ และเพื่อจะผ่อนตามอัธยาศัยทศกัณฐ์ จึงขอให้เอากุมารินั้นไปโยนทิ้งทะเลเสีย. ทศกัณฐ์สั่งให้ต่อหีบเหล็ก เอากุมาริบรรจุลงไว้แล้วก็โยนทิ้งทะเลไป. อาศัยพระเดชแห่งพระเย็นเจ้า ชักนำให้หีบเหล็กลอยไปตามทะเลสู่แคว้นทุรทปุรว. ท้าวมหาฤษิกาฬผู้เย็นใหญ่ในแคว้นนั้น มักไปบำเพ็ญตบะยืนอยู่ในทะเลเพื่อบูชาพระสุริยะ. วันหนึ่ง ขณะเสด็จยืนอยู่ในทะเล, หีบเหล็กก็ลอยมาปะทะขาท. พระองค์เหนี่ยวหีบนั้นไว้ก่อน. จนเสร็จการบูชาแล้ว, จึงนำหีบไปยังปราสาท เมื่อเปิดหีบออก, ทันใดนั้นก็ปรากฏแสงสว่างช่วงโชติทั่วปราสาท, ในหีบมีรัตนาภรณ์สองชั้นและมีกุมารีซึ่งมีฉวีเหมือนสีทองงดงามยิ่งนัก. ท้าวกาฬตรัสให้ปลูกต้นตาล ๔๐ ต้นเรียงเย็นแถวขึ้นไม่ช้า, รับสั่งว่าถ้าผู้ใดสามารถยิงต้นตาลด้วยธนูให้ทะลุตลอดทั้ง ๔๐ ต้นในทีเดียว, ก็จะอภิเษก

---

(๑) เรื่องตอนนี้ ห่างจากฉบับรามายณะของวาลมีกิมาก แต่มีเค้าคล้ายไปทางรามเกียรติ์ ในตอนที่นางมณโฑเดิมเบื่นกบมาก่อน. เรื่องทศกัณฐ์มาขอนางมณฑูทรีในที่นี้ เดินเรื่องคล้ายเรื่องทศกัณฐ์ให้ทูตมาสู่ขอสีดาจากท้าวชนก ในเรื่องหนุมานนาฏกะ มหาวีรจริต และพาลรามายณะ. ในพระรามชาดกกล่าวว่า ฤษีชุบนาง (สีดาตัวปลอม) ชื่อว่าสุดโทให้แก่ท้าวราพณาสวรไป. เรื่องที่ผิดแปลกกันนี้ พอมีเค้าให้เห็นได้ว่า จะเบื่นเพราะจำกันไปเล่าต่อ ๆ จนห่างไกลออกไป. ส่วนเรื่องเอาเหงื่อไคมาบื้นเบื่นกบแล้วชุบกบเบื่นนางนั้น ในพระรามชาดก มีเรื่องฤษีขูดเอาเหงื่อไคมาชุบขึ้นเบื่นหญิงรูปสวยแล้วสมสู่อยู่ด้วยนางนั้น ทำนองเรื่องเถือบ ๆ จะเหมือนกัน.

กุมาริกับผู้นั้น, และประทานนามกุมารินี้ว่า สีดาเทวี(๑)

เมื่อสีดาเทวีมีชนมายุได้สิบสองพรรษา, มีโอรสท้าวพญาจากแคว้นแดนต่าง ๆ ทั้งหมดมาขอสีดาเทวี แต่ก็ไม่มีองค์ใดสามารถยิงธนูทะลุต้นตาลทั้ง ๔๐ ต้นให้ได้ในทีเดียว, ท้าวกาฬทอดพระเนตรบรรดาโอรสท้าวพญาที่มาหมด ยังขาดอยู่แต่โอรสท้าวทศรถแห่งกรุงมณฑุบุรินคร พระองค์จึงเสด็จไปอัญเชิญ, ท้าวทศรถทรงเรียกพรตัน และจิตรตัน โอรสทั้งสอง ซึ่งพาเลียทริเย็นมารดาออกมาเฝ้าท้าวกาฬ. แต่ท้าวกาฬไม่ทรงรับทูลท้าวทศรถว่า ต้องประสงค์จะได้พระราม ซึ่งมีมณฑุทริเย็นมารดา. ท้าวทศรถก็ทรงอำนวยให้ไม่ขัดข้อง, และอนุญาตให้ลักษมณผู้ภาดาพระรามตามไปด้วย. มาตามทาง พระรามกำจัดนางรากษสชื่อชคินา ซึ่งมีร่างกายกำยำใหญ่โตเสมอภูเขา, ถัดไปได้สังหารแรดร้ายตัวมหึมา กับพญานาค. ครั้นลุถึงนครแห่งท้าวกาฬ ซึ่งได้เวลาที่บรรดาโอรสท้าว

---

(๑) เรื่องกำเนิดสีดาคล้ายกับรามายณะวาลมีกิ และฉบับของชาติอื่น ๆ แปลกกันแต่พลความ. ในเรื่องของมะลายู ที่เรียกว่า สิกะกยัตศรีรามอ ว่าเทพบดีสมาตรัสให้เทพบุตรเทพธิดาคู่หนึ่งลงมาเกิดเป็นมนุษย์ คือ เทพบุตรเกิดเป็นกุมารชื่อสารามาเป็นโอรสท้าวสกะมัสรายา และนางตวันปัตรีมารูดากี. ส่วนเทพธิดาไปเกิดเป็นธิดาท้าวมัสรายานานาพญายักษ์ และนางตวันปัตรีมารูดานา น้องชายท้าวสกะมัสรายา (ไม่ปรากฏชื่อ) มีความรู้ทางโหร ทำนายว่ากุมารี (ไม่ปรากฏชื่อ) เป็นกาลกรรณี จะนำพินาศมาสู่ตระกูล. กุมารีจึงถูกใส่หีบบุด้วยผ้าอย่างดี แล้วนำไปฝังไว้ในป่าแห่งหนึ่ง ใกล้กุฏิฤษีตนหนึ่งไม่บอกชื่อ.

ในปัทมปุราณว่า สีดาเดิมชื่อเวทวดี ถูกทศกัณฐ์ทำร้ายจึงมาเกิดใหม่ เพื่อทำการแก้แค้น.

ในอัทภุตะรามายณะเล่าว่า มณโฑทรีดื่มโลหิตฤษี มีครรภ์ขึ้นจึงประสูติสีดา เกรงว่าทศกัณฐ์จะทราบเรื่องได้นำเอาสีดาไปฝังไว้. ท้าวชนกไปทำพลีบูชาไถพื้นดินได้สีดามา.

ในรามาวตารจริต คือ รามายณะแห่งแคว้นกัศมีระ เดินเรื่องเป็นทำนองเดียวกัน แต่เอาหินลูกศอทาริกาสีดาไปถ่วงเสียในแม่น้ำ, คลื่นซัดไปเกยฝั่ง ท้าวชนกพบนำไปเลี้ยงไว้.

รามเกียรติ์เขมร กล่าวไปอีกอย่างหนึ่ง ว่า ท้าวชนกออกไปทำพิธีแรกนา พบนางเกิดในดอกบัว จึงนำไปเลี้ยงไว้.

ในพระรามชาดก ว่าลอยแพสีดา. ในรามเกียรติ์ว่าใส่ผะอบลอยไป ท้าวชนกไปสรงน้ำพบ ภายหลังเอาไปฝังไว้ใต้ต้นไทร, แต่ในนารายณ์สิบปางว่าใต้ต้นละมุดสีดา จึงได้ชื่อว่าสีดา (ดูนารายณ์สิบปาง ฉะบับท่านเลื่อนฤทธิ). เป็นอันว่าเรามีทั้งที่ถูกลอยไปและถูกฝังทั้งสองอย่าง.

พญานับจำนวนเป็นพัน ๆ ประชุมกันอยู่ เพื่อหวังได้สีดาเทวี. ท้าวกาฬัตรัสว่า พระองค์จะยกพระธิดาให้แก่ผู้สามารถแผลงธนูถูกต้นตาลทะลุทั้ง ๔๐ ต้นในคราวเดียว. โอรสท้าวพญาต่างแผลงธนูแสดงฝีมือ. บางองค์ยิงทะลุได้ ๑๐ ต้น ๒๐ ต้น จนถึง ๓๐ ต้นก็มี แต่ที่สามารถยิงได้ในทีเดียวทั้ง ๔๐ ต้นก็แต่พระรามองค์เดียว. ท้าวกาฬยังไม่สมัครที่จะเสียพระธิดาไป, จึงนำพระธิดาไปซ่อนไว้ในหมู่เทวรูปในเทวาลัย; ส่วนพระองค์เสด็จไปอยู่เสียในป่า. แต่อย่างไรก็ตาม พระรามเข้าไปในเทวาลัย พบสีดาเทวี ก็พากลับออกมา. ท้าวกาฬยอมทำการอภิเษกตามประเพณี.(๑)

เมื่อเสร็จการอภิเษกแล้ว พระรามพร้อมด้วยลักษมณพาสีดากลับ. ขณะมาตามทางโอรสท้าวพญาสองค์ ซึ่งเป็นผู้ประสงค์สีดาเทวีมาแต่เดิม เกิดความริษยาก็คิดร้ายที่จะประหารพระรามเสีย แล้วพาสีดาเทวีไป. แต่ทั้งสองก็ต้องพ่ายแพ้แก่พระราม สิ้นชีพลงเสียสององค์, เหลืออีกสององค์อ่อนน้อมยอมแพ้และกลับคืนไปบ้านเมืองของตน(๒)

ต่อมา พระรามกลับพระทัยไม่เสด็จคืนนครแห่งท้าวทศรถ, เพราะเหตุที่พระบิดาได้สัญญาว่าจะมอบราชสมบัติแก่พรตันภาดาของพระรามอยู่แล้ว. เมื่อเสด็จอยู่ในป่า วันหนึ่งขณะลักษมณไปแสวงหาน้ำ, อยู่ทางนี้พระรามและสีดาเทวีพบสระน้ำสองสระ, สระหนึ่งมีน้ำ

---

(๑) เรื่องตอนนี้ ของมะลายูไม่ใช่จะยกศรเฉย ๆ จะต้องแผลงศรให้ทะลุต้นตาลทั้ง ๔๐ ต้น. ในรามเกียรติ์เรื่องอย่างนี้ก็มี คือในตอนที่พระรามแผลงฤทธิ์ให้สุครีพดู แต่ยิงต้นรังไม่ใช่ต้นตาล. ส่วนของเขมรว่ายิงต้นไม้สำคัญซึ่งขึ้นอยู่บนหลังพญานาค เนื้อความใกล้ไปทางรามายณะวาลมีกิ. ของทมิฬและของชะวา ว่ายิงต้นตาลเหมือนของมะลายู.

ในพระรามชาดกว่า ถ้าลังพระฤษีไปเอาน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่สระอโนดาดเพื่ออภิเษก พระรามดอดเข้าไปปราสาทนางสีดา ซึ่งมีนางพี่เลี้ยงสิบคนรูปโฉมเหมือนสีดาทั้งหมด, ชั้นแรกจนใจ, แต่ในที่สุดก็พบสีดาตัวจริง. พระฤษีกลับมาอภิเษกให้.

นางรากษสที่ชื่อชคินา ในอีกฉะบับหนึ่งเรียกว่าคัคคักสวารใกล้สำเนียงว่า กากนาสูรในรามเกียรติ์.

(๒) เรื่องโอรสท้าวพญาสองค์นี้ ในรามายณะวาลมีกิ กล่าวแต่เพียงว่า พระรามได้รบกับปรสุราม ซึ่งในรามเกียรติ์เรียกว่า รามสูร. (แต่รามสูรของเราที่เข้าคู่กับนางมณีเมขลาล่อแก้ว เป็นอีกตัวหนึ่งต่างหากจากปรสุราม. และนางมณีเมขลาล่อแก้ว ก็ไม่ใช่นางมณีเมขลาเทพธิดารักษาสมุทร หากแต่เราจับมารวมกันเข้า)

ใสสะอาด, แต่อีกสระหนึ่งน้ำขุ่นเย็นตม. พระรามและสีดาเทวีลงสรงน้ำในสระที่มีน้ำใส สะอาด. ทันใดนั้นทั้งสององค์ก็กลายเย็นลิง เที่ยวกะโดดโลดเต้นไต่ไปตามกิ่งไม้, จนเจอกับลักษมัณ. ลักษมัณฉีกผ้าเอามาทำเย็นบ่วงคล้องยาทพระรามลิงไว้ได้, แล้วลากไปจุ่มลงในสระที่มีน้ำขุ่น ซึ่งลักษมัณได้ทราบจากคำบอก เล่าว่าน้ำในบ่อนั้นมีสรรพคุณวิเศษสามารถทำให้สัตว์กลายร่างเย็นมนุษย์ได้. ส่วนสีดาลิงลงจากต้นไม้ กรากเข้าจะกัดลักษมัณ, แต่ถูกลักษมัณ ใช้บ่วงคล้องนำเอาไปจุ่มในสระน้ำขุ่นเช่นเดียวกัน. และด้วยเหตุนี้ พระรามและสีดาเทวี จึงได้กลับคืนร่างมาเย็นมนุษย์อีก. ลักษมัณแนะนำให้เหล่านางบริวารนวดพันสีดาเทวี มิฉะนั้นสีดาเทวีจะต้องออกลูกเย็นลิง. เมื่อนวดพันแล้ว นางก็อาเย็นเย็นถุงก้อนเนื้อออกมา. พระรามตรัสให้เอาใบโพธิ์ห่อก้อนเนื้อนั้น แล้วให้นางบริวารคนหนึ่งนำไปหย่อนลงในปากเทวีอัญชดี ซึ่งบำเพ็ญตบะอ้าปากอยู่กลางทะเล. พอเทวีอัญชดีหุบปากนางก็มีครรภ์ทันที. เมื่อถึงกาลกำหนด เกิดบุตรเย็นชาย มีลักษณะและร่างกายเย็นลิง แต่หน้าเย็นมนุษย์มีตุ้มหูทั้งสองข้าง เทวีอัญชดีให้ชื่อบุตรที่เกิดมาว่าหนุมาน. เมื่อเสร็จสิ้นเรื่องในยุคนี้แล้ว พระรามสีดาเทวี และ ลักษมัณก็เสด็จพเนจรต่อไป, จนบรรลุที่ ซึ่งพระราม เคยสังหารนางรากษสชคินา, ก็ประทับอยู่ณที่นั้น.(๑)

---

(๑) เรื่องพระราม และ สีดากลายเย็นลิง ของมะลายูอีกฉะบับหนึ่งคล้ายคลึงกัน แต่ว่าสีดาประสูตโอรสออกมาเย็นลิงน้อยไม่ใช่เย็นก้อนโลหิต ให้ชื่อว่า เกจิลอิหมั่มเตระคงคะ. พระรามขายหน้าที่มีโอรสเย็นลิง จึ่งให้นำลิงน้อยไปปล่อยเสีย. วานรน้อยได้ไปพบชาหนุมาน (ในที่นี้เย็นมนุษย์ไม่ใช่ลิง) ชาหนุมานรับเลี้ยงดูไว้. เรื่องในที่สุดลิงน้อยนี้ ถอดรูปกลับเย็นมนุษย์ได้ และถูกชายาลักเอารูปลิงไปเผาไฟให้ไหม้เสีย และก็ไหม้ด้วย (ผิดกับรูปเงาะของสังข์ทอง).

เรื่องนางอัญชดีบำเพ็ญตบะอ้าปาก ในรามเกียรติ์ก็มีนางสวาหะถูกศาปอ้าปากกินลม. ในรามายณะของวาลมีกิไม่มีกล่าวเลย เย็นอันทราบได้ว่า เรื่องในรามเกียรติ์ตอนนี้กับของมะลายู มีที่มาร่วมกัน. เรื่องพระรามสีดากลายเย็นลิง ก็เพื่อจะเชื่อมเรื่องหนุมานให้มาเกี่ยวข้องกับพระรามยิ่งขึ้น ซึ่งเย็นตอนที่มีพ้องกันอยู่หลายฉะบับ.

ในพระรามชาดกก็มีเรื่องพระรามกลายเย็นลิง แล้วได้นางลิงชื่อแพงสีเย็นเมีย เกิดลูกเย็นลิงชื่อท้าวหุนละมาน และภายหลังก็กลับเย็นคน เหมือนของมะลายู.

เย็นอันว่า พระรามชาดกกับรามเกียรติ์ ต่างฝ่ายได้เค้าเรื่องมาคนละทาง มิฉะนั้นเรื่องก็จะต้องพ้องกัน.

ส่วนเรื่องอ้าปากกินลม ในพระรามชาดกเอาไปยกให้นางกดตะราชเมียท้าวสังคีพ (คือ พาลี) นอนอ้าปากรับมะเดื่อสุกหล่นลงมากิน.

ย้อนกล่าวถึงทศกัณฐ์ กำลังขึ้นรถเหาะ แก่คอขาดกะเด็น. เมื่อสุรปันทกินำข้าวมา มุ่งหมายจะไปต่อสู้กับพระสุริยะ, เพราะพระ- เห็นลูกหัวขาด, ก็รู้ได้ว่าผู้ที่ฆ่าคงไม่มีใคร สุริยะส่องแสงแผดเผา. เมื่อทศกัณฐ์เหาะ นอกจากลักษมัณ. นางจึงกลับร่างเป็นราก ขึ้นไปถึงเมฆ ถูกแสงพระสุริยะร้อนทนไม่ ษสเที่ยวตามหาเพื่อแก้แค้น, เมื่อพบแล้ว ไหว, ต้องถอยกลับมาถึงข้อมปราการนคร ก็คว้าตัวลักษมัณพาเหาะลิ่ว ๆ ขึ้นไปสูง, จน เย็นเวลาเย็น. ทศกัณฐ์ก้าวย่างพลาดขาท ลักษมัณ มองเห็นแผ่นดิน ไม่โตกว่าฟองไข่ แพลงไปถูกสันของเพรัคสิงค์ผู้น้องเขย ซึ่ง ลักษมัณชักแสงดาบพันถูกจมูกสุรปันทกิ ขาด แลบออกข้องกันข้อมปราการ ในขณะที่ทศ- กะเด็น. ทั้งสองก็ร่วงตกลงมายังพื้นแผ่นดิน. กัณฐ์ไม่อยู่, ถึงกับล้มลง, ก็ฉุนโกรธขัด ความเรื่องนี้ต่อมาทราบถึงทศกัณฐ์. แต่เหตุ ชักแสงดาบตัดสันเพรัคสิงค์ขาด ถึงแก่ความ ด้วยลักษมัณยังไม่มีชายา ทศกัณฐ์จึง ตาย. ทศกัณฐ์สั่งให้ลูกเพรัคสิงค์ออกมา ศายานจะทำการประทุษร้ายต่อชายา พระราม หา. แต่สุรปันทกินิษฐภคินีของทศกัณฐ์ผู้ แก้แค้นแทน. ทศกัณฐ์คิดอุบายให้รากษส เย็นมารดาของเด็ก เกรงว่าทศกัณฐ์จะฆ่า สองตนทำแลงเป็นกวางเงินกวางทอง กะโดด เสียด้วย, จึงพาลูกหนีไปอยู่ป่า, แล้วเอา โลดเต้นอยู่หน้าที่พักของพระราม, แล้ววิ่ง ลูกไปวางไว้ในดงไผ่เพื่อให้ยำเพ็ญตบะ, ส่วน เข้ามาล่อให้พระรามตามไป. ทศกัณฐ์เฝ้า นางไปนำข้าวกับแกงมาให้เสมอ. อยู่มาวัน คอยอยู่, จนเมื่อเห็นสีดาเทวีใช้ให้ลักษมัณ หนึ่ง พระเย็นเจ้าทรงบันดาลให้ลักษมัณซึ่ง ไปตามหาพระราม, สบโอกาสก็ออกจากที่ ผ่านไปมาทางดงไผ่อยู่บ่อย ๆ, เสด็จมาทาง ซ่อนแปลงตัวเป็นพราหมณ์, ถลากเข้าคว้าได้ นั้น แกว่งแสงดาบฟาดซ้ายบ่ายขวาเล่นใน สีดาเทวีพาเอาขึ้นรถเหาะไป. เมื่อพระราม สองข้างมรคาเผอิญไปถูกลูกนางสุรปันทกิ ถึง และลักษมัณกลับมาไม่เห็นสีดาเทวี, พระราม

ก็ถึงวิสัญญีภาพอยู่ถึงสี่วัน. เมื่อฟื้นขึ้นแล้ว จึงเสด็จตามหาสิดาเทวี.(๑)

ตอนต่อไปกล่าวถึงกระบือป่าตัวหนึ่ง สู้รบและฆ่าพ่อของมันตาย, แล้วก็ไปพลิกคว่ำขอมปลวกด้วยลำพองฤทธิ์. พวกปลวกคัดค้านว่าควรจะไปลองฤทธิ์กับผู้ที่คู่ควรกันดีกว่ามาทำร้ายมดปลวก. ผู้ที่คู่ควรกัน คือ พาลีราชผู้พญาแห่งลิง. พาลีราชฝากภริยาหลายคน และราชสมบัติไว้แก่สุครีพผู้ภาดา, แล้วไปสู้รบกับกระบือที่ในถ้ำ จนมีชัยชะนะ. แต่สุครีพเข้าใจว่า พาลีราชกับกระบือถึงแก่ความตายด้วยกัน ก็ปิดปากถ้ำเสีย. พาลีราชทำลายที่อุดปากถ้ำออกมาได้, เห็นสุครีพเข้าครองเมือง ก็ขับสุครีพเหวี่ยงไปในป่าตกลงตรงต้นมะขาม.(๒)

ย้อนกล่าวถึงพระราม และ ลักษมณ์ตามหาสิดาเทวี. นกยางตัวหนึ่งเห็นเงารถเหาะของทศกัณฐ์ฉายลงไปในน้ำ, ในรถมีนาง. เมื่อนกยางพบพระราม จึงทูลความข้อนี้. พระรามจึงประทานพรให้นกยางมีคอยาวยืนออกไปได้อีก ตามที่นกยางปรารถนา เป็นการตอบแทนข่าวที่นำมา(๓) ต่อมาขาดน้ำ พระรามจึงแผลงธนู และสั่งให้ลักษมณ์ติดตามไปจนถึงที่ธนูตก, แล้วตามกระแสน้ำไปถึงต้นลำธาร, ก็พบซากแร้งชื่อชินตายุ. พระรามชุบนกแร้งให้ฟื้นขึ้นมา. นกแร้งเล่าเรื่องที่ได้สู้รบกับทศกัณฐ์ในขณะที่พาสิดาเทวีไป; เมื่อทูลตลอดเรื่องแล้ว นกแร้งก็ตาย. ทั้งสององค์จึงทำการเผาแร้งนั้น, แล้วเที่ยวหาน้ำต่อไป จนถึงบ่อหนึ่งมีน้ำกลิ่น

---

(๑) ของเราเรื่องชิวหาแลบลิ้นปิดบังเมืองไว้ ทศกัณฐ์ไม่ทราบเรื่อง เอาจักรขว้างไปถูกลิ้นชิวหาขาดถึงแก่ความตาย มีเหตุผลแนบเนียนดีกว่าของมะลายู.

เรื่องพระลักษณ์แกว่งดาบไปถูกลูกนางสุรบันทกี ในนารายณ์สิบปางกล่าวว่า กุมภกาศ ลาสหัสสชิวหา ผู้บิดา และ นางสำมนักขา ออกไปบำเพ็ญตบะอยู่ในปล้องไม้ไผ่เพื่อขอเทพศัสตรา. เผอิญพระลักษณ์เอาพระขรรค์ฟันปล้องไม้ไผ่ โดยที่ไม่ทราบว่ากุมภกาศอยู่ในนั้น กุมภกาศคอขาดตาย. เรื่องตอนนี้ นับว่ารามเกียรติ์และของมะลายูใกล้กันมาก คงมีที่มาจากแห่งเดียวกัน.

เรื่องทศกัณฐ์มาลักสีดา กล่าวว่าจะมาแก้แค้น ตอนนี้ตรงกับรามเกียรติ์เขมร.

(๒) ตอนนี้ คล้ายคลึงกันทุกฉะบับ แต่ของเขมรใกล้มาทางรามเกียรติ์.

(๓) เรื่องนกยางในตอนนี้ ในรามเกียรติ์เขมรก็มี ผิดกันบ้างในพลความเล็กน้อย. แต่ของเขมรพิสดารกว่า, ในนารายณ์สิบปางว่าเป็นนกยูง.

หอสมุดแห่งชาติ ไทยเขษม

มีนเหม็นคาว, เดินเลียบตามกระแสลำธารต่อไปจนมาถึงทะเลสาบ. ขนผึ้งมีกองกะดูกปลานับได้หลายพันกอง แต่ละกองโตใหญ่เท่าช้างสาร. รากษสซึ่งกินปลาและทิ้งก้างไว้นี้ทูลชี้ทางต่อไป. เสด็จเรื่อยไปได้หลายทิวาวาร ก็กระหายน้ำอีก จึงแผลงธนู และตามลูกธนูขนลุลำธารแห่งหนึ่งมีน้ำเต็ม. ถึงตรงนี้ พระรามบรรทมหลับอยู่บนชงฆ์ของลักษมณตั้งสี่วันสี่คืน. เผอิญตรงที่บรรทมนั้นอยู่ใต้ต้นมะขามที่สุครีพถูกพาลีราชขว้างมาตกอยู่. เมื่อสุครีพเห็นลักษมณมีภักดีมั่นในพระราม ถึงกับไม่กล้าขยับชงฆ์ เพราะเกรงว่าพระรามจะตื่นเย็นเวลาได้ถึงสี่วันสี่คืน ก็เต็มตื่นใหน้ำตาไหลร่วงลงมาต้องอุระพระรามตื่นบรรทม. ลักษมณนึกภาวนาเพื่อจะให้ทราบว่าเย็นน้ำตาของใคร. ขณะนั้นใบมะขามซึ่งในครั้งกระโน้นมีขนาดโตเท่ากับใบต้นบิระห์และไม่เล็กเหมือนเดี๋ยวนี้ ก็แตกออกเย็นชื่นเล็กชื่นน้อย, กระทำให้พระรามทอดพระเนตรเห็นตัวสุครีพ. สุครีพก็ลงจากต้นมะขามมาเคารพแทบเบื้องบาทพระราม.(๑)

สุครีพทูลความเท็จต่อพระรามว่า พาลีรบกวนรังแกตนได้รับความเดือดร้อนแสนสาหัส. พระรามสัญญาจะช่วยเหลือสุครีพให้ได้ภริยากลับคืน. สุครีพยังไม่เชื่อความสามารถของพระราม, ได้ทดลองโดยผลักพระรามไปที่งูตัวใหญ่มหึมา. พระรามก็แผลงธนูประหารงูนั้น แล้วธนูกลับมาสู่แล่งเอง. ครั้งที่สอง สุครีพขอให้พระรามย้ายกองกะดูกยักษ์ตนหนึ่ง ซึ่งมีขนาดสูงท่วมฟ้า. พระรามไม่ยอมแผลงธนู, เย็นแต่เอาพระบาทเตะกองกะดูกลงไปกลางทะเล.(๒) เมื่อสุครีพพาพระรามไปถึงเมืองของพาลี, สุครีพและ พาลีได้สู้รบกันตัวต่อตัว. พระรามแผลงธนูไป; แต่พาลีคว้าลูกธนูไว้ได้ แล้วถามพระรามว่าเหตุไฉนจึงได้มาทำร้ายตน ซึ่งไม่เคยทำความเจ็บร้อนอะไรให้, แล้วเล่าถึงเรื่องที่ตนเกิดวิวาทขึ้นกับสุครีพผู้เป็นน้อง.

---

(๑) ในพระรามชาดกว่า พระลักษณ์พระรามมาถึงลำธารนี้ ซึ่งมีกลิ่นเหม็นคาวเพราะเต็มไปด้วยน้ำตาท้าวพลีจันทร์ (สุครีพ). เมื่อพระลักษณ์ไปพบท้าวพลีจันทร์นั่งร้องไห้จนชีตาเป็นจอมปลวกสูงแค่คอ อยู่ต้นลำธาร ก็พามาหาพระราม. ซึ่งลงท้ายก็ได้พระรามช่วยฆ่าท้าวสังคีพ (พาลี) ผู้พี่.

(๒) เรื่องเตะกองกะดูกยักษ์ในตอนนี้ รามเกียรติ์เขมรว่า พระรามแผลงศรเป็นไฟไปเผาศพควายทรพี แล้วแผลงศรเป็นน้ำดับไฟและแผลงศรเป็นพระพายกะพือพัดรวบรวมกะดูกทรพีถวาดลงไปสู่มหาสมุทร ดูออกจะลำบากยากกว่าของมะลายู ซึ่งใช้วิธีเตะทีเดียวก็หมด.

เมื่อพระรามทรงทราบเรื่องริงก็ตรัสว่า ถ้าเช่นนั้นก็ควรปล่อยลูกธนูเสียแล้วผูกไมตรีกัน. แต่พาลีรู้อยู่ว่าถ้าปล่อยลูกธนูไป ลูกธนูนั้นจะกลับไปสังหารพระรามเอง, เพราะฉะนั้นจึงร้องขอพระรามให้ช่วยทำศพตน ว่าแล้วก็ปล่อยลูกธนู. ทันใดนั้น ลูกธนูก็แล่นเข้าเสียบอกพาลีถึงแก่ความตาย, แล้วปรากฏมีแสงสว่างเท่าลำตาลพวยพุ่งขึ้นไปในอากาศ. เมื่อพระรามทำศพพาลีแล้ว, บรรดาลิงน้อยลิงใหญ่ลิงดีลิงชั่วลิงหนุ่มลิงแก่ก็อ่อนน้อมต่อพระราม.

ขับกล่าวถึงท้าวทศรถ ซึ่งเดิมแต่พระรามและลักษมณออกไปอยู่ป่า, ต่อมา ทรงทราบข่าวสีดาเทวีชายาพระรามถูกมีผู้ลักไป, พระองค์ก็มิทรงเบิกบานหฤทัยจนประชวรลงแล้วสิ้นพระชนม์. พรตันและจิตรตันสืบหาพระรามจนได้ข่าวว่าประทับอยู่ในกรุงของพาลีผู้เย็นพญาแห่งลิงทั้งหมด, ก็อัญเชิญพระศพท้าวทศรถเข้าพระโกศ (โลง) แล้วเสด็จไปตามหา. เมื่อพระรามทรงทราบก็พาพวกบริวารออกมาต้อนรับ. พรตัน และ จิตรตัน ถวายอภิวาทพระรามแล้ว ทูลถวายราชสมบัติแห่งกรุงมัณฑุบุรี. พระรามไม่ทรงรับ, ตรัสว่า พระบิดาได้ประทานแก่ พรตันและจิตรตันแล้ว. พรตัน และ จิตรตัน ยอมรับซึ่งคำตรัสของพระรามนั้น แต่ทูลขอรองพระยาท เพื่อเชิญไปประดิษฐานไว้เหนือมงกุฎสำหรับเย็นสิริมงคลแก่กรุงนั้น.

เมื่อพรตันและจิตรตันกลับไปแล้ว พระรามตรัสสั่งสุครีพให้ปฏิบัติตามสัญญาที่จะช่วยพระองค์ติดตามหาสีดาเทวี, และตรัสว่าสุครีพจะต้องให้ใครผู้หนึ่งไปสืบข่าวที่ลงกาว่า นางยังคงชีวิตหรือประการไร. สุครีพทูลว่าจะต้องหาผู้สามารถกะโดดได้ ในระยะไกลตั้งสามเดือน. มีลิงหลายตัวที่ขอรับอาสา, แต่สามารถกะโดดได้เพียงระยะ ๒๐ วันบ้าง ๓๐ วันบ้างเท่านั้น. พระรามจึงถามถึงหนุมานซึ่งเย็นหลานของสุครีพ. สุครีพทูลว่านั่งอยู่ทางที่สุดแห่งท้องพระโรง. เมื่อสุครีพนำหนุมานเข้าเฝ้า, พระรามทอดพระเนตรเห็นมีตุ้มหู ก็ทรงระลึกเรื่องได้, จึงตรัสกับลักษมณว่า หนุมานนี้ต้องเย็นลูกของเรา; ได้ทรงซักถามสุครีพ. สุครีพทูลว่า หนุมานเย็นลูกของเทวีอัญชดี เกิดเมื่อครั้งเทวีอัญชดีบำเพ็ญตบะอยู่กลางทะเล. หนุมานอาสาว่าสามารถจะกะโดดได้ ในระยะไกลตั้ง

หอสมุดแห่งชาติ ราชบัณฑิตยสภา ไทยเขษมรัตนโกสินทร์

มีน

สามเดือน, แต่จะขอกินอาหารร่วมใบไม้เดียวกับพระรามก่อน.(๑) พระรามรวนเรพระทัย, ภายหลังยอมตามที่ลักษมัณทูล. แล้วพระรามตรัสกะหนุมานว่าให้ถือพระองค์เท่ากับเย็นยิดา และถือสีดาเท่ากับมารดา, แล้วประทานอำมรงค์สำหรับไปแสดงแก่สีดาเทวี เย็นสัญญาณว่าหนุมานเย็นผู้นำข่าวของพระรามมาถวาย. เมื่อหนุมานพยายามจะทำการกะโดดแต่หาหลักสำหรับยันต้านทานไม่ได้พอ, พระรามต้องประทานพระกรให้เย็นที่ยัน. หนุมานจึงกะโดดไปได้,(๒) แต่เลยลงกาไปถึงที่อยู่ของมหาฤษีชื่อกิปพร ซึ่งได้บอกแก่หนุมานว่ามาพ้นลงกาบุรีเย็นระยะทางถึงสิบสองวัน. หนุมานจึงต้องย้อนกลับมาถึงลงกาบุรี,(๓) แปลงเย็นพราหมณ์ พยายามลอยเอาอำมรงค์ไปใส่ไว้ในโอ่งน้ำสรงของสีดาเทวี. สีดาพบอำมรงค์ก็สิ้นสงสัย ได้ความว่ามีพราหมณ์คนหนึ่งมายืนอยู่ข้างสระที่ใช้น้ำในนั้นเย็นน้ำสรง. สีดาเทวีรับสั่งให้หาตัวพราหมณ์มาเผ้า. พราหมณ์แปลงจึงทูลข่าวพระรามแล้วจึงแสดงให้สีดาเทวีทราบว่าตนเย็นใคร. สีดาเทวีประทานมะม่วงในสวนของทศกัณฐ์เย็นรางวัล, และตรัสว่ามะม่วงนี้อยู่ในสวนอันมีกำแพงเหล็กกั้น และมีรากษสร้อยตนระวังรักษา. หนุมานกลายร่างคืนเย็นลิง แต่มีขนาดสูงเพียงคืบเดียว เล็ดลอดเข้าไปในสวนมะม่วง. วันหนึ่ง พวกรากษสที่เผ้าสวนเมาสุรากันทุกตน, หนุมานก็กินมะม่วงทั้งผลช่อและใบจนหมดสิ้น, แล้วมีหน้าถอนต้นขึ้น เอายอดยักลงดิน. หนุมานลิงน้อยจึงถูกจับตัวไปถวายทศกัณฐ์. ทศกัณฐ์สั่งให้ฆ่า. พวกรากษสเอาดายทิ่มแทงและเอาขวานฟัน เอาท่อนเหล็กตี, ก็มิอาจฆ่าหนุมานได้ ร่างกายมิได้ชอกช้ำหรือตกใจหน้าซีดแต่นิดเดียวก็ไม่

---

(๑) การกินอาหารบนใบไม้ แม้จะเป็นประเพณีของชาวอินเดียหลายแห่ง แต่ที่ดกดื่นก็มักเป็นชาวเบงคาลี.

(๒) ตอนนี้คล้ายในพระรามชาดกมาก ซึ่งว่าในขณะจะเหาะต้องถีบทะยานไปจากเข่าพระรามพอขึ้นอากาศพระรามก็จมดินลงไปมิดคอทันใด.

(๓) เรื่องในตอนนี้ ในพระรามชาดก มีเรื่องหนุมานลอบเข้าไปขอดผมพญาราพณาสวร (ทศกัณฐ์) กับนางจันทา (ตำแหน่งมณโฑ). ในรามเกียรติ์เขมรมีเหมือนกัน. ในคำพากย์รามเกียรติ์ตอนนี้ก็มีกล่าว. ในหนังสือพรหมชาติตำราหมอดู มีเช่นเดียวกัน. ส่วนในรามเกียรติ์คงมีกล่าวแต่ตอนที่หนุมานไปเอาหินบดยาครั้งเดียว ซึ่งของเขมรก็มีกล่าวไว้ด้วย.

มิ แม้แต่ขนเส้นหนึ่งก็ไม่ระคาย. พิภุษณ์น้องทศกัณฐ์กล่าวว่า เรื่องนี้ไม่ใช่การเล็กน้อย, เพราะตามลิขิตไว้มิว่าลงกาบุรีจะถึงความล่มจมเพราะลิงน้อย. ทศกัณฐ์จึงถามว่าทำประการไรจึงจะประหารลิงนี้ได้. หนุมานก็ตอบเสียเองว่า ให้เอาผ้าชุบน้ำมันพันให้รอบตัวแล้วจุดไฟ. ครั้นนำผ้ามาพัน, หนุมานก็เบ่งตัวให้โตขึ้นทุกที จนผ้าในลงกาบุรีไม่มีเหลือ. ครั้นแล้วเอาน้ำมันหลายร้อยตุ่มเทลงบนตัวหนุมานและจุดไฟขึ้น, แต่ไฟไม่ไหม้แม้ปลายขน. ครั้นไฟไหม้ผ้าจนโซมแล้วก็ดับ, คงเหลือติดอยู่นิดเดียวที่ปลายหาง. หนุมานกะโดดขึ้นหลังคาปราสาท, เผาปราสาททั้งป่วงไหม้หมดสิ้น, คงเหลือแต่ปราสาทซึ่งเป็นที่ประทับของสีดาเทวี. ครั้นแล้ว หนุมานกะโดดลงทะเล, ไฟที่หางก็ดับลงด้วยประการฉะนี้. หนุมานย้อนไปเฝ้าสีดาเทวี, อาสาจะพาไปเฝ้าพระราม. แต่สีดาเทวีประติเษธ, เพราะได้ปฏิญญาไว้ว่าจะไม่ให้ชายไร ๆ ถูกต้องตัวนางอีกต่อไป

จากพระราม. หนุมานขึ้นไปบนยอดเขาอาค้ม ซึ่งมีความแข็งแรงมั่นคงพอ, ก็ถีบออกจากยอดเขานั้น แผลบเดียว ข้ามมาได้และ เข้า เฝ้าพระราม, ทูลรายงานที่ตนได้ไปสืบข่าวมา. (๑)

พระรามถามหนุมานว่า ทำไฉนจึงจะยกทัพอันมีพหลโยธานับด้วยล้าน ข้ามไปถึง เกาะลงกาบุรีได้. หนุมานทูลให้ก่องถนนข้ามช่องแคบของทะเลตอนที่อยู่ระหว่าง แผ่นดินใหญ่กับเกาะ. ตกลงชุมนุมพล, แล้วจัดส่งนายกองสองนายไปตรวจหาที่ที่เหมาะ. พระรามเสด็จยาตราทัพไปสู่เขาอรุทา หรือ อยุร, แถวทางป่าแถบนั้นก็ราบลง. มหาฤษีซึ่งมีสำนักอยู่ณเกาะภูเขานั้น ทูลขอให้พระรามปราบท้าวมหาราชชยสังค์ และท้าวมหาราชสุรนล. ตอนนี้ พระรามได้ทำศึกกับสองมหาราชจนจับท้าวชยสังค์และโอรส ของ ท้าวชยสังค์ได้. ต่อมาท้าวสุรนล กับพวกสัมพันธมิตรอ่อนน้อมยอมแพ้.

แต่นั้นไปถึงตอนจองถนน ซึ่งบรรดาแม่ทัพนอก นายกองได้แสดง ความสามารถแยกภูเขา เอา

---

(๑) รามเกียรติ์เขมรว่า พระรามประทานมงกุฎแก้ว และกำไลคอกับเครื่องอาภรณ์แก่หนุมานเป็นความชอบ ผิดกับในรามเกียรติ์เป็นประทานผ้าชุบสรง และทั้งสองความนี้ รามายณะของวาลมีกิไม่มี แต่ตอนไปเจอฤษีในพระรามชาดกมีเรื่องหนุมานไปแผลงฤทธิ อวดดี กับ ฤษี เหมือนรามเกียรติ์ ของมะลายูอาจมีอย่างเดียวกัน แต่ฉะบับที่ได้มานี้เป็นเรื่องย่อ จึงไม่มีกล่าวถึงก็ได้

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

มีน

มาถม. แต่มีอยู่ที่หนึ่ง ซึ่งแม้จะขนเอาภูเขานับเป็นพัน ๆ มาถมลงไปก็ไม่เต็ม, น้ำยังคงบริบูรณ์ฟองอยู่ตามเดิม. พระรามทรงพิโรธ จะแผลงธนูชื่อ คันทารัต ลงไปที่น้ำตรงนั้น. แต่ทันใดนั้น อาศัยเทวานุภาพ ปรากฏมีนางงามโผล่ขึ้นมาจากทะเล. ทูลห้ามพระรามไว้ มิให้แผลงธนู, เพราะจะเป็นที่ขุ่นเคืองแก่ทวยเทพ, เหตุด้วยที่ตรงนั้นเป็นชะเวิกลึกตลอดลงไปในยาคาล บรรจบกับน้ำแห่งชีวิต ซึ่งฟองเป็นฝอยขึ้นไปในอากาศ กระทำให้ชายชาติชาตรีมีกำลังกล้าหาญไม่แพ้ใคร ๆ เพราะน้ำนี้อยู่ในอำนาจแห่งพระอัยยกาของพระองค์คือ มหาราชพิษณุ และพระองค์ท่านได้ประทานมาให้. เมื่อนางนั้นกล่าวดังนี้แล้วก็อันตรธาน. ครั้นแล้วกองทัพพระรามก็ได้น้ำทิพย์นั้นมาประพรมร่างกาย. พระรามทรงอ้อนวอนทวยเทพ. ขณะนั้นก็บังเกิดถนนผุดขึ้นมาจากก้นทะเล ยาวเหยียดไปจดถึงลงกาบุรี.

ย้อนกล่าวถึงสีดาเทวี ทศกัณฐ์พาไปไว้ในปราสาทกลางสวนสระบัว อันมีดอกและผักไสว มีกำแพงปราการล้อมถึงเจ็ดชั้น. ชั้นหนึ่งก็มีนางรากษสเชื้อพระวงศ์ ๗๐ ตนคอยพิทักษ์ระวัง, และมีนางกำนัลอีก ๗๐๐ ตน สำหรับรับใช้ในสีดาเทวี มีเทวีศรีชฎีผู้ธิดาพิภุษณ์เป็นประธาน. แม้สีดาเทวีจะได้ประทับอยู่ในที่ซึ่งมีความงามแวดล้อมอยู่ก็ดี แต่จะหาความสุขเบิกบานหฤทัยแต่น้อยมิได้. เมื่อทศกัณฐ์มาหาและปรารถนาจะเข้าใกล้, นางก็พยายามจะฆ่าตัวเอง, จนทศกัณฐ์มีความสงสารไม่มากล้ำกรายอีก. วันหนึ่ง ทศกัณฐ์มาหา สีดาเทวีบอกว่านางเข้าใจว่าพระรามยังมีชีวิตอยู่, ถ้าทศกัณฐ์ต้องประสงค์ให้นางเป็นชายา, ก็ต้องนำศีรษะพระรามมาให้. ทศกัณฐ์ได้ฟังดังนี้ก็ให้จัดฆ่าภาดาของทศกัณฐ์เองลงสองคน, แล้วตัดศีรษะมาให้สีดาเทวี บอกว่าเป็นเศียรของพระราม และของลักษมัณ. สีดาเทวีจะทำลายตนเองเสีย, หากเทวีศรีชฎีห้ามไว้ และสัญญาว่าจะไปสืบดูด้วยตนเอง ว่าพระรามยังมีชีวิตอยู่หรือไฉน. เทวีศรีชฎีไปสืบข่าวจนได้เข็มขัดของพระราม ซึ่งสีดาเทวีเป็นผู้ถักเองมาเป็นพะยาน: เป็นอันรับรองได้ว่าพระรามยังมีชีวิตอยู่. เมื่อทศกัณฐ์ทราบว่าเทวีศรีชฎีไปหาพระราม, ก็พิโรธมาก ถึงกับมีคำสั่งให้สร้างตาข่ายล้อมปราสาทอีกชั้นหนึ่ง, แล้วให้มนตรีชื่อสคทัศน์จำแลงเป็นลิงไปสืบข่าวที่ค่ายของพระราม. ลิงปลอมถูกจับตัวได้, เพราะแปลงเป็นลิง

แต่ไม่สามารถขึ้นต้นไม้หรือร้องอย่างลิงได้, ต้องถูกมัดพาตัวมาหาพระราม. พระรามปล่อยให้กลับไป และสั่งให้นำเรื่องที่ได้มาเห็นทั้งหมดไปบอกเล่าแก่ทศกัณฐ์ได้.

เมื่อทศกัณฐ์ทราบเรื่องของถนนก็กริ้วมาก, สั่งให้แม่ทัพนายกองมีจำนวนได้หนึ่งล้าน เตรียมอาวุธยุทธภัณฑ์ไว้, แล้วให้ไปตามโอรสชื่อคงคามหาสุริ ซึ่งอยู่ใต้ทะเลมาทำลายถนน. เมื่อพระรามทรงทราบว่าถนนที่ของไว้ ถูกฝูงปลามาทำลายเสียสิ้น, ก็ตรัสให้หนุมานเอาหางกวนน้ำทะเล. ยรรดาปลาทั้งหมดก็สลบคล้ายกับถูกรากไม้พิษ, พวกลิงช่วยกันจับปลามากองทับถมกันไว้จนสูงเท่าภูเขา, มีจำนวนปลามากกว่าไพร่พลในกองทัพซึ่งนับไม่ถ้วนอยู่แล้วจะกินได้หมด. แต่นั้นพวกปลาก็ไม่กล้าเข้ามาใกล้ถนนอีก. คราวนี้มีปูใหญ่ตัวหนึ่งมาทำลายถนน, ต้องร้อนถึงหนุมานเอาหางแหย่ล่อให้ปูหนีบ, พอปูหนีบก็กะตุกหางโดยแรง จนปูกะเด็นไปบนยกเขาระยะไกลเท่ากับหนทางเดินเดือนหนึ่ง. เมื่อปรายปูแล้ว, ถนนที่ของไว้จึงสำเร็จเรียบร้อยได้. พระรามกับโยธาทัพก็เดินข้ามไปลงกาบุรี.

พอทศกัณฐ์ทราบข่าว, ก็สั่งให้ไปตามโอรสซึ่งอยู่ในอากาศ ในทะเล ในยาดาล มาประชุมหารือ พร้อมทั้งเสนาอมาตย์ทั้งสิ้นในเรื่องที่จะทำศึกกับพระราม. พิภุษณ์น้องทศกัณฐ์แนะนำว่าถ้าคืนสีดาเทวี, พระรามก็จะกลับเป็นมิตรไม่ต้องเป็นศัตรูกัน; ศึกครั้งนี้ไม่ใช่เล็กน้อย, ถ้าไม่เชื่อคำแนะนำ, เกรงว่าทศกัณฐ์จะต้องเสียใจในภายหลัง. ทศกัณฐ์พิโรธขับไล่พิภุษณ์ให้ไปเสีย. พิภุษณ์จึงพาครอบครัวทั้งหมดไปอยู่กับพระราม. พระรามต้อนรับพิภุษณ์ด้วยดีพระทัย และประทานเกียรติยศเป็นอันมาก.

วันหนึ่งทศกัณฐ์ชุมนุมพลทั้งหมด แล้วใช้ให้แม่ทัพนายกองสิบคนไปสืบข่าวดูว่าพระรามจะมีกำลังไพร่พลมากน้อยสักเท่าไร. ความเรื่องนี้ทราบถึงพระราม, ก็ตรัสใช้ให้นายกองเจ็ดนายคุมพลลิงออกไปรบกับพวกรากษสล้านหนึ่ง ซึ่งติดตามมากับแม่ทัพนายกองของทศกัณฐ์. กองทัพรากษส รวมทั้งแม่ทัพนายกอง ถูกลิงฆ่าตายหมด ไม่มีเหลือไปบอกข่าวแก่ทศกัณฐ์สักคนเดียว. ทศกัณฐ์คอยฟังข่าวมิได้รับ, ก็ให้รากษสที่เข้มแข็งอีกสิบคน คุมไพร่พลอีกหนึ่งล้านไปตามหา. พวกหลังนี้ได้เห็นซากศพของพวกก่อน, ก็นำข่าวมาบอกแก่ทศกัณฐ์. ทศกัณฐ์เรียกประชุม

บรรดาโอรส และมนตริ, ตัวกุมภกรรณผู้เย็นอนุชา จากหลับได้ลำยากที่สุด. มาเผ้า, กุมภกรรณก็เล่าถึงความแกล้วกล้า สามารถของพระราม, และแนะนำให้ส่งตัว สีดาเทวีแก่พระราม. แต่เมื่อทศกัณฐ์มีประสงค์จะให้ไปรบกับพระราม, กุมภกรรณก็เต็มใจไม่ขัด. ทศกัณฐ์จึงจัดกองทัพให้ แล้วตัวเองตามไปดูการรบด้วย. ในการรบวันแรก กุมภรรณเห็นไพร่พลพ่ายแพ้แก่พวกลิง, ก็คว้าตะบองโตเท่าภูเขา ตรงเข้าประหัตประหารศัตรูกลางสมรภูมิ, ฆ่าลิงตายเสียหลายร้อย. นายกองลิงสองตัว ยืนขึ้นไปขนไหล่กุมภรรณข้างละตัว, แล้วตบหน้ากุมภกรรณ. กุมภกรรณขับนายกองลิงนั้นข้างละตัวขว้างไปไกล. วันรุ่งขึ้น หนุมานออกรบกับกุมภกรรณ และพยายามจะแย่งตะบองของกุมภกรรณ. แต่กุมภกรรณหนีเอาตัวรอดไปได้. ในวันที่สามกุมภกรรณรับคำสั่งให้รบกับพระรามเท่านั้น แล้วสั่งให้ไปตาม ซึ่งต้องปลุกให้ตื่น เมื่อกุมภกรรณเพื่อจะได้ตัดสงครามให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว. แต่พระรามแผลงธนูไปตัดเศียรกุมภกรรณและเศียรแม่ทัพรองอีกสิบตน. พระรามหยิบเศียรกุมภกรรณ กับตะบอง ขว้างไปที่พวกรากษส. พลรากษสถึงแก่ความตายไปตั้งพันๆ ตน.(๑)

เมื่อพักรบกันได้สี่สิบวัน, พระรามตรัสให้หนุมานไปเชิญกับทศกัณฐ์ ว่าทศกัณฐ์ควรจะส่งสีดาเทวีคืนมา หรือมิฉะนั้นก็มาทำสงครามกันตัวต่อตัว ไพร่พลจะได้ไม่ต้องถึงแก่ความพินาศไปด้วย. ทศกัณฐ์ตอบว่าขอให้ส่งลักษมณ ซึ่งทำร้ายสุรปันทกีจำโซ่ตรวนมาให้ จึงจะยอมส่งคืนสีดาเทวี. หนุมานโกรธกลับมามิได้แสดงเคารพลาทศกัณฐ์.(๒)

ทศกัณฐ์ให้ไปตามโอรสชื่อ พัทย ซึ่งต้องขังอยู่ในกรุใต้บาดาล เพราะดูผู้ใดผู้นั้นก็ต้องไหม้เป็นจุณ ให้มารบกับพระราม. พิภุษณ์ทรายเรื่องด้วยโยควิทยา, จึงทูลแนะนำให้สร้างกะจกเงายานใหญ่. พอพัทยยกทัพมา, หนุมานเอากะจกเงาฉาย. พัทย (ซึ่งในตอนนี้

---

(๑) เรื่องกุมภกรรณตั้งพิธีทดน้ำ หรือเรื่องพระลักษณ์ต้องหอกโมกขศักดิ์ไม่มี, หอกโมกขศักดิ์นี้ ในรามเกียรติ์เขมร ใช้เป็นชื่อหอกของทศกัณฐ์ ซึ่งในรามเกียรติ์เราเรียกชื่อว่าหอกกบิลพัท. ทางเบงคาลีเรียกว่าศักติเศลา. ในพระรามชาดกว่าศรของราพณาสวร (ทศกัณฐ์) อันศักติสิทธิ์มีติดมือมาตั้งแต่คลอด เรียกชื่อว่าโมกขศักติสิปยา ยิงต้องพระรามแทบจะสิ้นชีพ และมีวิธีแก้ไขอย่างเดียวกับพระลักษณ์ต้องโมกขศักติ์กุมภกรรณในรามเกียรติ์.

(๒) ในรามายณะของวาลมีกิรามเกียรติ์ของเรา และรามเกียรติ์เขมร เป็นองคตไม่ใช่หนุมาน.

เรียกว่า พัทพิษ) เห็นหน้าของตนเองที่ในกะจก, ร่างกายก็ไหม้เขียนเท่าไป. หนุมานเอาหางตวัดคอเสนารากษสสองตนผู้พยายามจะเอาผ้าคลุมออกจากหน้าพัทย, มาหักคอเสียแล้วโยนเศียรไปที่ทศกัณฐ์ จนฉัตรทั้งคู่ของทศกัณฐ์ทำลายลง.(๑)

โอรสทศกัณฐ์อีกตนหนึ่งชื่อ ยาคาล มหารายันรับอาสาไปต่อสู้กับพระราม, ได้ส่งเสนาสองตนไปสืบดูว่า พระราม ประทับอยู่ที่ไหน. เมื่อพระรามหลับ จะได้ลอบลักเอาไปโยนทิ้งทะเลเสีย. เมื่อเสนากลับมารายงานแล้ว, ยาคาลก็ไปเอง, จำแลงเขียนรูปต่าง ๆ จนเข้าไปถึงที่ซึ่งพระรามบรรทมอยู่. ในที่สุดเขียนเวลาจวนรุ่งสว่าง ขณะที่พวกทหารยามเห็นว่าจะไม่มีอันตรายอย่างไรแล้ว, ยาคาลจำแลงเขียนหนุมาน ตรงเข้าแยกพระราม พร้อมทั้งแท่นที่บรรทม, กะโดดเหาะขึ้นไปในอากาศ, มองเห็นดอกบัวเกิดอยู่ในสระแห่งหนึ่ง ก็ลอดลงไปตามช่องในดอกบัวไปสู่ปราสาทแห่งตนในยาคาล. ระหว่างนั้นหนุมานไปตรวจยาม, เห็นทหารยามนอนหลับก็ใจเต้น, กรากเข้าไปดูในพระที่ไม่พบพระราม, เห็นแต่ลักษมณกับพิภุษณ์ยังนอนหลับอยู่. หนุมานปลุกลักษมณกับพิภุษณ์ขึ้นแล้ว, ตนรีบตามหาพระรามแต่ไม่พบ, จนเหาะขึ้นไปแล้วมองข่มลงมา จึงเห็นช่องที่ดอกบัว, ก็เหาะลงลอดช่องดอกบัว จนถึงปราสาทของยาคาล. พบผู้เฝ้าปราสาทของยาคาลซึ่งเขียนลิงเหมือนกัน เกิดสู้รบไม่แพ้ชะนะกัน หนุมานจึงสอบถามผู้นั้นว่าเขียนใคร. ผู้นั้นตอบว่าตนชื่อตัมนัตคงคา แล้วกล่าวกับตนเองว่า ท่านผู้นี้อาจเขียนยิดาเราก็ได้. และเล่าถึงเรื่องหนุมานกะโดดข้ามไปลงกาบุรี เชือพิชของหนุมานเคลื่อนหยดลงไปในทะเล, นางพญาปลางยักลืนไว้ จึงเกิดบุตรคลอดออกมาเขียนลิง, มหาราชคงคามหาสุริรับเอาไปเลี้ยงไว้, ท้าวยาคาลไม่มีบุตร จึงขอเอาไปเลี้ยงเขียนบุตรบุญธรรม. เมื่อหนุมานทราบเรื่อง ก็เข้าสวมกอด. ตัมนัตคงคาพาหนุมานเข้าไปในปราสาท, พบพระรามยังบรรทมหลับอยู่ มีพวกรากษสแวดล้อม. หนุมานหักคอรากษสหมดทุกตน, และกลับหัวให้หันมาข้างหลัง, แล้วตรงเข้าแยกพระรามไปทั้งแท่นที่บรรทม. ยาคาลไล่ตามเอาตะบองตี. หนุมานเอามือ

---

(๑) ทำนองจะเป็นศึกอินทรชิต แต่ก็เทียบกันไม่ถนัด. ในตอนท้าย มีเค้าเรื่องสุครีพหักฉัตร แต่เตลิดไปเสียทางหนึ่ง. ส่วนอินทรชิตมีกล่าวในตอนหลัง.

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป

ซ้ายบ่ครัยไว้ เพราะมือขวาติดด้วยแยก พระรามอยู่, จึ่งต้องต่อสู้กับท้าวขาดาลและบริวารอย่างหนักหน้า. แต่ในที่สุด ขาดาลพ่ายแพ้หนีไป. ตัมนัตคงคาผู้บุตรติดตามมาหาหนุมาน. หนุมานแนะนำให้มีความซื่อตรงต่อขาดาล ตราบเท่าที่ขาดาลยังมีชีวิตอยู่. แล้วหนุมานก็พาพระรามกลับขึ้นไปในทางดอกบัว. มีรากษสห้อมล้อมตอมหนุมานราวกับฝูงยุงตอมช้าง แต่หนุมานขับขี่เสียเป็นจุณวิจุณสิ้น จนรุ่งเช้าตรู่จึงกลับมาถึงพลับพลาที่ประทับ. พระรามตื่นบรรทม, ได้ทรงทราบเรื่องที่เป็นมาแล้ว.

กล่าวถึงขาดาล มีความอัยอายที่พ่ายแพ้หนุมาน, ก็ขึ้นมาท้ารบกับพระราม. พอพระรามแผลงธนูไปในเล่มเดียว ก็ตัดเศียรขาดาลขาด, แล้วสังหารพวกรากษสของขาดาลและของทศกัณฐ์ตายสิ้น จนโลหิตไหลนองแผ่นดินอย่างน้ำ. แล้วพระรามท้าทศกัณฐ์ให้ออกรบ. ทศกัณฐ์สั่งให้แม่ทัพนายกองของตนขอผัดพระรามว่าจะมารบในวันรุ่งขึ้น. เมื่อขาดาลตายแล้ว, หนุมานก็นำตัมนัตคงคาเข้าถวายตัวต่อพระราม.(๑)

ณที่ประชุมสงครามของทศกัณฐ์ ตกลงให้อินทรชิตโอรสทศกัณฐ์และโอรสอื่นอีกสี่ตน เป็นแม่ทัพออกไปสู้รบ. อินทรชิตขอผัดทำพิธีบูชาก่อน, และบอกให้อนุชาทั้งสี่อย่าเพิ่งออกไปรบตามลำพัง. แต่ทั้งสี่ไม่เชื่อฟัง, ออกไปรบถึงแก่ความตาย พวกโยธาแตกพ่ายหนีกลับมา. อินทรชิตถูกติเตียนในเรื่องนี้, แต่แก้ตัวว่าได้บอกให้เพียงขัดตาทัพไว้ในขณะที่ทำพิธีบูชาก็ไม่เชื่อฟัง.

พระรามท้าทศกัณฐ์, ตรัสว่าถ้าไม่มีใคร ๆ ออกมาสู้รบอีก, ก็ควรที่ทศกัณฐ์จะออกมารบเอง. คงคามหาสุริโอรสทศกัณฐ์ได้ยินคำท้าทาย, ก็ยกทัพจากใต้ทะเลมารบกับพระราม. พระรามแผลงธนูตัดเศียรคงคามหาสุริขาด. แม่ทัพสองตนของคงคามหาสุริกับไพร่พลทั้งทัพก็อ่อนน้อมต่อพระราม.

ทศกัณฐ์สั่งให้อินทรชิตมาเฝ้า, ตรัสว่าพี่น้องของอินทรชิตเจ็ดองค์ก็ได้สนองคุณบิดา

---

(๑) ตอนนี้คือเรื่องมัยราพณ์และมัจฉานุในรามเกียรติ์ ซึ่งในรามายณะของวาลมีกิไม่มี. แต่ไปมีปลีกอยู่ในฉะบับทมิฬ, เบงคาลี (ดูในประชุมเรื่องพระรามภาค ๑) และฉะบับชาวมราฐี. ชื่อมัจฉานุ ในชะวามะลายูนอกจากเรียกว่า ตัมนัตคงคา ยังมีชื่อเป็น หนุมานตุคงคะ ตรีคงคะ บ้าง. ในพระรามชาดก เรียก มัจฉานุว่าท้าววลุยี แต่ไม่มีเรื่องมัยราพณ์คงมีแต่เรื่องพญานาค มาสะกดทัพลักเอาพระรามไป.

หนังสือพิมพ์ราชบัณฑิตยสภา ไทยเขษม

จนตัวตาย, ยังเหลือแต่อินทรชิตเท่านั้น; ควรจะขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นพระอินทร์ แล้วประหารพระรามจากที่นั้น. หนุมานทูลพระรามให้ทรงทรายล่วงหน้า, พระรามจึงให้ครุฑมากางปีกกั้นก้อนหินที่ตกลงมาจากสวรรค์. ห่าฝนหินตกเรื่อยลงมาตั้งสี่สิบวันสี่สิบคืน แล้วก็หยุด. ครุฑจึงลงมายังแผ่นดิน, ยืนเข้าเฝ้าพระราม ซึ่งอยู่บนบัลลังก์. อินทรชิตมองเห็นพระราม, ก็แผลงอนูวิเศษลงมามิทันให้พระรามรู้สึก. ลูกอนแรกอระพระราม. พระรามจะติดตามอินทรชิต, แต่ก็ล้มลงสิ้นสมฤดี.(๑) ลักษมณกับพิภุษณ์เข้าประคองพระรามเอามาวางที่แท่น, แล้วขัดส่งทหารสองนายไปเอายามาจาก ยูกิต นะบิอาดั้ม คือ ยนยอดเขาอาดั้มมารักษา. พระรามได้สมฤดีแผลหายทันที. ตกกลางคืนอินทรชิตลงมาจากสวรรค์, เข้ามายืนใกล้ค่ายพระราม แล้วแผลงธนู ซึ่งเดิมเย็นของพระอินทร์ กระทำให้ไพร่พลพระรามหลับสิ้น. แม้แต่พระรามและลักษมณก็รู้สึกง่วง, คงเหลือพิภุษณ์ตนเดียวที่ไม่หลับ. พอถึงตอนดึกอินทรชิตเข้ามาในค่าย, พิภุษณ์พบก็เข้าสู้รบทำการขับไล่อินทรชิตไป, แล้วปลุกพระรามลักษมณ และบรรดาแม่ทัพนายกองให้ตื่น. ครั้นเมื่อออกไปตรวจพล, ปรากฏว่าบริวารลิงตายไปตั้งล้าน คือพวกที่ไม่ได้นอนบนต้นไม้ต้องถึงแก่ความตายหมดสิ้น. พระรามสั่งให้หนุมานรีบไปเอายาที่เขามาลัยคิรี(๒) มา

---

(๑) คล้ายตอนนาคบาศในรามเกียรติ์ของเรา

(๒) ภูเขานี้ อยู่ในอินเดียภาคใต้ทางฝั่งทะเลอาหรับ.

แต่พะม่าว่า เขาที่หนุมานไปเอายา คือ ภูเขาโปปาในพะม่าตอนกลาง อ้างเหตุว่ายอดเขาถูกหนุมานเอาหางกวาดจนราบเป็นหน้ากลอง.

ส่วนของเรา อ้างเอาเขาสรรพยาในจังหวัดชัยนาท, แต่มีเรื่องพิเศษออกไปอีกว่า เขานี้หนุมานไปเอามาจากเขาหลวงในเขตต์นครสวรรค์ พอมาถึงท่าแมลงเม่า รู้สึกหนักมาก จึงแบ่งขยายออกเสียบ้าง, ส่วนที่ทิ้งอยู่ที่ท่าแมลงเม่า ได้ชื่อว่าเขาขยาย (อยู่ในชัยนาท). ที่เหลืออยู่ หนุมานนำเหาะต่อไป บังเอิญอยากน้ำ จึงวางเขานั้นลงไว้กลางบึงสรรพยา, ครั้นดื่มน้ำแล้ว กลับมายกเขาที่วางไว้ไม่ขึ้น (ทำนองเดียวกับเรื่องทศกัณฐ์แบกพระลิงเคศวร ในเรื่องเกร็ดของเบงคาลี), จึงแบ่งเอาไปแต่พอควร ที่ทิ้งไว้คือเขาสรรพยาซึ่งยังมีต้นยาเป็นลูกหลานสืบมา. ส่วนภูเขาที่แบกต่อไป เอาไปไว้ที่ลพบุรี คือ ภูเขาสมอคอนเดี๋ยวนี้. แต่แล้วจะได้นำไปรักษาพยาบาลได้ผลประการไรหรือไม่ ไม่กล่าวถึงเลย.

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

มีน

แก้. หนุมานสังเกตต้นยาไม่ได้ เพราะเย็นเพียงนั้น, อย่างไร ๆ ก็ต้องสังหารรากษสให้กลางคืน, ก็ยกเอาภูเขาที่มีต้นยานั้นขึ้นมา ตายสิ้น; แม้ทศกัณฐ์จะขึ้นบนฟ้าลงไปในดินทั้งลูก. ยานี้ได้จัดให้ฉีดตามตัวลิงที่ตาย ดำไปใต้ทะเล ก็ต้องตามไปจนได้. พระรามแล้ว, ลิงเหล่านั้นกลับฟื้นคืนชีวิตอย่างเดิม. จึงให้หนุมานไปสืบข่าวสีดาเทวีให้ได้ความแน่แต่หนุมานต้องนำภูเขาลูกนั้นคืนไป, เพราะนอนว่าจะสิ้นชีพจริงหรือไม่. หนุมานแปลงถ้าทิ้งไว้ พวกรากษสจะสามารถใช้ยานั้นเป็นแมลงผึ้งไป, ได้เห็นสีดาเทวียังโศกาดูรกระทำให้ไม่ตาย. อยู่. ขณะกลับมา หนุมานเห็นพวกรากษสและมหาฤษีพากันไปสู่อาศรม. หนุมานสืบ

อินทรชิต ออกความเห็นแก่ทศกัณฐ์ว่า ได้ความว่า ทศกัณฐ์ใช้ให้อินทรชิตไปทำพิธีเพราะผู้หญิงคนเดียวเท่านั้น ไม่ควรที่จะให้ บูชา. เมื่อหนุมานนำข่าวนี้มาทูลพระราม, เป็นเหตุเดือดร้อนถึงใหญ่โต. ทศกัณฐ์จึง พิภัณฑ์ทูลแถลงว่าอินทรชิตต้องการจะให้พวกตอบว่า หนทางที่ดีก็คือฆ่าสีดาเทวีเสีย. รากษสที่ตายไปกลับฟื้นคืนชีพ จึงได้ไปตั้งพิธีอินทรชิตห้ามไว้ ออกอุบายว่าให้ฆ่าผู้หญิงดังกล่าว. พระรามตรัสให้หนุมานและลักษมณที่คล้ายคลึงกับสีดาเทวีแทน, แล้วข่าวร้องไปทำลายพิธีของอินทรชิต(๑) ได้เกิดสู้รบกับให้ทราบว่าสีดาเทวีตายเสียแล้ว. ทศกัณฐ์พวกพิธีเย็นขนานใหญ่, แต่อินทรชิตสงบจิตต์จัดทำตามอุบายนี้, ให้ผู้คนในลงกาบุรีทุกคนทำพิธีอยู่เรื่อย, จนถูกขว้างด้วยภูเขา กระทำต่างไว้ทุกข์เศร้าโศก. หนุมานไปได้ข่าวนี้ให้พวกพราหมณ์พันคน ซึ่งอยู่ในพิธีมณฑลมา, จึงทูลพระราม. พระรามเสียพระทัยต้องตะลีตะลานหนีไป. พิธีบูชาของอินทรชิตถึงวิสัญญีภาพ. ครั้นฟื้นได้สติแล้ว, พิภัณฑ์เย็นอันไม่สมปรารถนา. อินทรชิตออกจากพิธีทูลเล้าโลมมิให้ประพฤติพระองค์เหมือนดังหนึ่งเข้าสู้รบ. ส่วนลักษมณประทับอยู่เหนือบ่าไร้ปัญญาความรู้; ถึงหากสีดาจะถึงแก่สิ้นชีพไป มิใช่ว่าสงครามจะต้องเลิกล้ม หนุมานรอคอยประจัญบานกับอินทรชิต. ไพร่

---

(๑) ในรามเกียรติ์มีเรื่องนางมณโฑหุงน้ำทิพย์ เพื่อชุบพวกที่ตายไปแล้วให้ฟื้นคืนชีพขึ้น. เรื่องอินทรชิตออกอุบายให้ฆ่าผู้หญิงคนหนึ่งว่าเป็นสีดานั้น ในรามายณะของวาลมีกิ ว่าอินทรชิตนิรมิตรูปมายาให้เหมือนสีดา. ในรามเกียรติ์เราว่า ให้ศุกขาจารแปลงเป็นสีดา.

พลทั้งสองต่างเข้าประหัตประหารกัน. ครั้น พระรามได้ยินเสียงสู้รบกันกึกก้อง ก็เสด็จมาช่วย. ลักษมัณต้านศัสตราวุธของอินทรชิตได้ทุกชะนิด. แต่อินทรชิตมีธนูอยู่อย่างหนึ่ง ถ้าแผลงไปแล้วบรรดาผู้ที่มีอาวุธอยู่กับตัวก็จะต้องถูกธนูนั้นสังหารสิ้น. พิภุษณ์รู้เรื่องอยู่จึงสั่งให้พวกฝ่ายตนวางอาวุธเสีย. ธนูของอินทรชิตเมื่อแผลงมา พอถึงองค์พระรามก็กลับเข้นพวงมาลาสวมศอพระราม. อินทรชิตชิ้นม้าเหาะหายเข้าไปในกลิยเมฆ.

อินทรชิตกลับมาหาทศกัณฐ์ และแนะนำให้คืนสีดาเทวีแก่พระราม. ทศกัณฐ์หัวเราะลั่นทั้งสิบปาก กล่าวว่าไฉนจึงกลัวมนุษย์ซึ่งมีเพียงสองคนเท่านั้น, และประหลาดใจที่อินทรชิตแนะนำถึงเช่นนี้. อินทรชิตเห็นว่าทศกัณฐ์มีมานะจะออกรบเอง, ก็ทูลขอโทษอาสาออกรบอีก. ในครั้งนี้ทรงศัสตราวุธของทศกัณฐ์, และทรงรถเทียมด้วยม้าพันตัว. อินทรชิตรู้สึกอยู่ว่าชิ้นสู้รบก็คงไม่เข้นผล จึงร่ำลาภริยาแล้วชิ้นรถเหาะไปสู่สมรภูมิ. ทศกัณฐ์ได้ยินเสียงกึกก้อง, ก็ยกทัพตามไปด้วย. อินทรชิตแผลงธนูไปที่ลักษมัณ แต่ไม่ถูก. ฝ่ายหนุมานก็แผลงธนูบ้าง, ถูกรถพังทะลายและม้าทั้งหมดก็ตายไปสิ้น. อินทรชิตต้องลงดิน. พระรามก็แผลงธนูถูกไหล่ขวาอินทรชิตหลุดไป, แล้วถูกไหล่ซ้ายขาด, ในที่สุดถูกคออินทรชิตถึงกับล้มลงดังสนั่น. แผ่นดินสะเทือนหวั่นไหว, ในทะเลเข้นคลื่นติฟองกึกก้อง, ท้องฟ้าหายไปเพราะทวยเทพโปรยดอกไม้หอมเย็นฝนลงมาที่อินทรชิต. องคตตรงเข้าตัดเศียรอินทรชิตนำมาถวายพระราม. พระรามจึงตรัสตะโกนบอกแก่ทศกัณฐ์ว่า บัดนี้โอรสของทศกัณฐ์ตายหมดแล้ว ควรจะยอมอ่อนน้อมส่งสีดาเทวีคืนมา, ตรัสแล้วโยนเศียรอินทรชิตไปที่ชมเมนตรี ซึ่งเข้นผู้นำข่าวที่พระรามตรัสไปบอกทศกัณฐ์. ทศกัณฐ์คิดจะฆ่าสีดาเทวีอีก, แต่ชมเมนตรีทัดทานไว้. ส่วนร่างกายอินรชิตนั้นได้นำไปเผา.

ยังมีเทพองค์หนึ่งมีห้าร้อยเศียรและพันไหล่ชื่อ มูลัมตานิ (๑) ซึ่งทศกัณฐ์รับไว้เข้นบุตรบุญธรรม. ทศกัณฐ์ไปหา เข้าสวมกอดและร้องขอให้ช่วยออกไปสู้รบกับพระรามและลักษมัณ. ทศกัณฐ์มอบศัสตราวุธกับรถให้

(๑) ชื่อคล้าย ๆ กับจะเป็นมูลพลัมในรามเกียรติ์. มูลพลัมนี้ ในรามายณะวาลมีกีไม่มี, แต่ในรามายณะทมิฬ ว่าเป็นชื่อกองทหารสำคัญของทศกัณฐ์ สมกับศัพท์ที่แปลว่าตัวกำลังเดิม.

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

มีนไปด้วย. มูลัมตานิกับพระรามและลักษมัณได้สู้รบกันอย่างทระหด. ในที่สุดมูลัมตานิเศียรขาดไปเกือบหมดสิ้น เหลืออยู่เศียรเดียว, ร้องขอให้พระรามแผลงอนุมาทิตนอีกครั้ง, แล้วมูลัมตานิก็ถึงแก่ความตาย.

ตอนต่อมา ถึงคราวทศกัณฐ์ออกรบกับพระรามเอง. ในชั้นต้นกองทัพต่อกองทัพเข้าประจัญบานกัน, รากษสและเสนาของทศกัณฐ์ต้องเสียชีวิตลงในครั้งนี้มากมาย. ทศกัณฐ์แผลงอนุมาทิลักษมัณ. พิภุษณ์แนะให้ลักษมัณแผลงอนุไปที่ลูกอนุของทศกัณฐ์. ลูกอนุของทศกัณฐ์ก็หักสะบั้นลงเป็นสองท่อน. ทศกัณฐ์กริ้วพิภุษณ์ในเรื่องนี้มาก, ถึงกับมุ่งฆ่าพิภุษณ์เสีย. หากลักษมัณถลันเข้ามากั้น, พิภุษณ์จึงรอดตาย. แต่ลักษมัณเองถูกอาวุธของทศกัณฐ์นั้นล้มลงสิ้นชีพ. หนุมานจึงถูกใช้ให้ไปหายามาโดยเร็ว. ส่วนทศกัณฐ์กลับเข้าเมือง และส่งรากษสมาขัดขวางหนุมานมิให้ได้ยา. แต่ไม่สำเร็จ เพราะหนุมานสังหารรากษสเหล่านั้นหมด, แล้วแยกเอาภูเขาที่มียามาทั้งลูก. เมื่อถอนรากยาเอามาใช้แล้ว, หนุมานขว้างภูเขานั้นลงทะเลไป. (๑)

ครั้นแล้วหนุมานเข้าไปในปราสาททศกัณฐ์เพื่อเอาหินบดมายดยาจึงจะใช้ได้. หินบดนั้นอยู่ใต้ที่บรรทมของทศกัณฐ์. หนุมานพยายามเข้าไปถึงห้องชั้นในได้ด้วยความลำบาก, ซ้ำซุกซนเอามวยผมทศกัณฐ์ผูกติดกับผมมณฑูทริ, แล้วทิ้งจดหมายบอกว่าปมผมที่ผูกกันไว้จะหลุดออกได้ ต่อเมื่อมณฑูทริเขกเศียรทศกัณฐ์. เสร็จแล้วก็ลักเอาหินไป บดยาแก้ลักษมัณ. ลักษมัณฟื้นคืนชีพ. แล้วเอายานั้นซึ่งมีจำนวนมาก พรมพวกลิงที่ถูกทศกัณฐ์ฆ่าตาย, ลิงเหล่านั้นทั้งหมดก็กลับมีชีวิตตามเดิม. (๒)

เมื่อทศกัณฐ์ตื่นบรรทม รู้สึกว่ามวยผมถูกผูกติดกับของมณฑูทริ ก็มีความอายเป็นที่สุด, ได้พยายามจะแก้ให้หลุดอยู่เป็นนานมิ

---

(๑) เรื่องหนุมานเบกเขา มามีตอนนี้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งตรงกับที่มีอยู่ในรามเกียรติ์.

(๒) เรื่องในตอนนี้ เหมือนกับในรามเกียรติ์ ซึ่งในฉะบับรามายณะของวาลมีกิไม่มีกล่าวเลย. ในพระรามชาดก แยกไว้คนละตอน คือตอนผูกผมทศกัณฐ์กับนางมณโฑ เมื่อคราวหนุมานไปถวายแหวนนางสีดา, และตอนเอาหินบดยา เมื่อคราวพระรามต้องโมกขศักติ์ทศกัณฐ์, แต่ไม่ใช่หินบดยา เป็นชิ้นผ้าหัวมุมหมอนที่ท้าวกาลนาคหนุนนอนอยู่ในบาดาล.

สำเร็จ, จนเห็นหนังสือที่หนุมานทิ้งไว้. อ่านทราบความแล้วก็พิโรธมาก, แต่ต้องสั่งให้มณฑูทริกระทำตามความในหนังสือของหนุมาน. และเพราะเหตุถูกผู้หญิงเขกศีรษะนี้ พระรามจึงสามารถเอาชะนะทศกัณฐ์ได้ในภายหลัง.

ทศกัณฐ์เตรียมทัพอีก แล้วทรงรถเหาะออกไปสมรภูมิ. กองทัพของปรปักษ์ทั้งสองได้เข้าสู้รบกัน จนถึงเวลาค่ำ, ทหารเอกพระรามแปดนาย(๑) ก็ยังมิได้เป็นอันตรายอย่างไร. รุ่งขึ้น ทศกัณฐ์กับพระรามเข้าต่อยุทธ์กัน. พระรามสามารถป้องกันอนุทศกัณฐ์ที่แผลงมาไว้ได้, แล้วแผลงอนุไปตัดเศียรทศกัณฐ์ขาดไปสามเศียร, แต่เศียรที่ขาดไปนั้นกลับงอกขึ้นแทนที่ได้อีกทันที, ทั้งแขนและข่าที่ขาดไปก็งอกขึ้นกลับคืนที่. ตกเวลาค่ำต่างหย่าทัพ. รุ่งขึ้นทศกัณฐ์แผลงอนูเป็นไฟ, แต่พระรามมิได้เป็นอันตราย. ส่วนอนูของพระรามที่แผลงไป แล่นเข้าตัดชงฆ์ทศกัณฐ์ขาด แต่ก็กลับงอกขึ้นอย่างเดิม. แล้วทศกัณฐ์เหาะหายเข้าไปในอากาศ. พระรามเร่งให้เข้าโจมตีกองทัพทศกัณฐ์ จนพ่ายแพ้ล้มตายเป็นอันมาก ที่เหลืออยู่ก็หนีไป. ตกเวลากลางคืน หนุมานไปทูลถามสีดาเทวีว่าทำไฉนจึงจะฆ่าทศกัณฐ์ได้ เพราะได้รับกันมาถึงสี่สิบวันแล้ว. สีดาเทวีจึงแจ้งว่า ทศกัณฐ์มีหัวน้อยอยู่ที่ใต้หูขวาหนึ่งหัว; ถ้าหัวนี้ถูกอนูตัดขาดเมื่อใด, ทศกัณฐ์ก็จะหมดฤทธิ์เมื่อนั้น ไม่สามารถลุกขึ้นได้, หัวทั้งสิบตลอดจนแขนขาก็จะไม่งอกขึ้นได้.

รุ่งขึ้น ทศกัณฐ์ได้ใช้ศัสตราวุธที่มีอยู่ทุกอย่าง, แต่ก็ทำอันตรายอะไรไม่ได้. พระรามแผลงอนูตัดเศียร ทศกัณฐ์ขาดไปเก้าเศียร. หนุมานคว้าเศียรทศกัณฐ์ที่ขาดไปให้มณฑูทริดู. มณฑูทริเห็นก็ยิ้มหน้าโศกาดูร. หนุมานได้ทราบความจากสีดาเทวี ว่ามณฑูทริรักยาแสงดาพเล่มหนึ่ง ซึ่งทศกัณฐ์ใช้กระทำยุทธ์เป็นผลสำเร็จเสมอ, เพราะฉะนั้นเมื่อมณฑูทริกำลังยิ้มหน้า หนุมานก็เข้าคว้าแสงดาพนั้นมาถวายพระราม. ครั้นแล้วพระรามแผลงอนูไปถูกหัวน้อยของทศกัณฐ์ที่อยู่ใต้หูขวา. ทศกัณฐ์ก็ล้มลงลุกขึ้นไม่ได้. พระรามเข้าฟันทศกัณฐ์ขาดเป็นท่อน ๆ. แต่ทศกัณฐ์หาถึงแก่ความตายไม่. พระรามทิ้งทศกัณฐ์ไว้

---

(๑) จำนวนทหารเอกนี้ ในรามเกียรติ์เป็นสิบแปดมงกุฎ.

หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

มีน

ในที่นั้น (ต่อไปเบื้องอย่างไรเรื่องไม่กล่าว);(๑) และพาโยธาทัพอันนับจำนวนไม่ถ้วนเข้าไปสู่ย้อมปราการแห่งลงกาบุรี, ทอดพระเนตรเห็นปราสาทที่สีดาเทวีประทับอยู่, พิศวงในความงดงามของปราสาทนั้น. พอเสด็จมาใกล้สีดาเทวีรีบออกมาอภิวาทแทบบาทพระราม. แต่พระรามห้ามมิให้สีดาเทวีถูกพระองค์ เพราะนางอาจมีราคีด้วยทศกัณฐ์ก็เป็นได้. ถึงแม้นางจะคัดค้านว่า ท้าวรากษสยังไม่เคยเข้าใกล้นางถึงระยะสี่สิบก้าว แต่พระรามจะขอให้นางพิสูจน์ความบริสุทธิ์ โดยเข้ากองเพลิง. เมื่อได้จุดไฟขึ้นแล้ว, สีดาเทวีก็ขึ้นประทับอยู่บนบัลลังก์กลางกองพื้น, และกระทำอภิวาทแก่พระราม. ทันใดนั้น ไฟดับไป, องค์สีดามิได้ถูกไฟไหม้แม้แต่ชายพัสตราภรณ์. พระรามเสด็จเข้าสวมกอดจุมพิตสีดา, และให้นางสรงกายด้วยน้ำกุหลาบ และน้ำหอมต่าง ๆ. เสร็จแล้วขึ้นประทับเคียงคู่อยู่บนพระที่นั่ง. บรรดาภริยาของทศกัณฐ์ และอมาตย์มนตรีก็ถวายอภิวาท. พระรามจึงยกชมเมนตรีขึ้น ณราชอาสน์ ให้มีตำแหน่งเป็นท้าวพระยา, และประทานรางวัลแก่พวกยริวารทั้งหมด.

กล่าวถึงพรคันและจิตรคัน ได้ทราบข่าวว่าพระรามมีชัย ก็มาแสดงความยินดี. พระรามออกไปทำการรับรองด้วยเกียรติยศทุกประการ. ส่วนพิภุษณ์ได้ไกเกวีเทวีผู้น้องนางของพระรามเป็นชายา. ฝ่ายมหาฤษีกาลได้ทราบข่าวว่าทศกัณฐ์ล้มวายชนม์แล้ว,(๒) ก็เสด็จมาเยี่ยม. สีดาเทวีจึงได้ทราบความจริงจากท้าวกาลว่า นางเป็นอิดาของมณฑูทรี ชายาทศกัณฐ์. ครั้นแล้วพรคันและจิตรคันก็เสด็จกลับเมือง.

พระรามให้พิภุษณ์กับสุครีพไปสร้างเมืองขึ้นที่แคว้นมิเขาชื่อ มหรยุรต. ครั้นสร้างเสร็จ นำความมาทูลแล้ว, พระรามก็มอบลงกาบุรีแก่ชมเมนตรี, และเสด็จมาเมืองใหม่ซึ่งให้ชื่อว่ากรุงทุเรียบุรินคร. ตั้งลักษมัณในตำแหน่งอุปราช, ให้พิภุษณ์เป็นอัครเสนาบดี. และโดยเหตุที่สีดาเทวีไม่มีโอรส จึงขอยาจากท้าวกาลให้สีดาเทวีเสวย. แต่สีดา

---

(๑) เรื่องทศกัณฐ์ล้ม ในรามเกียรติ์ว่าหนุมานต้องไปเอาดวงใจทศกัณฐ์ที่ถอดไว้มาขยี้, ส่วนในรามายณะของวาลมีกิกล่าวแต่เพียงว่าถูกศรพรหมาสตร์ของพระรามเท่านั้น ซึ่งในพระรามชาดกก็ว่าถูกศรแก้ววิเชียรที่พระรามยิงอย่างเดียว.

(๒) ข้างต้นไม่บอกว่าตาย.

เทวียังมิทันทะประสูติโอรส พระรามก็ขับไล่ สีดาเทวีให้ออกจากปราสาทไป เพราะทรงพบ นางบรรทมหลับมีพัดพาดอยู่บนอุระ บนพัดมี รูปทศกัณฐ์ ซึ่งนางได้วาดให้ใกเกวิเทวีชายา พิภุษณ์ดู ว่าทศกัณฐ์นั้นมีหน้าตาและรูปร่าง เย็นอย่างไร. สีดาเทวีกล่าวต่อพระรามว่า หากนางเย็นผู้บริศุทธ์แล้ว ขอให้บรรดาสิ่งที่ มีชีวิตทั้งหลายในแว่นแคว้น มีความสลดใจ ด้วย, และขอให้ทวยเทพบันดาลให้ผู้ที่ใส่ร้าย ในนางจงพูดไม่ได้. (๑)

สีดาเทวีเสด็จไปอยู่กับท้าวกาลและประสูติ โอรสณที่นั้น ซึ่งนางประทานนามว่า ตพลาวิ. ล่วงมา ๒—๓ ปี ท้าวกาลไปสรงน้ำที่ลำธาร แห่งหนึ่ง และพา ตพลาวิไปด้วยเหมือน เช่น ที่เคยไปด้วยแต่ก่อนมา. แต่คราวนี้ท้าวกาล สรงน้ำเสร็จแล้ว ไม่เห็นกุมารไม่ทราบว่าหาย ไปทางไหน. ท้าวกาลเข้าใจว่าคงจมน้ำตาย เสียแล้ว, ไม่กล้าจะกลับเมื่อไม่มีกุมารไป ด้วย. ท้าวเธอจึงเอายอดหญ้าคามาเสก ให้เป็นกุมาร เหมือน ตพลาวิ อีกองค์หนึ่ง. ครั้นท้าวกาลเสด็จกลับมา ก็เห็นกุมาร ตพลาวิ อยู่กับมารดา. พระองค์จึงอธิบายเหตุให้สีดา ฟัง. สีดาทูลขอกุมารที่ท้าวกาลเสกขึ้นมา เป็นโอรสของนางด้วยอีกองค์หนึ่ง, แล้วตั้ง ชื่อว่า กุศ สองกุมารเป็นเพื่อนเล่นกัน. จนมา วันหนึ่งพบกะโหลกคนกองอยู่ใต้สำนักรากษส ตนหนึ่ง. ภริยารากษสพยายามจะจับตัวกุมาร ทั้งสอง. แต่ ตพลาวิ ติภริยารากษสถึงแก่ ความตาย. รากษสผู้สามีถือดาบติดตามมา. ตพลาวิ เอาหัตถ์ซ้ายจับดาบไว้ได้, แล้ว

---

(๑) เรื่องวาดรูปทศกัณฐ์รามายณะของวาลมีกิไม่กล่าวถึง. แต่ในฉะบับอื่น ๆ กล่าวต่าง ๆ กัน เช่น ในรามาวตารจริตของแคว้นกัศมีระ ว่าน้องสาวพระรามหลอกลวงให้สีดาวาดรูปทศกัณฐ์ แล้วนำรูปนั้นไปฟ้องพระราม. รามายณะของลัทธิชินะ กล่าวว่ามเหสีพระราม (ซึ่งนอกจากสีดายังมีอีกสามคน) หลอกให้สีดาวาดรูปทศกัณฐ์, สีดาบอกว่าไม่เคยเห็น เพราะเมื่อทศกัณฐ์มาหาก็ก้มเสีย จึงเห็นแต่ตีนของทศกัณฐ์เท่านั้น ซึ่งนางสีดาก็วาดตีนทศกัณฐ์ที่ได้เห็นให้ดู. นางทั้งสามนำเอารูปไปฟ้องพระรามว่าสีดายังใยดีบูชาบาททศกัณฐ์อยู่. รามายณะเบงคาลีของจันทรวดีกล่าวว่าน้องสาวพระรามยุให้สีดาวาดรูปทศกัณฐ์ สีดาก็วาดรูปตามที่ได้เคยเห็นแต่เงา เมื่อขณะทศกัณฐ์อุ้มนางข้ามทะเล. ในรามเกียรติ์ของเรา ว่านางอดูลบีศาจแปลงเป็นข้าหลวงขอร้องให้สีดาวาดรูปทศกัณฐ์. ในพระรามชาดกว่าพวกนางสนมอยากเห็นรูปร่างทศกัณฐ์ นางสีดาเขียนให้ดู, ภายหลังพระรามมาพบเอง. รวมความเรื่องตอนนี้ ย่อมมีที่มาเป็นอย่างเดียวกัน ผิดกันก็แต่พลความ.

สังหารรากษสนั้นด้วยหัตถ์ขวา. ต่อมา กุมาร ทั้งสองได้กำจัดพวกรากษสตายหมดสิ้นทั้งประเทศ.

สีดาเทวีต้องพรากจากพระรามผัวสามีล่วงมาได้สิบสองปี ในระหว่างตลอดเวลานั้น สรรพสัตว์ในแว่นแคว้นของพระรามจะออกเสียงร้องสักตัวเดียวก็หาไม่, และชายาของพิภุษณ์ก็เย็นใบ้นับแต่วันที่สีดาเทวีไป. ด้วยเหตุฉะนี้พระรามจึงเห็นว่า ดีร้ายสีดาจะไม่มีความผิด; จึงชวนลักษมณเสด็จไปจะรับสีดาเทวีกลับคืนมา. ขณะเสด็จตามทาง พระรามแผลงธนูถูกกวางตัวหนึ่ง. ขณะนั้นตพลาวีอยู่ที่ตรงนั้นด้วย, จึงประหารกวางตัวนั้นล้มลง. ลักษมณเข้ามาขอกวาง. กุมารทั้งสองไม่ให้, เกิดรบกัน. แต่ลักษมณแพ้กุมาร, ถูกกุมารเอาเข็มขัดมัดพาตัวมายังที่อยู่ของท้าวกาล. ท้าวกาลทำลักษมณได้, จึงสั่งให้กุมารแก้มัด และบอกว่าลักษมณเย็นยิ่งกว่าตลา. กุมารทั้งสองก็ทูลขอโทษ. เมื่อพระรามทราบเรื่อง, ก็ทรงโสมนัสเย็นที่สุด.

ท้าวกาลบังคับให้พระรามกับสีดาเทวีคืนดีกัน, และจัดให้มีการอภิเษกตามประเพณีพิธีให้ครบถ้วนอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งกินเวลาในพิธีถึงสิบสี่วันสิบสี่คืน. เมื่อเสร็จพิธีแล้ว ก็พากันเสด็จกลับคืนยังนคร. ครั้นแล้วสัตว์ทั้งหลายก็ออกเสียงร้องได้เย็นปกติ, และชายาของพิภุษณ์ก็หายจากใบ้พูดได้ตามเดิม.

วันหนึ่ง พระรามตรัสให้พรตันและจิตรตันมาเฝ้า, ทรงต้อนรับสมควรแก่เกียรติยศ, แล้วแนะนำว่าลักษมณควรจะอภิเษกกับอินทรกุสุมาผู้อิดาอินทรชิต. แต่ลักษมณประทิเยอ. พระรามจึงตกลงประทานอินทรกุสุมาให้เย็นชายาของตพลาวีผู้โอรส, จึงให้ลักษมณขี่ขึ้นคร่าไปรับนางมา. ครั้นเสร็จพิธีอภิเษกตพลาวีกับอินทรกุสุมาแล้ว, ก็ทรงจัดให้กุศอภิเษกกับอิดาของคงคามหาสุริซึ่งให้ไปรับตัวมาจากยาดาล, แล้วตรัสให้กุศครองลงกาบุรี.

ส่วนตัมนัตคงคานั้นได้ราชธิดามาจากยาดาลเย็นชายา และครองกรุงยาดาล. ยังมีราชธิดาของท้าวพญารากษสอีกสี่สิบสามนางล้วนทรงโฉมวิลาส, พระรามให้นำมาประทานแก่แม่ทัพนายกอง. เสร็จแล้วตรัสให้พิภุษณ์ไปรับภริยาและอิดาของท้าวพวกรากษสที่ถูกฆ่าตายจากลงกาบุรีมาประทานให้เย็นภริยาของเหล่าทหารลิง. โอรสของพิภุษณ์สององค์ได้อิดาของพรตันและของจิตรตันเย็นชายา. ส่วนอิดาซึ่งเกิดกับไกเกวีประทานให้เย็นชายารองของตพลาวี; แต่นางไม่ยอม

อยู่ด้วย.(๑)

วันหนึ่งพระรามพร้อมด้วยประยูรญาติเสด็จประพาสลงกาบุรี. ชายารองของตพลาวิร้องไห้อยากจะกลับเมือง. พระรามให้หนุมานจัดการพาไป. เมื่อหนุมานพานางมาถึงทุเรียบุรินคร, เห็นความงามของนางก็ตกตะลึง, จึงแปลงร่างเป็นตพลาวิแล้วสมสู่อยู่ด้วย. ต่อมาตพลาวิได้ความว่าชายาเสียพรหมจรรย์แล้ว, และทรายเรื่องจริงจากชายา, ก็มีความโกรธหนุมานเป็นที่สุด, เข้าทำร้ายหนุมานพร้อมด้วยกุศีผู้อนุชา. พระรามได้ยินเสียงครึกโครม, ไต่สวนทรายเหตุแล้ว, ตรัสให้หนุมานเป็นฝ่ายแพ้. หนุมานยอมถวายชีวิตแก่ตพลาวิ. แต่พระรามห้ามมิให้โอรสฆ่าหนุมาน, และทรงทำความปราณีประนอมรับว่าจะสวดอ้อนวอนให้ทวยเทพคืนความเป็นพรหมจารีณีแก่ชายา. ถึงกะนั้นตพลาวิยังไม่พอใจ, แต่นั้นมาก็สิ้นความสิเนหาในชายารอง.

พระรามมะลาย[1]

พระรามทรงใช้เวลาเป็นอันมาก เพื่อประทานอนุศาสน์แก่ตพลาวิผู้โอรส ให้รู้แจ้งในราชนิติ, ให้มีความรักใคร่ในไพร่ฟ้าประชากร, ฝึกฝนปรนปรือกำลังทัพ, ทรงทศพิธราชธรรม, และกำจัดเสี้ยนหนามการกดขี่ทั้งปวง. บรรดาท้าวพญาจากทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ต่างพากันมาบรรณาการพระราม. เมื่อตพลาวิได้ครองราชสมบัติแล้ว, พระรามกับสีดาเทวีไปอยู่ป่าถือเพสเป็นฤษีเป็นเวลาช้านานได้สี่สิบปี. ครั้นแล้วพระรามเสด็จจากโลกอันเป็นความตายนี้ไปสู่แดนอันหาความตายมิได้. ไม่มีใครในสกลโลกที่เสมอด้วยพระราม; เพราะทวยเทพย่อมอำนวยความเป็นใหญ่ให้ผู้ที่ทวยเทพโปรด, เพราะการอำนวยเช่นนี้ย่อมเป็นการง่ายสำหรับทวยเทพที่เป็นใหญ่ทรงสิริ. ขอให้ผู้อ่านอย่าได้เกลียดเรื่องนี้เลย เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องตาย อาจผิดพลาดทำยาปไค้, จะยกเว้นผู้ที่ไม่ผิดพลาดก็แต่คนเดียว (ใครไม่ทราบ) เท่านั้นแล.

---

(๑) การแจกบำเหน็จรางวัลชะนิดนี้แก่แม่ทัพนายกองตลอดทั้งพลทหาร ในพระรามชาดกก็มีแต่แจกเมื่อเสร็จศึกทศกัณฐ์แล้วเข้าไปเหยียบเมืองลงกา.

หนังสือพิมพ์ ร.ร.ไทยเขษม

เรื่องศรีราม

ปกรณ์มะลายูฉะบับที่สอง

(ย่อจากฉะบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ ของ Sir W. E. Maxwell)

พระเจ้าศริราม ครองประเทศตันหยงบุหงา มิมเหสิทรงนาม สะกุนตุมบุหงาสะตังไก สอง พระองค์ไม่มิโอรสสิบสันตติวงศ์ ได้เชิญพระเจ้าลักษมัณเชษฐภาดา ซึ่งอยู่อีกประเทศหนึ่ง มาปริกษา. พระเจ้าลักษมัณจัดพิธิเสี่ยงทาย ได้ความว่าพระเจ้าศริรามจะได้โอรส แต่จะต้องแต่งเรือเร็ดลำ พามเหสิพร้อมด้วยราชบริพารไปประพาสทะเล จนถึงภูเขาชายทะเลแห่งหนึ่ง บนยอด มิทะเทสายน้ำเชี่ยวไหลเย็นแม่น้ำลงสู่ทะเล ข้างทะเลสายมิต้นไม้สูงสองต้น ข้อสำคัญอย่าได้ลงอายน้ำในทะเลสายนั้นเย็นอันขาด เพราะผู้อายจะกลายเย็นลิงไปทันที, เมื่อประพาสยนยอดเขาแล้วกลับมาก็จะได้โอรส. พระเจ้าศริรามก็อนุวรรตน์ตามนั้น รอนแรมร่าเริงไปในกลางทะเล ได้เร็ดวันเร็ดคืนก็ขึ้นยกถึงทะเลสายบนยอดเขา. มเหสิอยากจะสรงก็โดดลงไปในทะเลสาย ทันใดร่างกายกลายเย็นนางวานร, พระเจ้าศริรามเสียพระทัยโดดตามลงไปในทะเลสายบ้าง, ก็กลายร่างเย็นวานร ยิ่นย่ายไปตามต้นไม้พร้อมกับวานรมเหสิ. อำมาตย์ราชบริพารตามจับไม่สำเร็จ, ต้องลงเรือกลับมาเชิญพระเจ้าลักษมัณไปทำอาถรรพ์พิธิ. วานรทั้งสองลงมาจากต้นไม้ โดดลงไปในทะเลสายอีกครั้งหนึ่ง โผล่ขึ้นมากลับร่างเย็นมนุษย์อย่างเดิม แล้วเสร็จคืนพระนคร.

ล่วงมาไม่ช้า มเหสิทรงครรภ์ครบกำหนดประสูติโอรสรูปร่างเย็นอย่างวานร ได้ชื่อว่าเกระเกจิลอิหมั่มเตระคงคะ พระเจ้าศริรามเสียพระทัย ให้มนตริพาวานรน้อยไปปล่อยเสียในที่ห่างไกลอันมนุษย์ไม่ค่อยไปถึง. วานรน้อย เมื่อได้อยู่ตามลำพัง ก็ลิงโลดโดดเต้นโหนจากไม้ต้นนี้เหนี่ยวไปต้นนั้น จนไปถึงชายทะเล, พบเมืองหนึ่ง มีป้อมปราการแข็งแรง. วานรน้อยเข้าไปในวัง พบพญาชาห์ นุมาน (Shah Numan) ซึ่งเรียกวานรน้อยว่าหลาน,

และรู้อยู่ตลอดแล้วว่า วานรน้อยนั้นเป็นลูกเต้าเหล่ากอใคร, ได้สั่งให้นางพนักงานนำยอดไม้และใบไม้อ่อนมาเลี้ยงถึงสี่สิบสี่กะบาท ก็ไม่พอให้วานรน้อยกิน. พญาชาห์นมานจึงพูดว่าตัวเล็กนิดเดียวกินจุเกินตัว อยู่ที่นี่ไม่เหมาะ, แนะนำให้ไปอยู่บนเขาอิงคิลเบริงคิล เพราะบนนั้นมีผลไม้อุดม แต่เตือนไม่ให้กินลูกไม้ลูกหนึ่ง ซึ่งมีขนาดใหญ่สีแดงจัดเป็นดวงกลม.

รุ่งขึ้น วานรน้อยไปสู่ภูเขานั้น เห็นผลไม้ต่าง ๆ มีอุดมก็ไม่ปรารถนากิน, มุ่งแต่ผลไม้ขนาดใหญ่สีแดงเป็นดวงกลม ที่พญาชาห์นุมานห้าม พอวานรน้อยเอื้อมไปจะหยิบผลไม้นั้นก็พูดได้ ร้องห้ามว่าอย่าจับต้องเพราะไม่ใช่ผลไม้ เป็นดวงสุริยซึ่งพระเป็นเจ้าจัดไว้ส่องโลก. วานรน้อยไม่ฟังห้าม เอามือคว้าดวงสุริย. ทันใดนั้น ร่างกายวานรน้อยก็กะดอนกะเด็นตกลงไปยังพื้นดินสิ้นสมฤดี.

กล่าวถึงนครตาห์วิล ซึ่งพญาชาห์โกยัทปกครองมีอิคาทรงนามเรเนกยินดัน. วันหนึ่งพระอิคาประพาสนอกราชวัง พอดีเป็นเวลาวานรน้อยกะเด็นตกลงมา ณ ท่ามกลางที่พระอิคาประทับ. พระอิคาเห็นวานรน้อยตกลงมาก็รับประคับประคองไว้ด้วยความรักใคร่, เห็นสำคัญว่าวานรน้อยเกิดแต่ครรภ์ของนางเพลิดเพลินในวานรน้อย ดูประหนึ่งว่าเป็นตุ๊กตาไม่เสด็จคืนพระราชวัง จนท้าวพญากัยมเหสีพร้อมด้วยราชบริวารต้องเสด็จมา. ตลอดเวลาที่กล่าวนี้ วานรน้อยยังไม่พ้น.

ขับกล่าวพญาชาห์นุมาน ไม่เห็นหลานชาย คือ วานรน้อยเกระเกริกกลับมาหา เป็นเวลาได้สามวันสามคืนแล้ว ก็มีความวิตก, จึงไปสู่ยอดเขา แต่มิได้พบ รออยู่จนดวงสุริยโผล่ขึ้นในเวลาอุทัย. พญาชาห์นุมานถามข่าวเรื่องวานรน้อย. พระสุริยเล่าเหตุการณ์ที่เป็นมาแล้ว และว่าเวลานี้ตกไปอยู่ในนครตาห์วิล. พญาชาห์นุมานขอร้องให้พระสุริยนำวานรคืนมาให้. พระสุริยพุ่งแสงแลบออกไปยาว ประดุจว่ายื่นหัตถ์ไปหยิบเอาวานรน้อยซึ่งนอนอยู่บนเพลาพระอิคา. ขณะนั้นในมนุษยโลกมีความร้อนแสนร้อน และมืดมนอนธการไปสักครู่ พอกลับสว่าง วานรน้อยก็หายไป. พระอิคาเสียพระทัยโศกเศร้าไปเป็นเวลาช้านาน.

พญาชาห์นุมาน รับวานรน้อย ซึ่งยังไม่ได้สมฤดีจากพระสุริย นำไปยังนครแล้วแก้ให้ฟื้นขึ้น, ตำหนิว่าวานรน้อยทำเรื่องร้อนใจมากนัก ให้ออกจากนครไป. วานรน้อยไม่

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

มีน

ยอม แก้ว่าไม่กล้าไปอยู่ในป่าเปลี่ยวแต่ผู้เดียว. พญาชาห์นุมาน ขอกว่าไม่ต้องกลัว, เมื่อไปถึงป่าแล้ว จะได้เย็นพญาวานร มิขริวารเย็นอันมาก. วานรน้อย ต่อไปจะเรียกว่าเกระเกจิล ก็ไปตามที่พญาชาห์นุมานแนะนำ, ซึ่งมีวานรสี่เหล่ามาอ่อนน้อม ยอมเย็นขริวารยอมรับเกระเกจิลเย็นพญาแห่งตน, อยู่เย็นสุขในป่าสืบมา.

กล่าวถึงมหาราชทุวะนะ ครองกาจะบุริ(๑) อันอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร ทรายข่าวกล่าวโฉม ถึงนางสะกุนตุมบุหงาสะตังไก มเหสีพระเจ้าศริราม ว่างดงามยิ่งนัก. คือ มีขนาดบั้นเอวกิ่วเล็ก แม้จะใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วนางวงเอวนั้น ก็ได้รอบ (ดูรูปหนังตะลุงแขกก็จะเห็นเอวกิ่วดังที่พรรณนานี้) กายแยบยางราวลำต้นข้าวพ่าง ลำนิ้วเรียวละม้ายต้นตะไคร้ และผ่ายาทเล็กเสมอด้วยขนาดฟองนก เวลาเสวยสลาหรือน้ำแสดงพักตร์ อันมีเสน่ห์สุดพรรณนาได้ถูก. ทั้งนี้ทำให้มหาราชทุวะนะคลั่งไคล้ใหลหลง, ก็เหาะไปสู่นครพระเจ้าศริราม แล้วแปลงตัวเย็นแพะทอง. พระเจ้าศริรามเห็นก็ไล่ติดตามจะจับ, แต่แพะทองล่อไปไกลจนถึงในป่า ก็จับไม่ได้, ต้องหลงอยู่ในป่า. แล้วแพะทองย้อนกลับมาคืนร่างเย็นมหาราชทุวะนะ เข้าไปในพระราชวัง ชักชวนให้พระนางไป ซึ่งพระนางก็ยินยอม. มหาราชทุวะนะพานางไปสู่เกาะกาจะบุริแห่งตน.

พระเจ้าศริราม เมื่อไล่แพะทอง หลงเข้าไปในป่าเย็นเวลากลางคืน ได้สติว่าไม่ยังควรจะไล่เลยมาถึงเพียงนี้, จึงพาราชบริพารกลับมาถึงนครในเวลารุ่งเช้าตรู่ ก็ทราบเหตุร้ายในทันที, ได้อัญเชิญพระเจ้าลักษมัณมาปริกษา. แล้วสองกษัตริย์มอบนครให้มหามนตริรักษาแทน เสด็จไปตามนาง ข้ามป่าห้วยเหวเขาไปได้สามเดือนกับสิบวัน เผชิญภัยต่าง ๆ จนถึงเขาอิงคิลเขริงคิล, ได้ยินเสียงสัตว์ร้องอยู่แซ่งแซ่ขริเวณนั้น. พระเจ้าลักษมัณทูลว่า เย็นเสียงวานรบริวารโอรสพระเจ้าศริราม. ต่อมาก็ได้พบกับเกระเกจิลผู้โอรส, เล่าเหตุการณ์ให้ฟัง. เกระเกจิลรับอาสาจะไปตามมเหสี แต่ขอกินอาหารร่วมใบไม้เดียว และนอนที่เดียวกับพระเจ้าศริราม. พระเจ้าศริรามก็ยอม. ครั้นแล้วเกระเกจิลแผลงฤทธิ์ไปเที่ยวตามหา พบยักษ์ตนหนึ่ง

---

(๑) ชื่อเก่าของเมืองกาญจิปุรัมในมณฑลมัทราษของทมิฬ ซึ่งนักเล่าหลงเอาไปใช้แทนเกาะลังกา.

มีเจ็ดเศียรอยู่ในเมืองร้างแต่ลำพังตนเดียว ได้ผูกสมัครเป็นมิตรกัน. ยักษ์เจ็ดเศียรให้แหวนวิเศษแก่เกระเกจิล ยอกว่าต้องการอะไรก็ให้นึกเอาจากแหวนนี้เถิด จะได้สมประสงค์. ส่วนเกระเกจิลก็ให้ก้อนกำยานแก่ยักษ์ ยอกว่าถ้าเผาขึ้นเมื่อใด จะมีวานรเป็นจำนวนมากมาเป็นบริวาร. แล้วยักษ์ได้อธิบายถึงเหตุที่มาอยู่โดดเดี่ยวในที่นี้ ว่าเป็นเพราะได้ไปสู่ขออธิดาพญาชาห์โกบัท, ท้าวเธอไม่ยอมยกให้ จึงเสียใจมาอยู่ที่นี่.

เกระเกจิลกะโดดข้ามไปเกาะกจะบุริ ถึงพระราชวังมหาราชทุวะนะ เห็นสาวใช้สี่สิบคนไปตักน้ำ, สิบถามสาวใช้ได้ความว่า มหาราชทุวะนะพามเหสีพระเจ้าศริรามมาแล้ว, ได้สอยคูวงศ์วานว่านเครือ ความปรากฏว่ามหาราชทุวะนะ กับมเหสีพระเจ้าศริราม เป็นวงศ์ญาติกัน แต่คนละชั้น คือเสมอด้วยลุงกับหลาน ไม่สามารถจะเป็นสามีภริยากันได้ มหาราชทุวะนะจึงจัดปราสาทให้นางอยู่ต่างหาก ต้องสรงน้ำจากภาชนะทองเหลืองในกลางปราสาทเสมอ เหตุนี้จึงต้องพากันมาตักน้ำมากคน. เกระเกจิล ลอบเอาแหวนของตนหย่อนลงในหม้อน้ำ แล้วดอดตามเข้าไปในวังด้วย. โอรสและมารดาได้พบกัน และก็จำกันได้. นางแนะนำโอรส ให้ทำไมตรีกับ มหาราชทุวะนะ. แต่เกระเกจิลทูลว่า ได้รับคำสั่ง พระเจ้าศริราม ให้ชะนะศัตรูด้วยความแกล้วกล้าสามารถ ไม่ใช่เอาชะนะด้วยเล่ห์อุบาย. เพราะฉะนั้นเมื่อเกระเกจิล ทราบว่ามหาราชทุวะนะโปรดปรานต้นมะพร้าวอยู่ต้นหนึ่ง และมะม่วงต้นหนึ่ง, ก็ไปทำลายต้นไม้ทั้งสองเสีย. ความทราบถึงมหาราชทุวะนะ ตรัสให้ทหารเข็นอันมากมาจับเกระเกจิลฆ่า แต่ก็ทำอะไรเกระเกจิลไม่ได้. มหาราชทุวะนะขอผัดเจ็ดวัน. ครั้นถึงเจ็ดวัน. เกระเกจิลไปติราชเภริปลุกมหาราชทุวะนะให้ตื่นแล้วแปลงตัวเป็นโคถึกใหญ่ ยอมให้ทหารมหาราชทุวะนะจับมัดไปได้, และแนะนำทหารเหล่านั้นว่า ถ้าจะฆ่าตนให้ตาย ก็ให้เอาผ้าพันให้รอบตัว แล้วเอาน้ำมันเทให้โชก จุดให้ลุกเป็นไฟ ก็จะถึงแก่ความตาย. พวกทหารทำตามนั้น, แต่เกระเกจิลไม่ตาย กลับเผาผลาญนครมหาราชทุวะนะไหม้หมด, แล้วย้อนไปพามารดากลับไปถวายพระเจ้าศริราม. มหาราชทุวะนะทราบเรื่องกริ้วมาก ตรัสว่าให้เกระเกจิลระวังตัว อีกเจ็ดวันจะยกกองทัพไปติดนครตันหยงบุหงา เพื่อทำสงครามแก้แค้น.

เมื่อ พระเจ้าศริราม กลับมา นครตันหยง

หนังสือพิมพ์ชุดวรรณคดีไทยเขษมบรรณกิจ

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป มีน

ยุหงา พร้อมด้วยมเหสีและโอรสแล้ว พอครบเจ็ดวัน มหาราชทุวะนะก็ยกไปติดกรุงตันหยงยุหงา. เกิดสงครามใหญ่ ได้สู้รบกันจนโลหิตนองแผ่นดิน. ครั้งหนึ่งพระเจ้าลักษมัณถูกอาวุธ เกระเกจิลต้องไปเอายาที่เขาอิงคิลเบริงคิล มาแก้ จึงได้มีชีวิตสืบไป. ต่อมามหาราชทุวะนะลองเย็นสัญญายอมแพ้. เกระเกจิลจึงชุบไพร่พลมหาราชทุวะนะที่ตายไปแล้วให้กลับเย็นขึ้น. มหาราชทุวะนะลากลับไป.

พระเจ้าศรีราม ณยัดนี้รับรองเกระเกจิลว่าเย็นโอรสรัชชทายาท, มีราชศาสนไปสู่ขอนางเรเนกยินตัน อิคาพญาชาห์โกยัท. ท้าวเธออินดียินยอมยกให้ โดยไปทำพิธีณกรุงของพญาชาห์โกยัท. ในคืนที่สามถัดจากวันพิธี, เกระเกจิลเข้าบรรทม ถอดรูปวานรออกกลับเย็นมนุษย์ เอารูปวานรซ่อนไว้ใต้เขนย, รุ่งเช้าก็สวมรูปวานรตามเคย. ความลับนี้ทราบถึงนางเรเนกยินตัน สั่งให้นางกำนัลคนหนึ่งคอยหาช่องลักรูปวานรนั้น ทำลายเสียให้เอาผลมะพร้าวหนุนต่างหมอน เมื่องว่งนอนศีรษะจะได้ตกจากผลมะพร้าว กระทำให้ตื่นขึ้น (ของเราก็เหมือนกัน ถ้าจะตั้งความเพียรเรียนความรู้ เกิดง่วงเหงาหาวนอน ก็ให้ใช้ทะนานหนุนศีรษะนอน). ส่วนนางกัสลาถวาย เลือกแต่ที่เสวยแล้วจะทำให้ยันมีนเมาไม่ได้สติ. ดังนี้จึงเย็นช่องให้นางกำนัลลักเอารูปวานรไปได้ แล้วโยนเข้ากองไฟเผาเสีย. ควันที่พุ่งขึ้นจากการเผารูปวานรกลายเย็นผ้าขาว ส่วนเท่าของรูปก็กลายเย็นทองคำ.

ต่อจากนั้นเจ้าชายได้พระนามใหม่ว่า มัมยังยงสุ และกลับนครตันหยงยุหงา พร้อมด้วยชายา. เมื่อมาถึงนครแล้ว พระเจ้าศรีรามตรัสให้มีการสมโภชเย็นครั้งที่สอง เย็นงานมหกรรมใหญ่โตมาก. เพียงแต่การเลี้ยงดูพูดถึงเข้าสุกที่ติดหม้อ เมื่อขุดออกก็เย็นกองใหญ่เท่าภูเขา, เลือดสัตว์ที่ถูกฆ่าเย็นอาหารนองเย็นทะเลสาย, และน้ำร้อนที่สำหรับลวกล้าง ก็ไหลไม่ขาดสาย กลายเย็นแม่น้ำน้อย ๆ เมื่อเสร็จการสมโภชแล้วล่วงมาไม่ช้าพระเจ้าศรีราม เวนราชสมบัติแก่พระโอรสครอบครองสืบสันตติวงศ์ต่อไป.

ยักษ์เจ็ดเศียรยังไม่ทราบว่านางเรเนกยินตันเย็นชายาพระเจ้ามัมยังยงสุผู้สหาย, ได้ยกทัพยักษ์จะมาขอนาง. พระเจ้ามัมยังยงสุไม่มีพระประสงค์จะทำอันตรายต่อสหาย, จึงจัดกระดาษเย็นจำนวนมาก ตัดเย็นรูปนกไว้มากมาย, เสกให้เย็นนกมีชีวิต ปล่อย

ให้บินไปรบกวนกองทัพยักษ์. ยักษ์เจ็ดเศียร เสวยราชสมบัติเย็นศานติสุขสืบมา ตลอดกาล
ผู้เย็นนาย เอากำยานที่เกระเกริลให้ไว้เผาชื้น นาน.
ก็ปรากฏมิวานรมาเย็นจำนวนนับไม่ถ้วน. ครั้น
แล้วพระเจ้ามัยยังยงสเสด็จมาถึง นกและวานร

บันทึก

ก็หายไปหมด, ทรงอธิบายเรื่องราวให้สหาย ในเรื่องต้น ตอนท้าวทศรถได้นาง
ฟังเย็นที่เข้าใจกันดีแล้ว ยักษ์เจ็ดเศียรก็ทูลลา ในกอไผ่เทียบกับเรื่องมณีพิไชย ได้นาง
ไป. ส่วนพระเจ้ามัยยังยงสุเสด็จคืนนคร ยอพระกลิ่น ในกระบอกไม้สีสุก.

◎ ถึงแผลงศร ว่อนนภา อาบยาพิษ ไม่เสียยจิตต์ เจิ่งเดช เย็ยงเนตรแผลง
โอยฐี้มล้ม ยิ้มเยือน เหมือนสำแดง ฤทธิแรง นาคะยาศ ปลาดเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

"เห่อมีลูก"

โดย คุณตึง

คุณแต๋ว ยิ้มเสมอ ได้ร่วมหอลงโรงกับแม่ตุ่น แม่หม้ายไร้เครื่องมาเย็นเวลา ๕ ปี่เต็ม ๆ แล้ว ก็ไม่มีบุตรองค์ใดจะจุติลงมาเกิดในท้องของแม่ตุ่นสักคนหนึ่งไม่ ความขัดข่วนในครอบครัวนี้ เกือบจะพังทะลายไปก็หลายครั้ง เพราะคุณแต๋วแกว่า แม่ตุ่นเย็นหมัน เพราะแม่ต่นใช้นามสกุลว่า 'ไม่ยิ้ม' ของทิดตึ่งมาตั้ง ๘ ปี จนพี่แกต้องออกไปอยู่ที่เกาะไผ่แล้ว แม่ตุ่นก็หามีลูกไว้ทำพันธุ์สักคนเดียวไม่

ส่วนทางแม่ตุ่น ก็หาว่าคุณแต๋วไปซุกซนอมโรคจึงทำให้ไม่มีลูก เถียงกันไปจนแล้วจนรอด ก็ไม่รู้ว่าใครเย็นฝ่ายผิดและถูก จนบ้านใกล้เรือนเคียงระอาใจในการทะเลาะเบาะแว้งไปตาม ๆ กัน

วันหนึ่ง หลังจากอาหารเย็นแล้ว คุณแต๋วจึงพูดกับแม่ตุ่นเย็นเชิงปรารภว่า

"จริงนา แม่ตุ่น ไอ้ฉันรู้สึกกลุ้มใจมากอยู่กินกับแกมาตั้ง ๔—๕ ปีแล้ว ไม่เห็นแกมีลูกเต้าสักคน ข้าฉิวขึ้นมา ประเดี๋ยวก็จะหาอีกคนหนึ่งหรอก"

แม่ตุ่นค้อนเอาเย็นหลายวง ขึ้นเสียงเอาว่า "แกก็คิดจะมีเมียใหม่เท่านั้น จึงพาลหาเรื่อง ที่ฉันไม่มีลูกก็เพราะแกรู้ไหม?"

หน้าของคุณแต๋วที่ยิ้มไว้นั้น ชักจะเปลี่ยนสี แต่โดยที่แกรู้นิสสัยแม่ตุ่นดี ว่าเย็นคนชอบยอ แกค่อยเขยิบเข้าไปใกล้พูดเย็นเชิงออดว่า

"โธ่! แม่ตุ่นลากอ้อ ช่างไม่สงสารฉันบ้างเลย ถ้าเราอยู่ด้วยกันโดยไม่มีลูกเต้า และถึงว่าจะมีถ้าไปมีใน ๑๐ ปีข้างหน้า ลูกเราก็คงโตไม่ทันเห็น ไหน ๆ แม่ตุ่นก็ยอกกับฉันว่าจะรักและตามใจ ก็ควรเปิดโอกาสให้ฉันบ้างซิ" พูดแล้วก็คว้าตัวแม่ตุ่นเข้ามาสวมกอดคลึงเคล้าเย้าหยอก เสมือนกับคราวที่คุณแต๋วกับแม่ตุ่นที่เพิ่งเซ็นสัญญาร่วมรักกันเมื่อครั้งแรกฉะนั้น

แม่ตุ่นจะหลงรักคุณแต๋วมากมายเท่าไรก็ตาม แต่แกก็ไม่ลืมสุภาษิตบท ๑ ที่ว่า 'ถึงเสียทองเท่าหัว ก็ไม่ยอมเสียผัวให้ใคร'

ฉะนั้น คำที่คุณแต๋วอ้อนวอน แกจึงไม่ฟังเสียง ถึงแม้ว่าคุณแต๋วจะปลอยก็แล้ว อ้อนวอนก็แล้ว ก็หามิผลไม่ ในที่สุด คุณแต๋วต้องเปลี่ยน เย็นหน้ายักษ์ กะโชกเอาจน แม่ตุ่น สะดุ้ง จนสุดตัวว่า "ถึงแกจะยอมหรือไม่ก็ตาม ข้าจะต้องหาเมียอีกคนหนึ่งให้ได้ เกิดเรื่อง ขึ้นเกิดซิน่า"

วันนั้นเย็นวันเสาร์ คุณแต๋วแต่งตัวเสียหรูหรา ออกจากบ้านไปเที่ยวเดินเตร่อยู่ที่แถวหน้าสถานีหัวลำโพง แถบนี้คุณแต๋วกว้างขวางที่สุด รู้จักกะทั่งเด็กหัวจุก จนตลอดแม่สาว ๆ เคยไปเล่นไพ่กินคู่กับแม่พวกเหล่านี้ก็หลายหน แต่คืนนี้คุณแต๋วไม่กล้าไปเกาะแกะ เพราะรู้สึกว่ากะเบ๊าสตางค์ได้ถูกแม่ตุ่นลอยหยิบเอาไปเสียแล้ว

อารามโมโห คุณแต๋วจ้ำพรวด ๆ มาถึงบ้าน ตั้งใจว่าจะมาขอแม่ตุ่นให้หนำใจ พอมาถึงบ้าน แทนที่จะพบแม่ตุ่น เห็นบ้านปิดประตูและมีกุญแจคอกเบ้อเร่อใส่อยู่ คุณแต๋วก็ชักสงสัย เพราะแม่ตุ่นจะไปทางไหนก็จะต้องบอกให้ตัวรู้ และสำหรับกลางคืนด้วยแล้ว ก็ไม่เคยไปไหนตามลำพัง คุณแต๋วชักหัวเสียมากขึ้น เพราะจะเข้าบ้านก็ไม่ได้ จะไปเที่ยวก็ไม่มีสตางค์ ตกลงต้องยืนหันรีหันขวางอยู่ตรงนั้น ในที่สุดก็ต้องเอาเชิงยันไดเย็นที่หย่อนอารมณ์

๑๐ นาทีก็แล้ว ครึ่งชั่วโมงให้หลัง แม่ตุ่นก็ยังไม่กลับ "เอ๊ะ! นี่มันไปไหนกัน" คุณแต๋วออกอุทาน ขว้างเท้ายอสลิโนผลุงลงไปข้างล่างด้วยท่าทางที่ฉิว กะทืบซ้ำลงไปที่หมวกโดยแรง เพื่อเย็นการดับโมโห แต่แล้วก็ต้องร้องออกมาด้วยความเจ็บปวด เพราะมันไม่ถูกแต่เพียงหมวก ไพล่ไปกะทบก้อนหินที่ตะบุ้มตะบ่ำ โทษถึงต้องคลำเท้าอยู่ด้วยความเจ็บปวด เพิ่มความขึ้งเคียดขึ้นอีกเย็นทวีคูณ

นาฬิกาติเย็ง ๆ ได้ ๑๑ ครั้ง นับจากที่คุณแต๋วได้ยึดเชิงยันไดเย็นที่พัก เกือบ ๔ ชั่วนาฬิกาแล้ว ก็ปรากฏเสียงรองเท้าแตะดังมาแต่ไกล ประเดี๋ยวก็ปรากฏเย็นร่างแม่ตุ่นเดินเข้ามาใกล้ แม่ตุ่นวันนี้แต่งตัวเสียสวยพริ้ง จนคุณแต๋วเกือบจำไม่ได้ ต่อเมื่อได้เห็นรอยลักยิ้มที่แก้มของแม่ตุ่นที่ยั่วยิ้มมาแต่ไกล ความโมโหของคุณแต๋วที่ขึ้นสุดขีด ก็พาลจะลดเหมือนกับปรอทที่ถูกความหนาว

ก่อนที่คุณแต๋วจะอ้าปากพ่นผรุสวาทอันไม่ดีออกมา แม่ตุ่นก็เข้ามาถึงตัวเสียก่อน ด้วยใบหน้าที่สดชื่น ซ้ำกอดคอคุณแต๋วพลาง

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

คุณตึง พูดเย็นเชิงฉอเลาะว่า

"พี่แต๋วมานานแล้วหรือ? ฉันนึกว่าวันนี้จะกลับ ๘—๙ ทุ่มเสียอีก ขึ้นไปบนเรือนเถอะตุ่นมีเรื่องดีจะบอก"

คุณแต๋ว แทนที่จะดุว่า กลับก้มลงหยิบหมวกที่ยุบยับ เดินตามขึ้นไปบนเรือนเหมือนอย่างแมวเชื่อง ๆ เมื่อนั่งลงเรียบร้อยแล้ว แม่ตุ่นจึงพูดว่า

"วันนี้ฉันไปหาหมอเข่า เพื่อให้เขาตรวจว่าทำไมจึงไม่มีลูก แกตรวจดูแล้ว และบอกฉันว่า ทางภายในไม่ปกติ แกรับว่าจะช่วยเหลือ และนัดว่าวันพรุ่งนี้ให้ไปใหม่ แกจะฉีดหยูกฉีดยาให้"

คุณแต๋วทำตาโต ริยถามว่า "หมอเข่าที่อยู่ข้างวัดยางแขมนั่นน่ะหรือ?"

แม่ตุ่นอมยิ้ม พะยักหน้ารับว่าใช่ และกล่าวว่า "คราวนี้พี่แต๋วไม่ต้องเย็นทุกข์ในเรื่องลูก ๆ เต้า ๆ ละ"

พอแม่ตุ่นพูดขาดคำ คุณแต๋วตบกะดานปั้ง ทำเอาแม่ตุ่นตกใจ พูดกะโชกว่า "แล้วกันซีแม่ตุ่น จะไปหามดหาหมอก็ไม่ยอก คันไปหาหมอสัปรังเคอย่างอ้ายเข่า ซึ่งแกเพิ่งจะออกจากปากคลองสาร เมื่อ ๒—๓ วันนี้ก็ได้นี่ดีแต่มันไม่ฉีดยาให้เสียก่อนเท่านั้น ถ้าถูกฉีดข่านี้คงจะนอนแหงแก๋ ไม่เอาละ ไอ้ลูกไอ้เต้า ไม่มีก็ช่างหัวมัน ปล่อยให้นั่งคอยอยู่ตั้ง ๔—๕ ชั่วโมง นึกว่าจะไปไหน กลับไปหาอ้ายเข่า ชิ! ชิ!!"

คุณแต๋ว พูดแล้วถอดเสื้อนอกเหวี่ยงโครมไปที่พื้น ขว้างเข้ายอสลิโนไปทางหนึ่ง แม่ตุ่นสังเกตเห็นหน้าคุณแต๋ว คล้ายไปข้าง เตียวหุยและประกอบกับกิริยาท่าทาง อารามที่กลัวแม่ตุ่นจึงรีบวิ่งหนีเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในห้องนอนเงียบกริบ คุณแต๋วคำรามลั่น ตามหลังติดเข้าไป

—ในคืนนั้น และวันต่อมา ชาวบ้านใกล้เรือนเคียง ก็ไม่ได้ยินเสียงคุณแต๋ว กับแม่ตุ่นทะเลาะเบาะแว้งกันอีก

สิงคโปร์

"มีใครมารับเธอหรือเปล่า คุณอมร ?" คุณหลวงสุพจน์ฯ ถาม ขณะยืนเกาะราวเหล็กมองดูฝูงชนที่ออกันอยู่ณท่าเรือ

อมร สะดุ้งหันมายิ้ม

"ดิฉันสั่งเพื่อนที่โรงพยาบาล ให้มารับแต่ยังไม่เห็น อ้อ!" หล่อนชี้มือไปทางหนึ่ง "ฮิลดา มาโน่นแล้วค่ะ"

"ถ้าเธอมีเพื่อนก็แล้วไป คิดว่าถ้าไม่มีใครมารับ เลิศกับฉันจะพาเธอไปส่ง" คุณประภาบอก "เสียดายฉันจะได้อยู่สิงคโปร์ไม่นานนัก ฉันชอบเธอเหลือเกิน คุณอมร ยิ่งกว่าชอบอีก รักเสียด้วย จริงไหมคะเลิศ ?"

"ถ้าฉันจะพลอยรักคุณอมรไปด้วย ภาก็คงเกณฑ์ให้ฉันนอนตากยุงเท่านั้นเอง ถามอะไรไม่จำกัดบ้างเลย"

ประภาติสามีของเธอเบา ๆ อมรหน้าแดง คุณหลวงหัวเราะชอบใจ

"ระวังปากสักหน่อย เธอกำลังอยู่กับสุภาพสตรีนะเลิศ ถ้าฉันเป็นคุณอมร" หล่อนมองหน้าเพื่อนสาวแล้วยิ้ม

"ถ้าเป็นคุณอมร เสียหมด แล้วฉันจะยอมนิมูนกับใครกันเล่า ยายบ๊ดนั่นกะมัง ?" เธอชี้มือไปทางหญิงแขกอ้วนตุ๊ ที่ท่าเรือ

"บอกฉันหน่อยเถิด คุณอมร เธอจะอยู่สิงคโปร์เรื่อยไปรึคะ ?"

"กำหนดเรียน ๓ ปีสำเร็จ ตามที่ดิฉันทราบ ปีครึ่งได้พักครั้งหนึ่ง"

"แล้วเธอคงกลับไปพักกรุงเทพฯ ไปบ้านเรานะคะ บ้านดิฉันอยู่ถนนสาธร หาง่ายทีเดียว"

"ขอยพระคุณล่วงหน้า แต่ดิฉันยังรับปากไม่ได้หรอกค่ะ" หล่อนหันไปยิ้มกับฮิลดาเพื่อนลูกครึ่งของหล่อน

"ฉันมองหาเธอเสียแย่ มานี่แน่ะ ฉันอยากแนะนำให้เธอรู้จัก คุณหลวง คุณนาย คู่นี้

นารา มีน
ไว้” หล่อนกะซิบแล้วชูงมือ ฮิลดา ตรงไปที่ กอง”
เดิม “เออ! เย็นอย่างไรบ้าง? ขยายต่อไป
“ดิฉันอยากแนะนำให้ รู้จัก กับเพื่อนของ ซิ” ฮิลดา หันไปยิ้มกับคนรู้จัก
ดิฉัน นี่ คุณหลวงและนางสุพจน์ และนี่ “ไว้เวลาอื่น ถึงที่แล้ว เธอต้องไปพบ
ฮิลดา บราอัน เพื่อนร่วมชั้นของดิฉัน” กับแม่บ้านเสียก่อน ยังมีธุระอีกมาก ต่อจาก
ฮิลดา สมผัสมือกับคุณหลวง และภรรยา นั้นเธอควรพัก แล้วคุยกันทีหลัง”
สนทนากันเล็กน้อย แล้วก็ลาแยกกันไป “ออกประหม่าเสียแล้ว อมรย่นเบา ๆ”
“ก่อนกลับกรุงเทพ ฯ เราจะไปเยี่ยม “นอนเซนส์ มาเถอะ แม่บ้านของเราคน
เธอที่โรงพยาบาลนะคุณอมร” ประภาร้องสั่ง นี้ใจดี ดูเหมือนเธอจะได้อยู่กับ sister ที่ใจดี
ขณะรถเคลื่อนออกจากที่ ด้วย ทำใจให้กล้าซิคนไทย” หล่อนล้อ
“ใครกันนะ อมร สองคนนั้น” ฮิลดา “เออ! เธอควรจะมีชื่อฝรั่งสักชื่อ เพื่อ
ถามขณะที่นั่งมาในรถ สะดวกแก่ sister และคนใช้ เขาเรียกคำ
“หนุ่มสาวที่แต่งกันใหม่ ๆ” ไทยกันไม่ค่อยจะถูก”
“แล้วมาหาแสงพระจันทร์ที่นี่?” ฮิลดา ฮิลดา ทำท่านึกอยู่เย็นครู่
ต่ออย่างคะนอง “อมร! นึกได้แล้ว เธอต้องชื่อ เฟย์
“เธอเล่า” ถามเย็นภาษาอังกฤษ “ข้าม มันตรงกับชื่อไทยของเธอดีเสียด้วย เอาละ
น้ำข้ามทะเลมาถึงนี่?” เดินซิ มาย แฟริ เฟย์”
“to seek fortune” อมรต่อ แล้วหัวเราะ ◎ ◎ ◎
“ให้มันแน่อย่างว่าเถิด ฉันกลัวแต่เธอ อมร หรือ เฟย์ ค่อยคลายความหนักใจ
จะมา seek อย่างอื่น” ลงบ้าง ภายหลังที่ได้พบกับ แม่บ้านแล้ว
“เหมือน เวียรา กับ อีวิลิน น่ะรึ? เห็น หล่อนได้รับอนุญาตให้พัก ๓ วัน ในวันที่ ๔
จะเปล่า ฉันคนไทย ฮิลดา คนไทยต้องเย็น จึงจะเข้าประจำการ ภายใน ความ ควบคุม ของ
ของคนไทยซิเพื่อนรัก” ซิสเตอร์ แอกเนส อมร ได้พบกับเพื่อนร่วม
“แต่เธอก็ขาวดีนี่ ผิดกับ ยรรยง เย็น

โรงเรียนหลายคน ยรรยง นางพยาบาลไทย คนแรกของ โรงพยาบาลกลางสิงคโปร์ ไม่ค่อยถูกคอกันนักเมื่อครั้งอยู่โรงเรียน แต่มาพบกันอีกคราวนี้ดู ยรรยง ผิดไปมาก นิสัยอวดดีต่าง ๆ ที่เคยมีอยู่ดูหายไปสิ้น ก่อนนี้ใคร ๆ ก็พากันขนานนามหล่อนว่า “ยรรยงโว” และหล่อนก็โวสมนามเสียด้วย ยรรยงมีชื่อใหม่ว่า ไอวิ สันยี่สิบ ไอวิ ก็จะสำเร็จวิชาเพราะได้อยู่มา ๒ ปีแล้ว เวียรา กับ อีวิลิน แต่งงานไปกับฝรั่งพ่อค้าในเมืองนั้น ตั้งแต่สันปีแรก ความรักเย็นอุปสรรคให้การเรียนวิชาพยาบาลของหล่อนต้องคั่งค้าง แต่จะตกใจอะไร เวียรา มีบุตรน้อยคนหนึ่ง ได้นำมาด้วย ในวันที่ หล่อน และ สามี มาเยี่ยม อมร อีวิลิน ไป ตรวจ การ ค้าขาย เสีย กับ สามีก่อนหน้า อมร ไปถึงสิงคโปร์เล็กน้อย ฮิลดา เคยอย่างไรก็อย่างนั้น หล่อนเย็นคนตลกคะนองมาตั้งแต่เล็ก มักชอบพูดยั่วเย้าให้อมร ต้องหัวเราะอยู่เสมอ

◎ ◎ ◎

เย็นวันที่สามเย็นวันว่างของฮิลดา ยรรยงกับแอนน์เพื่อนของหล่อน มาร่วมวงกับ อมรด้วย

“คิดถึงบ้านบ้างไหมจ๊ะ เฟย์?” แอนน์ถามเย็นภาษาอังกฤษ อมรยิ้ม “เย็นบ้างแต่ไม่มากนัก” ภาษาอังกฤษของอมรยังชัดเจนดีเหมือนครั้งอยู่โรงเรียน

“ฉันไม่เคยจากบ้านจากเมืองเลย บ้านฉันอยู่ถัดโรงพยาบาลไปเล็กน้อยเท่านั้น ไอวินั่นสิ ขี้อ้อนแท้ ๆ คืนวันแรกฉันจำได้ว่าไอวิ นอนร้องไห้ จริงไหม?”

“หยุดทีเถอะ แอนนี่ พยใครเย็นต้องขยายเรื่องของฉันเสมอ เกลียดจริง”

“อย่าโกรธนะที่รัก เธอกับ เฟย์ เย็นไทยเหมือนกันหรอกฉันถึงพูด”

“แต่ก่อน ไอวิ กับฉันไม่ค่อยถูกกัน เคยวิวาทกันเสมอ แต่เดี๋ยวนี้เราเย็นผู้ใหญ่ขึ้นแล้ว”

“แน่ละซี อมร ฉันไม่วิวาทกับเธอหรอก พลัดบ้านเมืองมาเหงาจะตาย รู้ว่าเธอจะมาฉันดีใจมาก ไม่เชื่อถาม ฮิลดา ดูซี”

“จะมาอ้างฉันอย่างไร จริงหรอก เธอเคยบ่นกับฉันว่าอยากให้ เฟย์ มาถึงเร็ว ๆ แต่ดีใจหรือเปล่าฉันไม่รู้นี่”

“ชักจะบ้า” ไอวิ พ้อ

“อย่าลืมว่าฉันเย็น เนิสที่สามารถ”

“จ๊ะ วิเศษที่สุด รู้ไหม เฟย์ เขาเก่งในทางแลบลิ้นปลิ้นตากับพวกเด็ก ๆ คนใช้

เด็ก ๆ จะต้องชอบเขาทุกคน”

“แต่ตากรินแกเกลียดฉันยังกับอะไรดี เช้าวานนี้แกเกือบ ๆ จะด่าฉันเทียวนะ จะบอกให้”

“ก็ควรแล้ว เพราะเธอมันลิงนัก”

“ใครใช้ให้แกคุเก่งเล่า โธ่! ใคร ๆ เขาต้องเข็ดตากรินทุกคน จะเอาอะไรเขาต้องขู่ตะคอกทุกที”

“เดชะบุญขออย่าให้ฉันต้องไปอยู่ ward นั้นเลย ออกคร้ามเสียแล้ว” อมรเอ่ยขึ้นบ้าง

“เขาไม่ให้อยู่หรอก เธอยังใหม่นัก แต่—นี่แน่ะ” ฮิลดาลุกขึ้นจากที่ “ไปเดินเล่นกันดีกว่า เราควรจะพาเฟย์ไปเที่ยวดูอะไรต่ออะไรกันบ้าง”

“ไปอาหรับสตริท ซิ อมรจะได้ซื้อโสร่งฝากเดียร์ทางบางกอก”

อมรหน้าแดง ครู่หนึ่งก็กลับเปลี่ยนเป็นเศร้าหมอง

◎ ◎ ◎

ร่างกายของอมรซูบลงเล็กน้อย เพราะต้องทำงานเคร่งครัด แต่หล่อนยิ้มแย้มอยู่เสมอ คุณหลวงพจน์ฯ และประภาได้แวะเยี่ยมหล่อนหลายครั้ง เมื่อวันจะกลับ อมรชวนฮิลดาไปส่งที่ท่าเรือ

“คุณอมร! จะสั่งหรือฝากอะไรให้เพื่อนในกรุงเทพฯ บ้างไหมคะ?” ประภาถาม

สีหน้าอมรสลดลงกว่าปกติ ฮิลดาคนเดียวที่สังเกตเห็น

“ขอบพระคุณ ดิฉันไม่มีอะไรหรอกค่ะ”

“ไม่สั่งถึงใครบ้างริคะ ดิฉันจะพยายามนำข่าวไปส่งให้ถึงตัวเขาทีเดียว”

“อย่าเลย อมร มันสูหนีไปเสีย กับเราไม่ได้ ลงในหีบเสือแม่ภานั่นแน่ะ” พลางคุณหลวงสันศิรยะ “ไม่ไหว มาแค่นี้แม่ภาขนเกือบหมดบ้าน”

ประภาค้อน

“ฉันเกลียดเลิศนัก”

“แน่ริจะ? มันจะยังไงอยู่กะมังนาคุณอมร”

อมรหัวเราะแห้ง ๆ

“ดิฉันจะฝากแต่ความรักและคิดถึง บางกอกไปกับคุณด้วยนะคะ?”

ประภาลูบแขนหล่อน แล้วยิ้ม

“ผมจะแบ่งเอาครึ่งหนึ่ง แต่คงแพ้แม่ภากระบวนโม้ ไม่มีใครสู้”

“อุ๊ย จะตาย ไปเสียที่เถอะเลิศ แหม! ขายหน้าวันละ ๕ เบี้ย ไม่อยากไปไหนกับ

เธอเสียแล้ว”

คุณหลวงขยับมือกับอมรและฮิลดา ก่อน จะเดินไปทางอื่น

“นี่ถ้าคุณอมร อยากดู ภาพงอนกว่านี้ ผมก็รับรองว่าพอจะทำได้” หันทางภรรยา “ลองไหม? ช่างตุ๊ดตู่ของเก่งจริง ๆ เทียว”

“หยิกอีกละซิ” เธอตักคอ มือประภาษยื่นมาเลยหดกลับไป

เรือเคลื่อออกจากท่าช้า ๆ ต่างโยกให้กันจนลับตา น้ำตาคลอตา อมร เกือบไหลล้นแต่หล่อนข่มไว้ได้อย่างกล้าหาญ

ในรถ อมร นั่งหลับตา มือทั้งสองกำแน่น

“เย็นอะไรไป เฟย์ มาย แฟริ เฟย์ อย่าทำใจท้อแท้อย่างนั้นซิ คนไทยใจทหาร”

อมร ต้องยิ้ม

“ฉันเหนื่อยเหลือเกิน”

“ฉันเข้าใจ เฟย์ เธอเหนื่อย—เพลีย” ขยับมือหล่อนเบา ๆ “และ Sick at heart”

อมรไม่ตอบ

ฮิลดา มองดูเพื่อนสาวด้วย ความ สงสาร นึกแน่ใจว่า อมรต้องมีความในใจซ่อนเร้นอยู่ในอก

◎ ◎ ◎

“เฟย์ เธอคงไว้ใจฉัน เหมือน แต่ก่อน นะ?” ฮิลดา เริ่มขยับเรื่องในตอนเย็นวันหนึ่งเมื่อพ้นหน้าที่แล้ว

“ทำไมจะไม่ไว้ใจเล่า มีเรื่องอะไรรึ?”

“อยากถามอะไรเธอสักอย่าง”

“ลองดูซิ บอกได้จะบอก”

“มันอยู่ในใจเธอ เฟย์ ถ้าเธอไว้ใจจริง เธอก็คงบอก”

อมร หัวเราะหึ ๆ

“เธอต้องมีเรื่องในใจอยู่บ้าง เธอไม่ได้มาสิงคโปร์อย่างคนอื่น ๆ หรอกฉันรู้”

“จริง ไม่ได้มาพิชิงอย่างเพื่อนเรา แต่มา ซีค ฟอร์ชูน”

“ไม่แท้ ต้องมีเหตุสำคัญกว่านี้”

“จะบำเพ็ญตนเย็นผู้ ทำนายใจคนรึ เพื่อนรัก”

“ใจคนอื่นยากที่จะรู้ แต่อย่าง เฟย์ พอเดาได้ เราเย็นเพื่อนกันมานานแล้ว”

อมร ถอนใจใหญ่ มองหน้าเพื่อนของหล่อน

“ทำไมเธอจึงต้องมาหาโชคถึงนี่?”

“ความจนนั่นสิ เธอเอ๋ย”

“ฉันเย็นคนไม่ เทียมหน้าเพื่อน มา ตั้งแต่อยู่โรงเรียนแล้ว มีแต่วิชาเล็กน้อย มัน

หอสมุดแห่งชาติ-หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

ก็ไม่พอจะช่วยฉันได้ ฉันต้องข้ามน้ำข้ามเมือง ยิดยังหรอก เธอทายถูกแล้ว แต่_ฉันจะมาก็เพราะอยาก หาวิชาเพิ่มเติม ที่พอจะ บอกเธออย่างไรดีเล่า ?"

ทำให้ฉันมีฐานะดีขึ้น"

"ฉันคิดว่ามันไม่ใช่เหตุสำคัญ เธอเป็นผู้หญิง การเที่ยวแสวงโชคถิ่งต่างแดนเช่นนี้มันเป็นหน้าที่ของผู้ชายต่างหาก"

"งั้นเธอคิดว่าฉันมาทำไม ?"

"ยอมให้ฉันทาย ? ดีละ ต้องสัญญาเสียก่อนว่า ถ้าฉันทายถูก เธอต้องยอมรับอย่าแสร้งปฏิเสธ ว่าไง เฟย์"

เฟย์ผินยิ้ม "ลองทายดูก่อนเถิด จำไว้ว่าฉันไว้ ใจเธอก็แล้วกัน"

ฮิลดามองดูเพื่อนสาว ลูบแขนหล่อนเบา ๆ

"ความรักเป็นต้นเหตุใช่ไหม ?"

อมร หน้าสลด

"เฟย์ มีผู้ชาย ปนอยู่ด้วย เสมอในห้วงนึกของเธอ เธอไม่ปฏิเสธนะ ?"

เฟย์ถอนใจ

"บอกฉันหน่อยได้ ไหม เพื่อนรัก ? เชื่อเถอะว่าฉันไม่ฆ่าเพื่อน เขาเป็นใคร ? เรื่องมันเป็นอย่างไร ? ที่จริงเธอควรให้ฉันมีส่วนรู้บ้างนะจ๊ะ"

"เธอเป็นเพื่อนดีเสมอ ฮิลดา ฉันไม่

"เขาชื่ออำนรรฆ เป็นนักเรียนกฎหมาย" เสียงของเฟย์แผ่วเบา

"ไม่ได้ทำงานอื่น ?"

"ทำ อยู่กระทรวงต่างประเทศ"

"แล้วทำไมเธอจะต้องมาสิงคโปร์ มา Seek fortune ยิ่งพูดฉันยิ่งงง"

"เราแต่งกันไม่ได้ เพราะความจนเป็นเหตุ เขาอยู่ในปกครองของลุง คุณลุงของเขาเป็นข้าราชการชั้นสูง เธอคงทายถูก ละซิ ฮิลดา พี่น้องของเขาไม่ยินดีให้ได้เมียจน ๆ เมียที่ขาดการสมาคม ไม่มีภูมิรู้"

"ยังฟังไม่ขึ้น มันไม่ใช่ของสำคัญที่ผู้ชายจะแต่งงานกับคนรักจน ๆ ของเขาไม่ได้ ผู้ชายทำอะไรทำได้ ตามที่เธอพูดเขาก็เป็นคนมีอาชีพและกำลังแสวงหาชื่อเสียง ประหลาดอะไรกับการยินดียินร้ายของเครือญาติ"

"ลุงของเขาเป็นนายของเขา ฮิลดา ถ้าเขาขัดใจท่าน เขาอาจถูกไล่ออกจากหน้าที่ได้ โดยง่าย เขาก็ไม่มีพี่น้องอื่น ถึงการเรียนกฎหมายของเขาก็อาศัยลุงเป็นหลัก"

"ฉันไม่เห็นกับเธอเลยเฟย์ ลูกผู้ชาย ดีจริง"

แท้ย่อมไม่หวั่นต่ออุปสรรคชะนิดนี้ ถึงหาก "คงสวย?"

จะต้องขาดจากหน้าที่ ความรู้ของเขาก็ย่อม เฟย์ยิ้ม

จะช่วยให้หางานอื่นแทนได้ เธอเองก็เคย "ฉันไม่ยักชอบคนสวย เฟย์ ผู้ชาย

เล่าเรียนมาพอสำเร็จ จะหากินทางเย็นครูก็ สวย ๆ มักจะไว้ใจไม่ได้ ฉันชอบคนใจสวย

ไม่ขัดข้องนัก แล้วมีอะไรที่จะต้องวิตกอีก ไม่ใช่รูปสวย พูดอย่างนี้เข้าใจไหม? ฉัน

เล่า" ออกจะลืมศัพท์ไทยเสียมาก"

"พูดยากเหลือเกิน ฉันก็เห็นอย่างเธอ "ฉันไม่ใช่คนเก่งทาง ใช้ศัพท์หรอก ฮิล-

ว่าในชั้นแรก แต่อำนรรฆยอกว่า ถ้าเขา ดา"

ต้องออกจากงาน เขาจะต้องขายหน้าเพื่อนฝูง "เธอยอก เขาหรือเปล่า เรื่องจะมา สิงค-

อีก ทั้งมันเท่ากับเขาเนรคุณต่อผู้ที่มีพระคุณ โปร์?"

เพราะคุณลุงได้ชุบเลี้ยง เขามาแต่น้อย คุ้ม "ยอกซี โธ่! จากกันทั้งที่จะนิ่งไว้ ยังไง

ใหญ่" ได้"

"แล้วเขาแนะนำให้เธอมา แสวงโชคที่นี่ "เขาไม่ห้ามหรอกรึ?"

ให้มาหัตการสมาคมที่สิงคโปร์?" "เขาว่ามันจะลำบากแก่ฉันเปล่า ๆ แต่

"เปล่า เขาไม่เคยแนะนำอะไรกับฉันเลย ฉันบอกว่าฉันตั้งใจแล้ว เลยตกลงสัญญากัน

ฉันมาเอง มันเป็นความคิดที่ผุดขึ้นเอง" ว่า จะพยายามลืมกันชั่วคราว"

"เขาบอกอะไรกับเธอบ้าง ถึงกาลภาย "เขาว่าอย่างนั้นรึ?" ฮิลดาถามนัยน์ตา

หน้า" เบิกกว้าง

"อำนรรฆยอกให้ฉันมีความอดทน เขา "ฉันพูดเอง แต่เขาขอติดต่อทางจดหมาย

บอกให้รอไปก่อน มีทางเมื่อไรเขาจะจัดการ แม้นาน ๆ ครั้งก็ยังดี ฉันไม่อยากอนุญาต

เมื่อนั้น" เลย แต่ก็ต้องจำใจ"

"เป็นคนดีจริง ๆ รึ เฟย์?" "โง่มาก เฟย์ รู้ตัวไหม ธรรมดาคน

"เท่าที่ได้คุ้นเคยสนิทสนมมาก็เห็นว่าเขา รักกันชอบกัน เมื่อจากมาคนละทิศละทาง

อย่างนี้ ก็ต้องให้มีการติดต่อกันทางอื่น ถ้าตัวก็ไกล ข่าวก็ขาด เธอรู้ไหมว่ามันจะพาให้ความรักขืดจางลง”

“ฉันจะไม่มีวันลืมเขาเลย เพื่อนรัก ความรักของฉันไม่จืดได้เย็นอันขาด”

“แต่เขา! เธอรับรองแทนเขาไม่ได้ นี่นาผู้ชายเขาว่าพวกเราไว้ใจไม่ได้ ใจหญิงกลับกลอก แต่พวกเขาเล่า นั่นแหละ ดีก็มีชั่วก็มี ถึงอย่างไรเราก็ควรจะกลัวไว้ ดีกว่ากล้า”

“ฉันคิดว่าอำนรรฆคงรักเกียรติยศ อำนรรฆเป็นลูกผู้ชาย ถ้า—ถ้าเขาไม่รักเกียรติยศ ไม่เสียดายชื่อลูกผู้ชาย——มันก็กรรมของฉันน่ะสิเธอเอ๋ย”

“ขออย่าให้เย็นอย่างว่าเย็นดี อะไรก็ช่างเถอะ ฉันออกจะสงสัยอำนรรฆของเธออยู่มาก ถ้าฉันเย็นผู้ชาย ฉันจะยอมทำทุกอย่างเพื่อให้คนรักของฉันมีความสุข ฉันจะไม่ปล่อยให้ข้ามน้ำข้ามทะเลมาอย่างนี้เย็นอันขาด”

“นานาจิตตำ นี่นะฮิลดา คนเราใจไม่เหมือนกัน แต่ฉันเห็นว่า เราทำถูก ถ้าเรายอมอยู่ด้วยกัน โดยไม่กลัวผู้ใหญ่โกรธ ถึงจะไม่อดอยาก เพื่อนฝูงก็คงไม่นับหน้าถือตา คนเราเมื่อมีแต่คนกล่าวร้ายเกลียดชัง จะเอาความสุขมาแต่ไหน”

“ก็จริงหรอก แต่ว่า เออ ลุงของเขาไม่มีลูกเต้าข้างรึ?”

“มีลูกผู้หญิงสองคน คนพี่เกียวกับอำนรรฆ คนน้องอ่อนกว่า ๒ ปี หน้าตาหน้าเอ็นดูทั้งคู่”

ฮิลดาข้องหน้าเพื่อนสาวนิ่งอยู่

“มีลูก——” หล่อนพึมพัม

“ยังไม่ได้หมั้นกับใครกะมัง?”

“ยังทั้งคู่ มีคนติดพันอยู่มากเหมือนกัน”

“ก็ทางผู้หญิงล่ะ?”

“รู้ไม่ได้ ฉันเห็นไปไหนมาไหนกับอำนรรฆเสมอ”

“เฟย์ หากว่า—ต่างว่าคนหนึ่งในสองคนนั้น——”

“อะไร ฮิลดา” เฟย์สวนขึ้น “เธอหมายความว่า——?”

ฮิลดานิ่ง

“พูดอะไรอย่างนั้น ฮิลดา คงไม่เย็นไปได้ เขารักใคร่กลมเกลียวกันเหมือนพี่น้องคลานตามกันมา เรียกอำนรรฆว่าพี่ทั้งสองคน”

“แต่—ฉัน—อย่าโกรธฉันนะ เฟย์ เย็น

อย่างไรมิรู้ ฉันกลัวแทนเธอจริง ๆ” หล่อนคิงเฟย์เข้ามากอด

“คิดดูให้มาก ๆ เพื่อนรัก ใช้เวลา ๓ ปีที่จากกันนี่แหละดูใจเขา อย่าเพ่อหลงรักเขาให้มากเกินไป ฉันเองเกือบจะต้องอกหัก ดีแต่ฉันเย็นคนอดทน ตัดใจได้อย่างเธอก็เห็นจะตายเสียนานแล้ว”

นิ่งกันไปเย็นครู่ ฮิลดาขริมกว่าปกติ อมรถอนใจย่อย ๆ

“ฉันนึกรู้ตั้งแต่วันหลวงสุพจน์กลับบางกอก แต่ไม่มีโอกาสถาม ทีแรกเข้าใจว่า เธอรักหลวงสุพจน์เสียอีก.”

“ฉันคงไม่แย่งเพศเดียวกันได้ ดีหรอก อุตส่าห์นิ่งมาได้ตั้งสามเดือน ไม่ลืมเสียด้วยนะ”

“ใจดใจ่อจะลืมอย่างไร ขยับจะถามหลายครั้ง แต่เห็นเธอติหน้าโศก ๆ ก็เลยไม่กล้ารบกวน.”

อมรยิ้มเศร้า ๆ.

“ได้รับข่าวจากเขาบ้างหรือเปล่า?”

“อ้านรรฆน่ะรึ?” เฟย์ทวน

“มีใครอื่นอีกไหมเล่า!”

อมรติฮิลดาเบา ๆ

“ดูสิ ไม่ยักตอบ โกรธกันนะ”

“ตอบซิ โธ่, จะเร่งรัดอะไรไม่รู้”

“ได้รับหรือเปล่า?”

“ได้, เป็นฉะบับแรกที่ได้รับ”

“วานนี้ซิ ใช่ไหมเล่า?”

“สอดรู้.”

“เขาว่าอย่างไรบ้างในจดหมาย.”

“นี่, อย่าซอกแซกนัก มันเป็น love affair ของฉัน”

“รู้หรอกจะ ฉันหมายถึงข้ออื่นในจดหมายที่พอจะรู้ได้ ฉันก็ทายถูกหรอก ว่ามันมีคำ ที่รัก, ยอดชีวิต, ดวงใจพี่, แม่เทพธิดา อะไรเทือกนี้เสียกว่า ๒ หน้า พูดจริง ๆ ไม่ต้องมาถึงฉัน หรือเขาไม่เขียนอย่างฉันว่าเล่า เออ. พูดมาซิ จะได้รู้ว่าใครถูกใครผิด.”

“แพ้จะ, แพ้, ฉันต้องยอมแพ้เสมอ”

“ถึงไม่ยอมเธอก็แพ้.”

“เขาไม่ได้พูดอะไรมาก นอกจากถามข่าวคราวทุกข์สุข”

“เรื่องส่วนตัวเขาเล่า?”

“ยอกแต่ว่าสอบภาค ๑ ได้แล้ว ลุงมีการเลี้ยงให้เย็นรางวัล”

“ก็น้องสาวเขาล่ะ?”

“ไม่เห็นพูดถึง นี่, อย่าซักให้มากนัก

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

นารา มีน

เลย ฮิลดา รำคาญจะตาย”

“รำคาญหรือ ร้าวใจ เพราะคิดถึงบางกอก?”

“ได้ทั้งสองอย่าง เธอบ้างละที่ ถูกศรใครเข้าบ้างหรือยัง?”

“ถูกแล้ว ถอนทิ้งแล้ว ป่วยการพูดเรื่องมันโคมลอย พาให้ฉันเข็ดผู้ชายมาจนเดี๋ยวนี้.”

“ที่ไหน?”

“สิงคโปร์นี่เอง พวกเดียว ชาติเดียวกันแท้ ๆ ยังเย็นได้.”

“เดี๋ยวนี้อยู่ไหน?”

“ไปอังกฤษแล้ว อย่าไปถามถึงมันอีกเลย อ้ายลิ้นไม่มีกระดูกอย่างนั้น”

“คงเจ็บใจอยู่จนเดี๋ยวนี้?”

“เปล่าเลย หายดีนานแล้ว จะมานั่งเสียอกเสียใจอะไรนักหนา เฟย์ จนเห็นแล้วว่าเขาไม่ตรงต่อเรา จะขืนไปเสียดายมันก็บ้าเท่านั้นเอง.”

“รู้เรื่องยรรยงไหม? สันบีนี้เขาจะแต่งงานไงล่ะ”

“ไปแต่งบางกอกรึ?”

ฮิลดาพะยักหน้า

“คนรักของเขาเย็นนักเรียนฟิลิปปินส์ ฉันเคยเห็นรูปหน ๑ หน้าตาคมสันพอใช้”

“นั่นแหละ ชม ๆ แล้วอย่าแอบไปรักของเขาเข้า.”

“ก็ชอบกลอยู่หรอก ถ้าเย็นอย่างว่ายรรยงเห็นจะผูกพยาบาทฉันไปจนตาย ดูเขารักกันมากด้วย ได้รับจดหมายของฝากย่อย ๆ.”

“ยรรยงดีขึ้นมากนะฮิลดา”

“ยอกว่าซิ ฉันยังออกสงสารเลยเธอเอ๋ย.”

◎ ◎ ◎

กาลล่วงได้ ๑ ปีเต็ม

ยรรยงกลับบางกอกได้เดือนกว่า หล่อนยอกเพื่อน ๆ ว่า พอจัดข้าวของเรียบร้อยแล้วก็จะแต่งงานทันที. มิตรสหายทางสิงคโปร์ต่างพากันตั้งใจรอรับข่าวสมรสของยรรยงโดยทั่วหน้า.

บีนีมีนางพยาบาลสมัครใหม่อีกคนหนึ่งเย็นลูกครึ่งกรุงเทพ ฯ. ชื่อลิลลิ ลิลลิไม่เคยรู้จักกับเฟย์ มีเพื่อนชอบพออยู่คนหนึ่งชื่อเบียทริซ แต่ได้สำเร็จวิชาพยาบาลนานแล้ว ลิลลิได้ห้องชิดกับห้องเฟย์ ลิลลิแบบบาง มีหน้าโศก ๆ อยู่เสมอ หล่อนไม่ชอบใครเท่าเฟย์ แม้ฮิลดาจะเย็นเพื่อนสนิทของเฟย์

ลิลลิก็ไม่กลมเกลียวด้วยนัก.

"เฟย์ _" ลิลลิเอ่ยขึ้นในระหว่างที่เดินเล่นอยู่ด้วยกัน.

"อะไร, ลิลลิ?"

"เธอมาอยู่นี่นานเท่าไรแล้วจ๊ะ?"

"ปี ๑ กับ ๓ เดือน ฉันมาก่อนเธอปีเต็มเทียว"

"ฉัน _ ๓ เดือน แต่ยังไม่หายคิดถึงบางกอก"

"บ้านเกิดเมืองนอนแท้ ๆ มันเป็นธรรมดา ลิลลิ."

ลิลลิไม่ตอบ คงเดินจูงมือกันไปเรื่อย ๆ.

"เฟย์, เธอยังมีเพื่อนที่รักอยู่ในบางกอกบ้างไหม?"

"ไม่มีจนคนเดียว ลิลลิ มีแต่คนรู้จักที่ชอบอัธยาศัยบ้างเท่านั้น."

"เธอเล่า ลิล?"

"ฉัน _ ฉันมีแต่ความชอกช้ำในใจเมื่อนึกถึงบางกอก แต่กระนั้นก็อดนึกไม่ได้ ผู้หญิงเรานี่บ้านะเฟย์ ลืมเรื่องเก่า ๆ ยากเหลือเกิน."

"พยายามให้มากซิที่รัก. ถ้าความจำอย่างนั้นมันทำลายความสุขใจของเรา."

ลิลลิยิ้มมือเฟย์แน่น.

"เฟย์ ฉันคงไว้ใจเธอได้นะจ๊ะ?"

"ฉันรักเธอมาก ลิลลิ _ _ เกือบเท่าน้อง."

"ขอบใจเธอ เฟย์ ฉันอ่อนกว่าเธอ เย็นน้องก็ดีแล้ว."

"เธอเคยรักใครบ้างไหมจ๊ะ?" ลิลลิถามตะกุกตะกัก

เฟย์กะสับกะส่าย แน่แก่ใจว่าลิลลิกำลังจะปรับทุกข์กับหล่อน

"แต่ _ แต่ทำไมเขาจะต้องตั้งต้นอย่างนี้ด้วย" หล่อนนึก.

"เคยไหมจ๊ะ?" เย็นเสียงถามซ้ำ

สายตาโศก ๆ เย็น ๆ ของลิลลิ ทำให้เฟย์ใจอ่อน หล่อนใช้มือข้างหนึ่งโอบสะเอวลิลลิไว้

"ไปนั่งกันที่นั่นดีกว่า เงียบดีไม่มีข้อห้ามอะไรด้วย"

"เธอคงมีเรื่องรักอยู่ในใจ" เฟย์ถามภายหลังที่นั่งกันไปนาน

"ยอกฉันก่อนเธอเคยรักใครบ้าง ฉันเล่าไม่ได้ถ้าเธอไม่เคยรู้สึกในเรื่องรัก."

เฟย์ถอนใจใหญ่

"ฉันเคยรัก และยังคงรักอยู่ลิลลิ."

"พอแล้ว ฉันไม่ถามอะไรอีก แต่ _ เธอ

สถาบันหนังสือพิมพ์ไทยเชษม

นารา มีน

รักฉันจริงนะจ๊ะ?"

"พูดอะไรอย่างนั้น ลิลลิ ฉันไม่เคยเย็นคนปากโพร่งเลยสักครั้ง."

"แม้แต่ฮิลดาเพื่อนของเธอก็อย่าบอก."

"เธอควรไว้ใจฮิลดา เขารักเธอเหมือนกันนะ ลิลลิ"

"แต่ถึงอย่างนั้นก็อย่าให้เขารู้ เขาเย็นคนร่ำเริงเสมอ เขาไม่รู้ราคาของเรื่องอย่างนี้หรอกจ๊ะ."

"คนรักของเธอคงอยู่บางกอก?"

"จ๊ะ, อยู่บางกอก เดี๋ยวนี้ก็ยังอยู่ แต่—เฟย์ ทุกสิ่งมันเย็นความฝัน ความฝันที่ร้ายกาจที่สุด." หล่อนยกมือขึ้นยีดหน้า.

"ทำใจให้ดี ลิลลิที่รัก. อะไรเย็นเหตุให้มันต้องกลายเย็นความฝัน?"

"ความไม่แน่นอนของเขาซิ เฟย์."

หล่อนลดมือลงจากหน้า มองดูพุ่มไม้ตรงข้ามด้วยสายตาเลื่อนลอย

"เขามีพี่น้องสามคน น้องสองคนเย็นหญิง อยู่โรงเรียนเดียวกับฉัน ชอบกัน แต่ไม่มากนัก ฉันเคยไปเที่ยวบ้านเขาสองสามครั้ง ได้พบกับพี่ชายของเขา เราถูกแนะนำให้รู้จักกัน" ถอนใจ "เขาสวยพอใช้. พูดขาดจะฉานฟังง่าย."

เฟย์สะท้อน เรื่องของลิลลิพาใจให้นึกถึงอำนรรฆ — อำนรรฆ — อำนรรฆของอมร บ้านฉะนี้เขาจะเย็นอย่างไรบ้าง? หรือลืมอมรเสียแล้ว?

เฟย์สะดุ้งเมื่อได้ยินเสียงลิลลิ.

"เธอฟังหรือเปล่าจ๊ะ? เฟย์."

"ฟัง, ที่รัก. ฟังแล้วก็คิดตามไปด้วย" ลิลลิผืนยิ้ม

"เราเกิดรักกันขึ้นโดยไม่รู้ตัว น้องสองคนของเขาไม่มีส่วนรู้เห็นด้วย เขาก็ยิ้ม ฉันก็ยิ้ม เรารู้กันแต่สองคนเท่านั้น"

"ฉันเรียนจบก่อนน้องของเขา เลยออกไปอยู่บ้านช่วยแม่ทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ. เราไม่จนนัก เพราะย่าสะสมไว้ให้มาก พี่ฉันทำงานห้าง แต่ถึงจะไม่ทำ ดอกเบี้ยค่าเช่าของเราก็พอกิน พอใช้."

"ฉันเคยหนีแม่ไปเที่ยวกับเขาเสมอ ที่จริงแม่ตามใจไม่เคยห้าม แต่ถึงอย่างนั้นฉันก็ไม่ให้แกรู้ ไม่ให้ใครรู้จนคนเดียว ฉันนัดให้เขาไปรับไกลจากบ้านเสมอ — —"

"เธอคงรักคนรักของเธอมากเหมือนกันนะ เฟย์?"

"รักมาก ลิลลิ. มากพอที่จะทนระกำลำบากเพื่อเขาได้"

"ฉันก็รักของฉันมาก เขาเย็นขุน ขุน สันทัดภาษา อยู่กระทรวงต่างประเทศ."

"กระทรวงต่างประเทศ!" เฟย์ทวน ด้วยความพิศวง ครั้นแล้วก็ได้สติ.

"จ๊ะ, อยู่กระทรวงต่างประเทศ. เธอรู้จักใครในกระทรวงนั้นหรือจ๊ะ?"

"อำนรรฆของเราอยู่ที่นั่น อำนรรฆคงรู้จักขุนสันทัดฯ" แต่เฟย์ไม่กล้าบอกลิลลิ เย็นแต่นิ่งนึกอยู่ในใจ.

"ฉันรักเขาเหลือเกิน รักเกือบเท่าชีวิต เอาใจเขาทุกอย่าง แต่ — —" หล่อนสะอื้น.

เฟย์มองดูคู่สนทนา เพิ่งรู้สึกว่าหน้าลิลลิขาวซีดผิดปกติไปมาก น้ำตาหล่อหน่วย จวนจะไหลล้น.

"ถ้ามันยากใจเธอก็อย่าเล่าที่รัก. เราคุยกันเรื่องอื่นดีกว่า."

"ช่างเถิดเฟย์, พูดหรือไม่พูดผลมันเท่ากัน ได้ปรับทุกข์เสียบ้าง บางทีจะพอยังชั่วขึ้นอีก."

หล่อนขยับกายเล็กน้อย พยายามกลืนน้ำตาอย่างสุดฝืน

"ฉันคิดว่าเขารักฉัน, ที่จริงเขาเอาใจฉันมาก แต่มันเย็นอยู่ชั่วคราว เย็นอยู่แต่ในตอนแรก กว่าจะรู้ เฟย์. กว่าฉันจะรู้ก็กลับตัวไม่ไหวเสียแล้ว" น้ำตาไหลอาบหน้าเย็นทาง ๆ

"ลิลลิ! เธอ — เธอ — โอ! เพื่อนน่าสงสารของฉัน"

เฟย์คึงหล่อนเข้ามากอด น้ำตาแทบจะพลอยไหลออกมาด้วย

"นิ่งเสีย ลิลลิ อย่าร้องไห้อีกนะจ๊ะ. แต่ — พุทโธ่!"

"ฉันเหลือแต่ร่าง เฟย์ ร่างที่ปราศจากราคา เธอเข้าใจไหม ฉันไม่เสียใจในเหตุที่เย็นไปแล้ว เพราะฉันรักเขา แต่ — น้อยใจเหลือเกินที่เขาไม่รักษาวาจา." สะอื้นอยู่สักครู่ "มันเป็นความผิดของฉัน ที่ไม่เจียมตัว ฉะนั้นพอเขาเบื่อเขาก็บินหนี"

"แม่ของเธอไม่รู้เรื่องอะไรเลยรึ?"

"แม่ตายแล้ว สติแกไม่สู้ดีตั้งแต่ป่าตายใหม่ ๆ เดชะบุญแกไม่ทันรู้เรื่อง ถ้ารู้เฟย์จ๋า, แกคงจะตายเร็วกว่านั้นเป็นแน่. พี่รู้พิสาบานว่าจะฆ่าเขาเสียถ้าพบตัว แต่เฟย์ ฉันไม่ยอมยอกว่าเป็นใคร ฉันต้องอ้อนวอนอยู่นาน กว่าพี่จะใจอ่อน ยอมสัญญาว่าจะเลิกพยาบาท"

"พี่ใจดีเหลือเกิน ไม่ได้ว่าให้เจ็บใจเลยสักนิด. 'หักใจเสียลิล' แกว่า 'ความรัก

เย็นของธรรมดา น้องไม่ผิด อ้ายคนใจหมานั่นแหละมันผิดน่าตัดหัวเสียนัก. ยอก หน่อยเถอะว่ามันเย็นใคร. ไม่ไว้ใจพิริลิล?'"

"แต่ฉันจะบอกอย่างไรได้ แกให้แพทย์เพื่อนสนิทของแกคนหนึ่งตรวจฉัน แล้วก็ส่งมานี่ มาสิงคโปร์ พี่ดีเหลือเกิน."

"เดี๋ยวนี้เขาทำอะไรเล่า ขุนนั่นน่ะ?"

"ข่าวว่าจะแต่งงานกับญาติของเขา เลวแท้ ๆ!"

"เธอคิดว่าจะแต่งงานใหม่ได้ไหม ลิลลิ?"

"ฉันกลัวว่าจะลืมความหลังไม่ได้ง่าย."

"เธอต้องพยายามลืมมันเสีย คนไม่รักเกียรติยศ ป่วยการนึกถึง เธอก็รู้สึกตัวในความผิด ควรกลับใจ หักใจ แล้วแต่งงานใหม่เย็นครั้งสุดท้าย ดูให้ชดเชยกับคราวแรก ผู้หญิงต้องการเครื่องปลอบใจ ลิลลิ ถ้าจะมัวแต่ทุกข์ ๆ ตรอม ๆ ด้วยเรื่องเก่า ๆ อย่างนี้—" หล่อนส่ายหน้า "อายุเธอคงสั้น"

"ฉันอยากตายเหมือนกัน เฟย์ แต่พี่ขอสัญญาไว้แต่แรก"

"อย่าเย็นอันขาด มันเย็นความคิดของคนเขลาหรอกที่รัก."

เย็นของธรรมดา น้องไม่ผิด อ้ายคนใจหมานั่นแหละมันผิดน่าตัดหัวเสียนัก. ยอก หน่อยเถอะว่ามันเย็นใคร. ไม่ไว้ใจพิริลิล?'"

"แต่ฉันจะบอกอย่างไรได้ แกให้แพทย์เพื่อนสนิทของแกคนหนึ่งตรวจฉัน แล้วก็ส่งมานี่ มาสิงคโปร์ พี่ดีเหลือเกิน."

"เดี๋ยวนี้เขาทำอะไรเล่า ขุนนั่นน่ะ?"

"ข่าวว่าจะแต่งงานกับญาติของเขา เลวแท้ ๆ!"

"เธอคิดว่าจะแต่งงานใหม่ได้ไหม ลิลลิ?"

"ฉันกลัวว่าจะลืมความหลังไม่ได้ง่าย."

"เธอต้องพยายามลืมมันเสีย คนไม่รักเกียรติยศ ป่วยการนึกถึง เธอก็รู้สึกตัวในความผิด ควรกลับใจ หักใจ แล้วแต่งงานใหม่เย็นครั้งสุดท้าย ดูให้ชดเชยกับคราวแรก ผู้หญิงต้องการเครื่องปลอบใจ ลิลลิ ถ้าจะมัวแต่ทุกข์ ๆ ตรอม ๆ ด้วยเรื่องเก่า ๆ อย่างนี้—" หล่อนส่ายหน้า "อายุเธอคงสั้น"

"ฉันอยากตายเหมือนกัน เฟย์ แต่พี่ขอสัญญาไว้แต่แรก"

"อย่าเย็นอันขาด มันเย็นความคิดของคนเขลาหรอกที่รัก."

เย็นของธรรมดา น้องไม่ผิด อ้ายคนใจหมานั่นแหละมันผิดน่าตัดหัวเสียนัก. ยอก หน่อยเถอะว่ามันเย็นใคร. ไม่ไว้ใจพิริลิล?'"

"แต่ฉันจะบอกอย่างไรได้ แกให้แพทย์เพื่อนสนิทของแกคนหนึ่งตรวจฉัน แล้วก็ส่งมานี่ มาสิงคโปร์ พี่ดีเหลือเกิน."

"เดี๋ยวนี้เขาทำอะไรเล่า ขุนนั่นน่ะ?"

"ข่าวว่าจะแต่งงานกับญาติของเขา เลวแท้ ๆ!"

"เธอคิดว่าจะแต่งงานใหม่ได้ไหม ลิลลิ?"

"ฉันกลัวว่าจะลืมความหลังไม่ได้ง่าย."

"เธอต้องพยายามลืมมันเสีย คนไม่รักเกียรติยศ ป่วยการนึกถึง เธอก็รู้สึกตัวในความผิด ควรกลับใจ หักใจ แล้วแต่งงานใหม่เย็นครั้งสุดท้าย ดูให้ชดเชยกับคราวแรก ผู้หญิงต้องการเครื่องปลอบใจ ลิลลิ ถ้าจะมัวแต่ทุกข์ ๆ ตรอม ๆ ด้วยเรื่องเก่า ๆ อย่างนี้—" หล่อนส่ายหน้า "อายุเธอคงสั้น"

"ฉันอยากตายเหมือนกัน เฟย์ แต่พี่ขอสัญญาไว้แต่แรก"

"อย่าเย็นอันขาด มันเย็นความคิดของคนเขลาหรอกที่รัก."

เย็นของธรรมดา น้องไม่ผิด อ้ายคนใจหมานั่นแหละมันผิดน่าตัดหัวเสียนัก. ยอก หน่อยเถอะว่ามันเย็นใคร. ไม่ไว้ใจพิริลิล?'"

"แต่ฉันจะบอกอย่างไรได้ แกให้แพทย์เพื่อนสนิทของแกคนหนึ่งตรวจฉัน แล้วก็ส่งมานี่ มาสิงคโปร์ พี่ดีเหลือเกิน."

"เดี๋ยวนี้เขาทำอะไรเล่า ขุนนั่นน่ะ?"

"ข่าวว่าจะแต่งงานกับญาติของเขา เลวแท้ ๆ!"

"เธอคิดว่าจะแต่งงานใหม่ได้ไหม ลิลลิ?"

"ฉันกลัวว่าจะลืมความหลังไม่ได้ง่าย."

"เธอต้องพยายามลืมมันเสีย คนไม่รักเกียรติยศ ป่วยการนึกถึง เธอก็รู้สึกตัวในความผิด ควรกลับใจ หักใจ แล้วแต่งงานใหม่เย็นครั้งสุดท้าย ดูให้ชดเชยกับคราวแรก ผู้หญิงต้องการเครื่องปลอบใจ ลิลลิ ถ้าจะมัวแต่ทุกข์ ๆ ตรอม ๆ ด้วยเรื่องเก่า ๆ อย่างนี้—" หล่อนส่ายหน้า "อายุเธอคงสั้น"

"ฉันอยากตายเหมือนกัน เฟย์ แต่พี่ขอสัญญาไว้แต่แรก"

"อย่าเย็นอันขาด มันเย็นความคิดของคนเขลาหรอกที่รัก."

ลิลลิดึงมือเฟย์มาจูบ

"เธอดีเหลือเกิน พี่รักของลิลลิ"

ทั้งคู่ลุกขึ้น เดินตามกันไปช้า ๆ.

ผู้หญิงนั้น ถ้าหน้าโศก ๆ นัยน์ตาลอย ๆ ก็มักจะเย็นโรคหัวใจ. และโรคหัวใจอันนั้นมันเนื่องมาจากเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ เสียโดยมาก.

◎ ◎ ◎

งานคริสตุมาส เย็นงานหรูหราที่สุด กรรมกรทุกประเภททุกชั้นได้หยุดงาน เนิสได้ออกเที่ยวเตร่ผลัดกันเย็นพวก ๆ โดยมากก็มักจะไปม้วสุมกันที่โรงเต้นรำ โดยยอมเสียค่าผ่านประตูอย่างถึงใจ เมื่อหลุดเข้าไปในนั้นก็มีพวก เยนเติล คอยอ้าแขนรับ ทั้งหนุ่ม, ไม่หนุ่ม แก่และไม่แก่ แต่ถึงจะแก่ก็ไม่ถึงกับหงำ เข้ามาแล้วก็เต้น เต้น— เต้นไป จนเหนื่อย เหนื่อยแล้วก็ดื่ม ดื่ม——แก้ว ๑ ๒ แก้ว ๔ แก้ว ๘ แก้ว แล้วแต่จะบรรจุได้ ผลแห่งการดื่มก็คือเมา บางพวกก็เมาชะนิดที่เรียกว่า แอ๋ แต่บางพวกก็เมาเฟะ แต่คำแอ๋กับเฟะจะผิดกันอย่างไรนั้น มันเย็นหน้า

ที่ของท่านที่จะต้องขบเอาเอง และท่านจะขบถูกหรือผิด ท่านก็รู้ของท่านคนเดียว เว้นเสียแต่ท่านจะขบจัง ให้คนอื่นได้ยินนั่นแหละรับรองกันไม่ได้.

ชั้นแรกเฟย์และลิลลิตกลงจะไปตามคำชวนของเพื่อนเนิสบางพวก แต่ฮิลดา ทั้ง ๆ ที่นัยน์ตาโตอยู่แล้ว ก็ยังอุตส่าห์เบิกให้โตขึ้นอีกเย็นเชิงห้าม

ลิลลินั่งอยู่ใกล้ ถูกหล่อนแหนบเข้าที่ขา "ดูก่อนสิ แคลรา ฉันยังไม่แน่ว่าจะทำอะไรดี" ลิลลิเลี่ยงตอบ

"มิสสิส กอนเซอริสเชิญเราไว้จ๊ะ อย่าลืมเสีย" ฮิลดาจิบปากพูด

"ไปกับเราสนุกกว่า ได้เต้นรำแปลก ๆ วิตถาร ๆ สนุกดีเหลือเกิน" บิบิแฮมสันครึ่งแขกครึ่งฝรั่ง เสริม

"ได้เต้นรำวิตถาร ๆ เพลงเพราะ ๆ ละก็อดข้าวมื้อหนึ่งก็เอา" ปอลลีพูดพลางเคี้ยวชอกโคเลตไปพลาง เฟย์ขนลุก

"สาว ๆ พวกนี้ ช่างรักการเต้นรำเสียนี่กระไร" หล่อนนึก

"อย่างลิลลิเห็นจะไม่ได้กี่รอบนะ แคล, แหม บ่ายนี้ ฉันเต้นรำตั้งแต่ ๙ ถึง บ่ายโมงกลางคืน ไม่ได้หยุดเลย"

"ไม่เหนื่อยรึจ๊ะปอลลี?" ลิลลิถามยิ้ม ๆ.

"เหนื่อยเหมือนกันแหละเธอ แต่มันสนุกมากกว่า หลุดจากคนนี้ ก็ไปเต้นกับคนนั้น หลุดจากคนนั้นก็ไปหาคนโน้น ต่อ ๆ กันไป เรื่อยไม่มีสร่าง"

เฟย์รู้สึกแสยงในความนิยมเช่นนี้ หล่อนยังมีใจรักขนบธรรมเนียมไทยอยู่มาก.

"แหม! อีตอนเต้นกับ กิลมอร์ เกือบตายเชียวเธอเอ๋ย มันสูงยังกะหอคอย ถูกหัวบิกเสียแย่"

"เซดชวิกแน่เต้นเก่ง เต้นสวยกว่าทุก ๆ คน ฉันชอบเต้นช้า ๆ น่วม ๆ"

"จริงซิจ๊ะ" แคลราสอด "ฉันเห็นบิบิเต้นด้วยหลายครั้ง ตอนดึกสนุกดีนะ มีแตงโกหลายคู่ เธอเย็นรึยังลิล?"

"เย็นแล้ว, เฟย์ก็เย็น ฮิลดาสอนเราเสมอ."

"แหม! มันน่าไปกับเราเหลือเกิน หาคู่ไม่ยาก พอพวกเราโผล่เข้าไปก็ชิคร้านถูกมุงแย่ไปเสียอีก."

"เราไม่ชอบการเอะอะนัก คิดว่าจะไปบ้านมิสเตอรกอนเซอริส"

พวกรักการเต้นรำส่ายหน้าอย่างเบื่อหน่าย.

นารา มีน

"เหงาตาย กอนเซอริสพูดน้อยเต็มที กลับ เห็นชิ้นไปนั่งข่ออยู่บนตักผู้ชาย บิ๊กี๊ อย่าโกรธนะเฟย์ แต่ดูออกจะคริ้งผัวทั้งเมีย" เอนเขนกทับกะตาอะไรไม่รู้ อุ๊ย แต่ละคน

"เรา ก็ คริ เหมือน กัน แหละ จริงไหม ดูแล้วทุเรศนัยน์ตา"

ปอลลิ?" "แล้วเขารู้สึกตัวไหมล่ะ?" ลิลลิต

"ไม่รู้ไม่ชี้ ส่งมาอีกก้อนเถอะ ฉันไป ไม่ได้

ละ" หล่อนคว้าช็อกโกเลตในหีบติดมือไป "ทำไม รุ่งขึ้นเขามาคุยอวดกันหนวกหู

ด้วยก้อนหนึ่ง. เขาไม่ถือกันนี่แก เขาเห็นเสียว่าใจไม่นึก

"ไปเอาเสื้อกันหรือยังล่ะ แคลรา? ของ เย็นแล้วกัน แต่อ้ายเรามันถือ โธ่! บาง

ฉันได้วันนี้แหละ" คนน่ะเธอ มันควดเข้าไปมาก กันอยู่เต็ม ๆ

เพื่อนของหล่อนลุกขึ้น มันขูบเราซึ่ง ๆ หน้า อ้ายบางคนก็รัดเสีย

"อ้าว เอาหีบช็อกโกเลตของเธอไปเสีย แทบหายใจไม่ออก มันกอดเอาแท้ ๆ นี่นา"

ซิ แคล." เฟย์เตือน เฟย์กับลิลลิต้องหัวเราะท่าทางของฮิลดา

"ม่ายละ อิ่มแล้ว เธอเก็บไว้เถอะ" จนท้องแข็ง

ฮิลดามองตามเนิสทั้งสอง ยักไหล่ ◎ ◎ ◎

"ไปกับเขาไม่ไหวหรอก เธอ บี่ก่อนนี้ มิสซิส กอนเซอริส เย็นลูกซึ่งเคยอยู่บาง-

ซิ ฉันโดนเข้าแล้ว เฮอ! เข็ดมาจนเดี๋ยวนี้" กอก ฉะนั้นในบ้านของเขาจึงมีกะบี่น้ำปลา

"ทำไมนะ?" ไม่ขาด แกชอบอาหารไทย ไม่ว่าจะตก

"ทำไมรึจ๊ะ แฟริเฟย์ แหม! พอหลุด ไปที่ไหน ใจจะต้องคิดถึงน้ำพริกกันถ้วย

เข้าไปก็ไม่ได้พบเขาอีกเลย พบน่ะพบหรอก อยู่เสมอ มิสซิส กอนเซอริส รู้จักกับเฟย์เมื่อ

แต่เขาก็กำลังถูกเกาะแจทุกที" ต้นปี เนื่องจากได้มารักษาตัวที่โรงพยาบาล

"เธอล่ะ?" ในคราวคลอดบุตร

"ฉันน่ะรึ ก็พลอยถูกเกาะไปด้วยน่ะซิ คริสตมาสปีนี้ ตกลงกันไว้ว่าจะมีการ

โธ่, มันสนุกสิ้นดีละเธอ เพื่อนเขาอีกคน เลี้ยงอาหารไทยตามแต่จะหาได้ พี่สาวของ

หนึ่งชื่อฟริมา เซียยิวส์ เฟะที่สุด จวนจะ นางกอนเซอริสได้ส่ง — เครื่องกับข้าวไทยให้

หลายอย่าง มีปลาร้า พริกแห้ง ของอื่น อิกหลายชะนิด เฟย์กับเพื่อนไปค้างกับแก ตั้งแต่คริสตุมาสอีฟ. แบ่งหน้าที่กันเรียบร้อย ทุกคน กับข้าวไทยสำหรับวันคริสตุมาส ต่าง จะช่วยกันทำคนละสิ่งสองสิ่ง ตามแต่จะหา เครื่องได้ นายกอนเซอริสไม่ได้อยู่ร่วมวง ด้วย เพราะต้องไปกินเลี้ยงที่บริษัท ฮิลดา ทำอะไรไม่เป็นสักอย่าง คอยรับใช้เด็ดผัก เด็ดหญ้าไปตามเรื่อง นางกอนเซอริสแกง ไก่ กดพริกเสียหลายเม็ด

"ใส่ให้สมอยาก" แกบอก "สุกแล้ว มันลอยพ่อง ดูน่ากินไม่น้อย"

เฟย์ ทำกุ้งหาง ปูเค็มคั่ว น้ำพริกปลา ร้า หน้าที่ของลิลลิ มิทำแตงอาจาดถ้วย เดียว กระนั้นก็ยังต้องชิมไม่รู้จักหยุด

"แม่เฟย์" แกชอบเรียกเฟย์ว่าแม่ เฟย์เสมอ "วันนี้ นายกลับคงเหม็นฉันแย่" คนอื่นหัวเราะลั่น

"มันหลายอย่างด้วยกันนะคะ แหม่ม"

"นั่นสิเธอ อ้ายเรามันแหม่มน้ำพริก ฉันน่ะแหม่มปลาร้าทิ้งไม่ได้เลย ไหนส่งกุ้ง ของแกมาชิมสักตัวซิจ๊ะ"

"มันน้อยไปหน่อย ถ้าไม่ขี้เกียจ ทำ เติมอีกสักจานเย็นดี แต่อ้อ! เห็นจะไม่ต้อง

ไก่งวงทอดของเรามีอยู่อีกจานใหญ่ หยิบมาทีเถอะ"

เจ้าวิ่งย่อยจิ้นหายไปสักครู่ ก็กลับมา พร้อมกับไก่งวงทอดจานเปลใหญ่

"ฉันจะบอกให้ พยายามกินกับกันให้ มากที่สุด กินข้าวแต่น้อย ๆ มาชิมกับ เสียคนละชิ้นก่อนเถอะ ไงล่ะ แม่ลิลลิกันเอง ทำเกรงใจไปได้"

"เอาอย่างฉันดีกว่า ลิลลิเดียร์" ฮิลดา บอก ชูขาไก่ที่หล่อนแทะค้างให้ดู

"เสร็จทางนี้แล้วไปอาบน้ำกันเสียที แต่งตัวให้สวยแล้วถึงค่อยมากิน ฉันจัดโต๊ะเสิร์ฟหรูเชียว เราต้องรื่นเริงให้เต็มที่"

"เย็นไรไปคะ ร้องเพลงกันคนละบท ก็เอา ฉันเอาบท Polly Wolly Doodle ละ"

"ดีนี่ แล้วจะได้แกล้งร้อง บทซ้ำให้ ดัง ๆ" เฟย์พ้อ

"อ๋อ รู้แล้ว บทที่มี my fairy Fay. น่ะใช่ไหมล่ะ?" ลิลลิถาม

"นั่นแหละ ชอบนัก มันมีคำ เฟย์ ๆ อยู่ ด้วยนี่"

"มายแฟริเฟย์ โอ เฮาสวีต" ฮิลดา ออกท่าตลก นางกอนเซอริสวางจิ้นไก่ลง บนกระดาษ หัวเราะงอไปงอมา

"หยุดที ฮิลดา โอย จะจุกตายเสีย แล้ว"

ฮิลดามือหนึ่งถือขาไก่ อีกมือหนึ่งกุมหัวใจ ทำคออ่อนคอพับอย่างน่าขัน

◎ ◎ ◎

ตั้งแต่มาอยู่สิงคโปร์ อมรหรือเฟย์ ได้รับจดหมายจากอำนรรฆ ๓ ฉะบับ และทุกฉะบับตอนท้ายมักจะบอกว่า ถ้าหล่อนไม่ว่างไม่จำเป็นตอบจดหมาย หลังจากได้รับฉะบับที่สามแล้ว จนบัดนี้ เกือบจะสิ้นปีที่สอง อมรยังไม่ได้รับข่าวจากอำนรรฆอีกเลย แต่อมรเชื่อใจคนรัก ไม่สงสัยสนเท่ห์สักน้อย

ฮิลดาคงทำหน้าที่พยาบาลเรื่อยมา เป็นเนิสที่สามารถมีความชำนาญดียิ่งคนหนึ่ง

สิ้นปีหน้า อมรก็จะได้กลับบางกอก ได้กลับบ้านเก่า และได้เห็นคู่รัก นึกเท่านี้ก็ทำให้ปลื้ม อมรตั้งใจไว้ว่าจะกลับเงียบ ๆ ไม่ส่งข่าวล่วงหน้า เพื่อให้คนรักของหล่อนแปลกใจ อมรนึกกะการภายหน้าไว้อย่างเริบร้อย คิดไปร้อยสิร้อยอย่าง ว่างเมื่อไรเป็นต้องสร้างสวรรค์ในใจเมื่อนั้น หล่อนคิดว่า คนรักของหล่อนบ่านนี้คงสำเร็จวิชากฎหมายแล้ว คงได้เลื่อนตำแหน่งและเงินเดือนสูงขึ้นกว่าเดิมหลายชั้น หล่อนมีเงินเดือนไว้ได้มาก ประหยัดใช้แต่เดือนละน้อย หล่อนมีเงินฝากที่ออฟพีศไปรยณีย์หลายร้อยเหรียญ ตั้งใจจะเก็บเอาไว้เป็นทุน ไปตั้งเนื้อตั้งตัวในบางกอก

ลิลลิอ้วนท้วนขึ้นกว่าเดิม รอยโศกหายไปบ้าง คงเหลือแต่เงาราง ๆ พี่ชายของหล่อนที่ทำงานอยู่ในกรมรถไฟนั้น บัดนี้ได้เลื่อนขึ้นเป็นนายตรวจทางชั้นเอก ประจำอยู่ทางบ้กย์ใต้

หลวงสุพจน์และประภา เคยส่งข่าวถึงอมรหลายครั้ง บางทีก็ส่งของขวัญเล็ก ๆ น้อย ๆ มาให้ ซึ่งอมรก็ได้ซื้อของใช้พื้นเมืองส่งไปตอบแทนเสมอ

◎ ◎ ◎

วันนี้ นางกอนเซอริสเอารถมารับเฟย์และเพื่อนของหล่อนไปเที่ยว ขวนจะผ่านบ้านพ่อค้าจีนผู้หนึ่ง เห็นมีรถแล่นออกจากบ้านช้า ๆ "มีคนไทยมาพักบ้านนี้หลายคน คู่เหมือนแต่งงานใหม่คู่หนึ่ง" นางกอนเซอริสบอก รถคันนั้นแล่นตามมาข้างหลัง นาง

กอนเซอริส หลบรถไปข้างหนึ่งเพื่อให้คัน ประทูมิดชิด เดินตามไปนั่งลงข้าง ๆ เพื่อน หลังขึ้นหน้า ผู้ชายไทย ๓ คนหญิงสองคน สาว นั่งอยู่ในรถ พอรถสวนต่างก็หันมามองดู "ลิลลิ สะกดใจไว้ข้างเพื่อนรัก" กัน ลิลลิอุทานเบา ๆ หน้าขาวซีดดังคนตาย ลิลลิสะอื้น

"ขุนสันทัด!"

"ความหลังต้องปล่อยให้มันไป จะเก็บ

อมรหันไปมองข้าง หล่อนสะดุ้ง ชายคน เอามานึกก็ช้ำใจเราเปล่า ๆ"

๑ ใน ๓ คนนั้นอมรจำได้ดีว่าเป็นอำนรรฆ "คนนั้นแหละเมียเขา เฟย์ เขาคงแต่ง

"คนไหนหนอ ขุนสันทัด?" หล่อนไม่ กันแล้ว มาฮันนิมูนกันที่นี่"

กล้าถามลิลลิ เพราะท่าหล่อนไม่สบายใจ เฟย์ลูบผมลิลลิเบา ๆ

มาก รถคันหน้าแล่นเร็วขึ้นทุกที "ลิลลิ เธอรักฉันนะ คิดดูให้ดี มัน

"รู้จักกะมัง? ตามไปริ มิสลิลลิ?" หยามน้ำหน้าเราแท้ ๆ มิอย่างริ กล้าพามา

"อย่า_อย่าเลยค่ะ ขอบพระคุณ" เย้ยกันได้"

"กลับดีกว่าเน็ด" นางกอนเซอริสบอก "นั่นสิ ฉันเจ็บใจเหลือเกิน วาสน่า

สามี อาภัพอะไรเช่นนี้หนอ"

"ดูเหมือนแม่ลิลลิไม่ค่อยสบาย ลมขัด "ถ้าเราจะโศกเศร้าให้เขาเห็น เขาจะ

มากนะวันนี้" หัวเราะเราได้ เธอควรจะพยายามสะกด

"เราจะต้องหาโอกาสไปพบกับอำนรรฆ กลั้นความแค้น ทำหน้าให้ชื่น ต้องแสดง

ให้จงได้ โดยไม่ให้ใครรู้" อมรนึกในใจ ให้เขาเห็นว่าเราก็ตัดใจได้เหมือนกัน"

ผู้หญิงสองคนนั้นใครกันหนอ และขุนสันทัด "ฉันอยากทำตามเธอนะจ๊ะ เฟย์ แต่มัน

เล่าคนไหนกันแน่?" ยากแท้ ๆ จำนรรจ์ก็มาด้วย"

ลิลลิกล่าวคำขอบใจเจ้าของรถแล้วก็ตรง ชื่อจำนรรจ์ทำให้อมรสะดุ้ง จำนรรจ์เป็น

ไปห้อง เฟย์ตามมาเงียบ ๆ ลิลลิไม่พูด ชื่อน้องสาวคนเล็กของอำนรรฆ คนพ้องชื่อ

อะไรเลยขนคำเดียว ถึงห้องหล่อนทิ้งตัวลง จำเนียร ใครหนอขุนสันทัด หรือจะเป็น

บนเตียง ชายหน้านิ่งอยู่กับหมอน เฟย์ปิด อำนรรฆ แต่ทำไมอำนรรฆไม่บอกหล่อน

สักคำ ที่โฮเต็ล

"เห็นจะไม่ใช่" ใจหนึ่งแย้ง "ถ้าเป็น ภายในห้องมิดชิดห้องหนึ่ง
อำนรรฆ เธอคงบอกให้เรารู้" "ดูเธออ้วนท้วนชื้นมาก อมร" อำนรรฆ
นำขึ้นก่อน

◎ ◎ ◎

คำวันนั้น อมรพยายามปลีกตัวจากเพื่อน อมรหมุนแก้วเครื่องดื่มไปรอบ ๆ
หนีไปบ้านพ่อค้าจีนผู้นั้นจนได้ โชคเหมาะ "มันสมบูรณ์แต่กายหรอกค่ะ คุณก็ดู
อำนรรฆอยู่ที่หน้ามุขแต่ผู้เดียว ภาพของอมร แช่มชื่นขึ้นมาก"
ทำให้อำนรรฆสะดุ้ง "เห็นจะเพิ่งเป็นวันนี้ ขณะนี้หรอกที่รัก"
"อมร! น้องมาทำไมที่นี่?" อมรก้มหน้า
อมรแทบลมขับ เพราะคำปราศรัยอัน "ไม่จริงเลย" หล่อนค้านอ่อย ๆ
แปลกหูของคนรัก "อำนรรฆ ถามจริง ๆ เถอะเมื่อวานนี้เธอ
"มาหาเธอน่ะสิ วานนี้เห็นเธอนั่งรถ เห็นดิฉันหรือเปล่า?"
ผ่านไป แต่—ถ้าคุณไม่ยินดี ดิฉันจะ "ไม่เห็นจริง ๆ ถ้าเห็นทำไมจะไม่ทัก
กลับเดี๋ยวนี้" ดูเธอตั้งใจมาหาผิดพี่เชียวนะแม่คุณ"
"เปล่าหรอกอมร—แต่—เธอไปรอข้าง อมรยื่นมืออำนรรฆที่เธอมมาขยับแก้ม
นอก เดี๋ยวฉันจะออกไปพบ เราไปคุยกัน หล่อน
ที่อื่นดีกว่า" "ไม่น่าเชื่อเลย ดิฉันจำได้ว่าเธอหัน
อมรเดินออกมาข้างนอกตามคำขอร้อง มามองครั้ง ๑"
ของเขา "ถ้าหากจำได้ว่าเป็นอมรของพี่ ต่อให้
"อมรสวยขึ้นมาก" อำนรรฆรำพึงใน หันมาสักพันครั้งก็ไม่เบื่อ นี่เพราะไม่รู้ว่า
ใจ ริบสวมเสื้อนอกทับเชิ๊ตโดยด่วน "ที่ เป็นใคร พอเห็นว่าเป็นผู้หญิงแล้วก็แล้วกัน"
ขาวอยู่แล้วยังกลับนวลขึ้นอีก ออกเสียดาย อมรค้อน
แก่ที่เดียว" พอดีถึงประตู ทั้งคู่ก้าวขึ้น "ให้มันจริงอย่างว่าเถอะค่ะ แต่จดหมาย
รถที่อมรว่าจ้างมา อำนรรฆสั่งให้ขับตรงไป ยังหายไปได้ตั้งครึ่งค่อนปี"

"อ้าว ก็มันเป็นความประสงค์ของอมร ไม่ใช่รึจ๊ะ น้องขอกพี่ว่าควรจะตั้งอกตั้งใจพะยุงฐานะด้วยกันทั้งสองฝ่าย น้องเป็นคนพูดไม่ใช่รึว่า อย่าให้พะวักพะวนเรื่องข่าวนัก"

"ค่ะ นอกจากจะมีข่าวสำคัญที่ควรจะให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้"

"นั่นสิ แล้วพี่ก็ยังไม่มีข่าวอะไรจะบอกกับเธอ นี่พี่ยังผิดอยู่อีกไหมจ๊ะ?"

อมรปล่อยให้เขากุมมือไว้

"ดิฉันจะเอาผิดเอาร้ายอะไรกับเธอได้"

นิ่งไปครู่หนึ่ง อำนรรฆเผ้าเพ่งพิศอมรไม่วางตา

"อมรสวยขึ้นมาก สวยขับตาผิดกว่าแต่ก่อน" เธอรำพึงในใจ

"สันยั่น ดิฉันก็จะได้กลับกรุงเทพ ฯ แล้ว"

"รึจ๊ะ? พี่ดีใจจริง ที่นี้จะไม่ต้องห่างอมรของพี่"

อมรหัวเราะ

"กลัวแต่จะไม่ดีใจจริงอย่างว่า"

"พูดอะไรอย่างนั้นน้องรัก ใจพี่อยากจะขะโมยเธอไปบางกอกเสีย พร้อมกันด้วยซ้ำ"

"คุณจะกลับเมื่อไรคะ?"

"วันเสาร์นี้ เพื่อนเขาจะไปแวะเที่ยวที่อื่นอีก" เธอหลิ่วตากับหล่อน "เราตั้งใจจะกลับทางรถ จะได้ไม่ซ้ำกับทางเก่า"

"คนมั่งคนมีจะทำอย่างไรก็ได้ ดิฉันคนจนจะทำอะไรสักทีก็ต้องคิดแล้วคิดอีก" อำนรรฆหัวเราะ เหลือบดูนาฬิกาแล้วลอบพิศดูอมร

"อมรจ๋า!"

"อะไรคะ?"

"อย่ากลับโรงพยาบาลเลยนะ นาน ๆ พบกันที อยู่คุยกันสักคืนเถิด"

อมรเบิกตากว้าง

"จริงนะ ค้างเสียที่นี่ก็แล้วกัน จะได้คุยกัน มะรืนนี้ค่อยกลับแล้ว"

อมรนิ่ง อำนรรฆลุกจากเก้าอี้เดินมานั่งลงข้างสาวรัก

"อมร น้องไม่ไว้ใจพี่กะมัง?"

อมรนิ่งอีก คิ้วขมวดเป็นเชิงสงสัย

"เห็นจะลืมความหลังเสียหมดแล้วนะจ๊ะ" เธอพ้อต่อไป

อมรกะสับกะส่าย

"อมร ทำไมน้องไม่พูดกับพี่" แขนซ้ายของเธอค่อยโอบไปรอบไหล่ของอมร "นี่

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

รึคิดถึงพี่?"

"ระ_ระให้คิฉันพูดอะไรคี?" หล่อนพูดอึกอักไม่ชัดเจน

"ตกลงตามพี่บอก ค้างเสียที่นี่" เธอรักหล่อนแน่นขึ้น

"รักพี่เหมือนก่อนไหม อมร?"

อมรสะท้อน จูบของเธอยังอุ่นอยู่ที่แก้ม

"เงยหน้าขึ้นซิ อมร นี่ระมาอายอะไรกับพี่ ก่อนมาสิงคโปร์น้องไม่เคยตระหนี่ตัวถึงเพียงนี้ พุทโธ่! พี่คิดถึงระแย่เสียแล้ว"

อมรใจอ่อน เงยหน้าขึ้นดูเขาช้า ๆ

"สวยยาดตาอะไรเช่นนี้ น้องแก้ว" เธอเลือกจูบหล่อนตามชอบใจ

"พี่แทบระคอยจนสิ้นปีไม่ไหวเสียแล้ว"

ชั่วครู่ หัวใจอันเคลิบเคลิ้มของอมรก็ตื่นขึ้น เมื่อนึกได้ถึงลิลลิ ลิลลิ_ขุนสันทัด_จำนรรจ์

"อำนรรฆ!"

"อะไรระยอดชีวิตพี่?"

"กรุณาถอยห่างสักนิด อย่างนี้คิฉันพูดไม่ได้ ระหายใจไม่ออกอยู่แล้ว"

อำนรรฆยิ้มอย่างสุขใจ จูบหล่อนที่แก้มอีกครั้งหนึ่งแล้วขยับตัวออกห่าง

"น้องระพูดอะไรระ?"

"เธอรู้จักขุนสันทัดไหมคะ?"

อำนรรฆทำหน้านิ่ว

"ทำไมระ?"

"เมื่อวานนี้ก็ไปรถเคียงกับเธอ เพื่อนของคิฉันรู้จัก เขาเคยชอบพอกับขุนสันทัดมาก่อน"

"เพื่อนเธอชื่ออะไร?"

"ลิลลิ"

"ลิลลิ" อำนรรฆทวนพร้อมกับสะดุ้งแต่อมรไม่ทันเห็น

"ค่ะ เขาชื่อลิลลิ ลิลลิมันโรว์"

ดูอำนรรฆอึดอัดมากขึ้น

"เธอรู้จักรึคะ?"

"เอ้อ_ง่า_ไหนระ_เปล่า ไม่รู้จักสักที"

"เธอทำหน้าชอบกล อำนรรฆ" อมรยิ้มอย่างขัน

ดูเถิดกำลังรัก หล่อนช่างไม่สงสัยอะไรเสียเลย

"รู้จักรึคะ ขุนสันทัดน่ะ?"

อำนรรฆไม่ตอบทันที ไถลหยิบบุหรี่ออกจุด

"สูบไหมระ? ที่รัก"

ตอนนี้อมรออกสงสัย

"ตอบดิฉันก่อน" หล่อนเขย่าแขนเธอเบา ๆ "รู้จักขุนสันทัดไหม?"

อำนรรฆมยิ้มมือหล่อน ยิ้มแล้วหันหน้าไปทางอื่นก่อนตอบ

"รู้จัก"

"อยู่กระทรวงเดียวกับคุณนะคะ?"

"ใช่"

"เขาแต่งงานแล้วรึคะ?"

อำนรรฆมขยับคอเสื้อ

"อมร นี่น้องจะรู้เรื่องขุนสันทันไปทำไมกัน รู้จักเขาด้วยรึ?"

"ถ้ารู้จักดิฉันก็คงไม่ถามเธอ ยอกหน่อยเถอะค่ะ เขาเพิ่งแต่งงานใช่ไหม?"

"ใช่" เธอตอบลอย ๆ

"และมานี่เพื่อชมแสงจันทร์?"

"แล้วแต่เธอจะคิด"

"ลิลลิ—ลิลลิ—พุทโธ่!" อมรคร่างยกมือขึ้นปิดหน้า "น่าสงสารลิลลิเหลือเกิน!"

หน้าอำนรรฆมยิ่งเคร่งขรึมขึ้น เมื่อได้ยินชื่อลิลลิบ่อย ๆ

"แม่จำนรรฆก็มารึคะ?"

"มา"

"เห็นจะแต่งงานแล้ว"

เธอมองหน้าหล่อน ถอนใจอย่างรำคาญ "เย็นเมียขุนสันทัด"

"เมียขุนสันทัด!" อมรร้องดัง "น้องของคุณแต่งกับขุนสันทัด! กรรมของลิลลิ คุณไม่รู้จะไรเรื่องลิลลิเลยรึคะ?"

"จะรู้ได้อย่างไรอมร เมื่อพี่ไม่รู้จักลิลลิสักนิด"

"ลิลลิรักกับขุนสันทัด เคยรัก เคยชอบจำนรรฆก็คงไม่รู้"

หล่อนถอนใจ มือข้างหนึ่งลูบแขนอำนรรฆเล่น

"อำนรรฆ ดิฉันเกลียดเพื่อนเธอ เกลียดขุนสันทัดเหลือเกิน"

"เกลียดขุนสันทัด?" อำนรรฆเลิกคิ้วเบือนหน้าไปยิ้มทางอื่น

"เกลียดขุนสันทัด ถ้าอมรรู้จักขุนสันทัด" เขานึก "เพียงแต่รู้ว่าขุนสันทัดเย็นใคร อมรจะเกลียดได้หรือไม่หนอ" เหลือบตาดูมือเล็ก ๆ ของอมรที่เกาะแขนเธออยู่

"ลิลลิคงเล่าอะไรให้เธอฟังมากนะอมร"

"เล่า—เล่าหมดทุกอย่าง น่าสงสารหล่อนมาก เจ้าขุนสันทัดนั้น—ผู้ชายอะไรเลวเช่นนั้น"

หน้าอำนรรฆกลับยิ่งลงอีก

"ลิลลิไม่ควรจะเล่า ที่ถูกเมื่อหล่อนเสีย

หนังสือพิมพ์ ร.ร.ไทยเขษม

นารา

รัโง่ไปแล้วก็ควรจะเก็บไว้เย็นครู

"เขาปรับทุกข์กับดิฉันคนเดียว"

"แต่น้องก็มาขอกับพี่"

"อุ๊ย! ก็เธอเย็นอะไรเล่า ดิฉันถึงกล้าพูด"

อำนรรฆลูบตรงรอยหยิก

"เย็น—ง่า—เย็นอำนรรฆของอมรนั่นสิ"

เธอตอบไม่ตรงกับใจนิก

อมรหัวเราะเขา ๆ

"คุณไม่ได้เย็นขุนเย็นหลวงกับเขาบ้างรึคะ?"

"เคยวันเย็นรองอำมาตย์โท"

"ดิฉันยินดีด้วย แต่—ระวังตัวให้ดี อย่าทำเหมือนขุนสันทัดนะคะ"

"ดิฉันเห็นจะต้องกลับเสียที"

อ้าวบอกให้ค้างที่นี่ไงเล่าน้อง"

"ไม่ได้หรอกค่ะ ลิลลิไม่ค่อยสบาย ภาพขุนสันทัดเมื่อวานนี้ทำให้ลิลลิร้าวใจมาก ดิฉันเกลียดจริงตาคนนี้"

อำนรรฆเดินตามมาที่รถ

"พี่จะไปส่งที่โรงพยาบาลนะจ๊ะ"

"ไม่จำเย็นหรอกค่ะ ดีกแล้ว คนรถกับดิฉันรู้จักกันดี"

"งั้นพักกลับบ้าน ลานะจ๊ะยอดรัก"

มืน

"ค่ะ ฝากความเกลียดไปให้ขุนสันทัดมาก ๆ"

"อมร นี่สมมุตว่าพี่เย็นขุนสันทัดเล่า?"

เธอพูดที่เล่นที่จริง

"หมั่นไส้!" พร้อมกับซัดลงที่แขนเธอเผียะหนึ่ง

อำนรรฆแลตามรถของหล่อน แล้วพึมพัมกับตัวเอง

"ลิลลิที่เดียว พุทโธ่ หลุดมือไปได้ สวยไม่น้อย"

◎ ◎ ◎

อำนรรฆกลับไปแล้ว อำนรรฆของหล่อนหวานใจของอมร. ขุนสันทัด และ อำนรรฆยีศาที่ตามมาหลอกหลอนลิลลิก็กลับไปด้วย ทุกสิ่งได้ผ่านไป คงเหลือแต่ความทรงจำที่สิงอยู่ในใจสองสาว.

อมรนึกถึงคนรัก นึกถึงความหลังครั้งอยู่กรุงเทพ ฯ นึกถึงคืนที่ได้สนทนากันที่โฮเต็ล นึก—นึก—นึกไปทุกสิ่งทุกอย่าง นึกถึงคำพูดอันหวานเพราะของอำนรรฆ รู้สึกอุ่นตรงรอยจูบมาจนเดี๋ยวนี้ นึกถึงช่วงแขนอันล่ำสันที่เคยกอด โอ, เจ้าประคุณทูลเกล้า! อีกไม่ช้านัก พอสิ้นปี—เพียงสิ้นเท่านั้น อมรก็จะได้กลับไปบางกอก กลับไป

เย็นอีกอมรหนึ่ง อมรหวานใจของอำนรรฆ หล่อน แต่ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ คนไข้เรียก
เลิกเย็นเฟย์ เลิกเย็นตุ๊กตาสิงคโปร์เสียที หาเฟย์อยู่เสมอ ทุกครั้งที่ได้สติ คำแรกของ
อมรปลื้ม อกใจเบิกบานแทบจะหลุดออกมา หล่อนก็คือ “เฟย์เดียร์ เฟย์อยู่ไหน? มาหา
ข้างนอก สวรรค์ที่หล่อนเคยสร้างมาแล้ว ลิลลิหน่อย” อมรต้องน้ำตาตกไปด้วย นึก
กลับสวยขึ้นกว่าเก่า สวยขึ้น_งามขึ้น_สูง แน่ว่าทำอย่างไรเสียลิลลิก็คงจะต้องตาย.
ขึ้นกว่าเก่าหลายชั้น. ความรักหนอ! ความ “เฟย์” คนป่วยเรียกเบา ๆ
รักที่มีทั้งหวานหอมชื่นชีพอย่างสุจริต และ เฟย์ลูบมือหล่อน ลิลลิลืมตาขึ้นช้า ๆ
ที่ปกคลุมความขมขื่นไว้ภายใน ย้อมแต่ภาย “เฟย์, มีจดหมายถึงฉันบ้างไหม?
นอกไว้ ลวงใจ ลวงตาเพื่อนมนุษย์โลก. “มีฉะบับหนึ่ง จากพี่ เฟย์อ่านให้เธอ
รุนแรงอะไรเช่นนี้เล่า! ฟังเอาไหม?”

สำหรับลิลลิ ผู้อาภัพ ตั้งแต่วันได้เห็น ลิลลิพะยักหน้า
ขุนสันทัดกับภรรยาแล้ว อาการเศร้าโศก เฟย์อ่านจดหมาย เสียงสั่นน้อย ๆ นึก
ก็หนักมือขึ้น หัวใจที่ยังร้าวอยู่ด้วยแผลรัก คิดใจว่า อย่างช้าอีก ๓ วัน ลอเรนซ์ก็คงมา
กลับกำเริบขึ้นอีก เสมือนหนึ่งถูกแทงซ้ำที่ ถึง หล่อนโทรเลขบอกข่าวป่วยไปนานแล้ว
รอยเดิม ลิลลิไม่เย็นอันกินอันนอน เผ้าแต่ จดหมายฉะบับนี้ หล่อนเขียนขึ้นเอง เขียน
ร้องไห้ อมรพยายามปลอบโยนทุกอย่าง เพื่อหน่วงเวลาให้ทันลอเรนซ์มาถึง แม้จะ
ฮิลดาพยายามแสดงท่าตลกคะนองต่าง ๆ แต่ เย็นคำพูดของหล่อน ลายมือของหล่อน เฟย์
ไม่ไหว มันปลอยใจหล่อนไม่ได้ ยาดแผล ก็ไม่วายต้องซ่อนน้ำตา.
มันเริ่อรังมาเสียแล้ว ในที่สุด ลิลลิก็ล้มเจ็บ “พี่คิดแท้ ๆ คิดเหลือเกิน” ลิลลิพึมพัมเมื่อ
หล่อนถูกส่งตัวไปอยู่กับคนไข้ชั้นหนึ่ง ผ่าย- เฟย์อ่านจดหมายจบลงแล้ว
สตรี “ถ้าฉันตาย พี่จะฆ่าเขา เฟย์ นี่ฉันเจ็บ

อันว่าโรคหัวใจนั้น ถ้าเว้นเสียแต่จะได้ มากเทียวรึจ๊ะ?”
ยารักที่ถูกใจมาแก้แล้ว ยาอื่นก็ไม่มีสรรพ- เฟย์เห็นได้ช่อง
คุณดีพอ อมร อยากจะขอตัวไม่รักษาพยาบาล “ที่จริงเธอก็ไม่เจ็บหนักหนาอะไร ที่รัก

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

แต่เธอเย็นใจให้เจ็บ เธอไม่พยายามลืมอ้าย คนวายร้ายนั่นเสียบ้างนี่นะ”

“ฉัน—อยากลืม แต่—”

“อย่าใช้คำว่า ‘แต่’ ลิลลิ นึกถึงพระนึกถึงพี่ของเธอ ทำใจให้สดชื่น เธอต้องอยู่เพื่อพี่ เห็นไหม? พี่เธอไม่ยอมแต่งงานจนบัดนี้ เพราะรักเธอ อยากเห็นเธอมีความสุข”

“ฉันรู้แล้ว เฟย์ ลิลลิรู้แล้ว ที่นี่จะตั้งใจนึกถึงแต่พี่ เฟย์, ฉันอยากเห็นพี่เหลือเกิน”

“พี่จะมาถึงในวันสองวันนี้แหละจ้ะ ฉันส่งข่าวไปแล้ว”

“เฟย์, เธอยอกพี่ แล้วพี่จะมาหาฉันเฟย์, เธอดีอะไรเช่นนี้ ฉันรักเธอจริง ๆ sis.”

◎ ◎ ◎

ลอเรนซ์มาถึงในวันรุ่งขึ้น เพื่อนสนิทของลอเรนซ์คนหนึ่งมีบ้านอยู่ในสิงคโปร์

เฟย์เป็นผู้นำลอเรนซ์ไปเยี่ยมน้องสาว พี่ชายของลิลลิหน้าตาคล้ายหล่อนมาก รูปร่างล่ำสัน เค้าหน้าบอกว่าเย็นคนอ่อนโยนซื่อสัตย์ ลิลลิ พอเห็นพี่ชาย

“ลอเรนซ์!” หล่อนเรียกได้คำเดียวก็นิ่งไป เพราะความดีใจ เสียใจ ประดังกันเต็มที่

ลอเรนซ์นั่งลงข้างเตียง ลูบศีรษะน้อง สาว น้ำตาหยดขณะที่ก้มลงจูบหน้าผาก เฟย์ไถลไปตรวจคนไข้อื่น ๆ เพื่อหนีภาพสลดใจคู่นี้.

พี่ชายกับน้องสาว งงงันอยู่นาน ลิลลินอนนิ่ง จับมือพี่ชายไว้ น้ำตาไหลอาบแก้มนาน ๆ ก็ถอนใจใหญ่เสียครั้งหนึ่ง

ลอเรนซ์นั่งพิศดูน้องสาว หล่อนผ่ายผอมลงมาก ขอบตาทั้งคู่เขียวช้ำ เธอกำมือแน่นเมื่อนึกถึงตัวมารที่ทำลายหัวใจของลิลลิ ลอเรนซ์สาบานในใจแล้วว่า จะต้องขอตามล้างตามผลาญชุนสันทัดให้จงได้ ถ้าหากน้องสาวของตนตาย ลิลลิรู้ดี เพราะเฟย์บอก มันเย็นความฉลาดของเฟย์ส่วนหนึ่งที่รู้ใจเพื่อน เพราะตั้งแต่รู้ข่าวนั้น ลิลลิก็ระวังตัวมากขึ้น อุตส่าห์สงบสติอารมณ์ โดยเกรงพี่ชายจะต้องผจญกับอาชญาแผ่นดิน และกลัวชายที่เคยรักจะถึงแก่ชีวิต

“พี่,”

“อะไรน้องรัก”

“พี่มาถึงเมื่อไรจ๊ะ?”

“วันนี้เอง มาจากกรุงเทพ ฯ โดยรถไฟ”

ลิลลิหันไปกวักมือเฟย์

“พี่พักที่ไหนจ๊ะ? มานั่งนี่ซิเฟย์”

“บ้านเพื่อน เขามีร้านที่นี่ ๒ แห่ง” เธอ

ก้มศีรษะให้เฟย์

"ลอเรนซ์ ฉันอยากให้พี่รู้จักกับเฟย์ พี่สาวใหม่ของลิลลิ เฟย์ดีเหลือเกิน"

"ขอบใจเธอมากมิสเฟย์ ที่มีคุณต่อลิลลิ เขาเล่าให้ฉันฟังเสมอ"

เฟย์ยิ้มรับ หล่อนไม่ทราบว่าจะพูดอะไรดีในเวลาเช่นนี้ หล่อนนั่งอยู่ห่าง ๆ เกรงว่าจะเป็นการขัดขวางการสนทนาของพี่น้อง.

"ลิล, หมั่นรักษาตัว ตั้งอกตั้งใจให้ดีนึกว่าเห็นแก่พี่เถอะนะ" ลอเรนซ์ปลอบน้องสาว.

ลิลลิยกมือพี่ชายขึ้นจูบ

"เราสองคนพี่น้องเท่านั้น" หล่อนรำพัน

"จ๊ะ, สองคน เห็นหน้ากันอยู่สองคนเท่านี้ ลิลไม่ต้องทำใจผิด พี่ยังไม่ได้รับความสุขเพียงพอ ลิลต้องอยู่เป็นเพื่อนพี่ อยู่ช่วยให้พี่มีความสุข"

"พี่, ลิลลิจะทำอย่างพี่ว่า ถ้าพระทรงโปรด"

"พระโปรดเสมอ เราเป็นลูกกำพร้าของพระ พระองค์ไม่ทอดทิ้งเราหรอกน้อง" มือของเขาลูบคลำกางเขนอันน้อยที่คอน้องสาว.

ลิลลิยกกางเขนขึ้นจูบ

"พี่, ลิลลิรอดได้ โดยพระกรุณาของพระเจ้า พี่จำเพลงที่เราเคยร้องสรรเสริญเมื่อครั้งเป็นเด็กไหมจ๊ะ? บท ข้ารอดได้ในพระคริสตเจ้าน่ะจ๊ะ"

พี่ชายของหล่อนพยักหน้า

"ลิลลิอยากร้องอีก แต่__" หล่อนส่ายหน้า "ไม่มีแรง ไม่มีเสียง"

"พอหายดีลิลลิของพี่ก็จะมีแรง จะมีเสียงพระเป็นเจ้าโปรดเสียงของน้อง, ลิลลิ น้องจะได้รับพรให้มีชีวิตอยู่ เพื่อร้องเพลงสรรเสริญ"

ลิลลิเหลือบดูพระคริสตธรรมเล่มเล็กบนโต๊ะ แล้วมองหน้าพี่ชาย หล่อนเป็นสาสนิกชนแห่งพระคริสต แม้เฟย์จะเคยรับอาสาอ่านบทบัญญัติเหล่านั้นให้หล่อนฟังทุกเช้า แต่ลิลลิรู้ดีว่าเฟย์มั่นอยู่ในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นธรรมดาย่อมไม่จับใจเท่าผู้อ่านเป็นคริสตสาสนิกชนด้วยกัน ลอเรนซ์แลตามน้องสาว นึกอ่านความประสงค์ของหล่อนถูก.

"พี่จะอ่านพระคำภีร์ให้ฟังสักสองสามข้อแล้วจะกลับเสียที พรุ่งนี้พี่จะมาเยี่ยมลิลลิใหม่" เธอเอื้อมไปหยิบพระคริสตธรรมบนโต๊ะ

"น้องชอบบทไหนลิลลิ?"

"โกรินโธ ฉะบับต้น บท ๑๓"

ลอเรนซ์มองหน้าน้องสาว

"ยทิ่นดิกว่ากะมัง ลิลลิ"

"ยทนั้นเถอะข้ะพี่ ข้ะได้สอนใจฉันให้รัก ในพระผู้เบิ่นเจ้า ฉัน—ฉันจำได้ตลอดบท แต่—ยังอยากฟังพี่อ่านอิกสักครั้ง"

"พี่เกรงว่าข้ะกระเทือนใจน้อง"

"เปล่าเลย, พี่ ดูข้อ ๔ ซิข้ะ 'อันความรักนั้นก็อดทนนาน แลกระทำคุณให้'" หล่อนกล่าวด้วยเสียงแจ่มใส.

"แต่หมายถึงความรักในพระผู้เบิ่นเจ้า ไม่ใช่ความรักในหมู่มนุษย์"

"ถึงในมนุษย์ก็เบิ่นเช่นนั้น ลิลลิ แต่ต้องเบิ่นความรักที่เราตรวจเห็นว่าบริสุทธิ์แล้ว ถ้าอย่างนั้นพี่ข้ะอ่านตั้งแต่ข้อ ๔ ไปนะข้ะ"

ลอเรนซ์เปิดคำภีร์ ตั้งต้นอ่านด้วยเสียงแจ่มใส ชัดเจน

"๔ อันความรักนั้นก็อดทนนาน แลกระทำคุณให้ ความรักไม่อิจฉา ไม่อวดตัว ไม่จองหอง

"ไม่ได้กระทำเบิ่นที่น่าอาย ไม่ได้แสวงหาซึ่งเบิ่นส่วนของตน ไม่โกรธเร็ว ไม่รำพึงคิดในการชั่ว

"ไม่ยินดีในการอธรรม แต่มีความยินดีในความสัตย์ซื่อ"

เธอเหลือบดูน้องสาว ลิลลินอนหลับตา พริ้ม สีหน้าชื่นกว่าเก่า นาน ๆ ก็ลืมตาดูพี่ชายครั้ง ๑

"ต่อไปอิกซิข้ะ ทีนี้ข้อ ๗ ใช่ไหม?"

ลอเรนซ์พะยักหน้า อ่านต่อไปอิกตามคำขอร้อง

"แลปกยึดสารพัดความของเขา แลเชื่อสารพัด และไว้ใจทั้งสิ้น แลทนเอาทั้งหมด——"

"แลทนเอาทั้งหมด" ลิลลิพึมพัมเบา ๆ "ต่อไปอิกนิดเถอะข้ะ"

"ความรักนั้นข้ะเสียสูญหามิได้ แม้ข้ะมีคำทำนายก็จะเสียสูญหายไป แม้จะพูดภาษาได้ต่าง ๆ ก็จะสิ้น แม้มีความรู้ก็จักสูญหายไป—"

เธอหยุด ก้มลงดูหน้าน้องสาว

"พอทีนะข้ะ ลิลลิ"

ลิลลิยิ้ม พะยักหน้า ลอเรนซ์วางหนังสือไว้ยังที่เดิม

"พี่, ข้อสุดท้าย ข้อ ๑๓ ลิลลิจำได้"

"ยังนี้ยังตั้งอยู่ ๓ สิ่ง คือ ความเชื่อ ความไว้ใจ และความรัก แต่ความรักนั้นเบิ่นใหญ่"

ลอเรนซ์มองดูหล่อนด้วยความสงสาร ดูลิลลิไม่ผิดอะไรกับทารก มีหัวใจอันอ่อนน่า

กรุณาปราณีย่ิงนัก เธอขูบน้องเขา ๆ แล้วก็ลากลับ

ลิลลินอนหลับโดยอ่อนใจ หล่อนพูดมากคยมาก ใช้สมองมากกว่าทุกวัน แต่ก็สุดชื่นชื้นกว่าทุกวัน บทบัญญัติของพระผู้เย็นเข้าคำปลอบโยนของพี่ชาย อาบชะโลม หล่อเลี้ยงหัวใจให้อิ่มเอิบชื้น

เฟย์เฝ้าอยู่ใกล้ ๆ ทุก ๆ คำที่พี่น้องสนทนากัน ทุก ๆ คำในหนังสือโกรินโธ ดังรัวอยู่ในหู หล่อนไม่เคยได้ยินมาก่อน ลิลลิไม่เคยยอกให้หล่อนอ่านบทนี้ "โกรินโธ ฉะบับต้น บท ๑๓" หล่อนท่องอยู่ในใจทุก ๆ คำ ทุก ๆ ข้อ อ่อนหวานไพเราะ เย็นบทแห่งความรัก ความซื่อสัตย์ อันบริสุทธิ์สมเย็นคำภิรัทนับถือ หล่อนเย็นพุทธสาสนิกชน ไม่เลื่อมใสในลัทธิอื่น หัวใจมันอยู่ในพระรัตนตรัย ไม่เอนเอียง แต่—แม้กระนั้นหล่อนก็อดนึกชมบทบัญญัติข้อนี้มิได้

◎ ◎ ◎

ลอเรนซ์มาเยี่ยมน้องสาวทุกวัน อาการของลิลลิดีขึ้นอย่างน่าพิศวง เธอได้สนทนากับเฟย์หลายครั้ง รู้สึกชมเชยหล่อนอยู่ในใจ เฟย์เย็นคนสวย กิริยามารยาทอ่อนโยนสมกับหน้าที่ ใคร ๆ ก็ชอบ คนไข้ทุกคนติดใจ หนุ่ม ๆ หลายคนอยากผูกสนิทชิดชอบ ผิวพรรณของหล่อนขาวอยู่แล้ว ยิ่งมาได้อากาศสิงคโปร์นานเข้า ก็ดูงามสดรับกับเครื่องแบบที่สวม คนไข้ชอบเรียกหล่อนว่า 'แฟริเฟย์' หรือไม่ก็ 'ลิทเทิล ดอลลิ' ลอเรนซ์อีกคนหนึ่งที่อดนิยมชมชื่นในหล่อนมิได้

"มิสเฟย์ เธอคงเรียนวิชาพยาบาลมาหลายปีแล้ว?" ลอเรนซ์ถามขึ้นในวันหนึ่งขณะที่นั่งสนทนากัน ลิลลิเกือบหายเย็นปกติดีแล้ว

"ที่ไหนคะ, ๒ ปีก็ว่าเท่านั้น สันปีนึงจะครบกำหนด"

"แต่ลิลลิยังอีกนาน" เธอหัวเราะกับน้องสาว

"จะเรียนจนจบลิลลิ พี่คิดว่าพักเสียที่จะดีกว่า"

"แล้วฉันจะทำอะไรเล่าพี่?"

"กลับบางกอก ไปเย็นแม่บ้านให้พี่"

"จริงซิจ๊ะ พอพี่ได้เจ้าสาวก็โอนตำแหน่งแม่บ้านไปจากฉัน"

"ก็จะเย็นไรไปเล่า ดีเสียอีก ลิลจะได้อยู่เฉย ๆ เสียบ้าง แต่พี่น่ะ เห็นจะหาไม่พบเสียแล้ว"

"คงพบซ่ะ ถ้าพี่จะหาจริง ๆ แต่ถ้าหา

ก็ให้ถูกใจฉัน ถ้าถูกใจ ฉันจะรักให้มากเทียว พี่" หล่อนบุ้ยไปทางเฟย์ ลอเรนซ์บิบมือ น้องสาว ยิ้มแล้วสั่นศีรษะ

"ไกลมือนัก ลิลลิ อย่าอยากได้ในสิ่งที่เราเอื้อมไม่ถึงดีกว่า" เธอกะซิบตอบพอดีเฟย์กลับมาจากดูคนไข้

"เฟย์, ฉันเห็นจะเรียนไม่จบเสียแล้ว" เฟย์เลิกคิ้ว

"พี่คิดว่าฉันควรเลิก"

"ที่จริงเย็นความคิดที่ถูกต้องดีแล้ว ดิฉันก็เห็นอย่างนั้น"

"แต่ฉันคงคิดถึงเฟย์แย่เทียว เธอน่ะใจจืดนัก ริบพูดเสือกไสจะให้ไปอยู่ท่าเดียว"

"พูดอะไรอย่างนั้นลิลลิ ฉันคงต้องคิดถึงเธอเสมอ" เฟย์ค้าน

"ไปเสียกับเราเถอะเฟย์ ฉันหมายความว่าเวลาเธอเรียนจบแล้วน่ะ ไปอยู่บ้านเรา พี่กับฉันจะยินดีมากเทียวจะ จริงไหมลอเรนซ์?"

"จริงของลิลลิ ถ้าเธอจะกลับกรุงเทพฯ ไปเยี่ยมบ้านเราบ้าง ถ้าจะให้ดีละก็ ไปพักบ้านเรานะแหละดีกว่า"

"ยังอีกหลายเดือน ดิฉันไม่กล้ารับปาก"

"ทำไมจะรับไม่ได้ อีกสักปี ๑ ก็รับได้ เว้นเสียแต่ใจเธอจะไม่ยอมรับเท่านั้น"

ลอเรนซ์หัวเราะ

"ลิลลิปากเก่งเสมอ พอค่อยยังชั่วก็เอาเทียว มิสเฟย์ เธอควรจะหาควินินมาให้อมสักช้อน"

"อย่าเลยจะ เมื่อเย็นนักเรียนฉันอมเสียจนเข็ดแล้ว"

"เธอคิดว่าลิลลิจะไปพักบ้านได้หรือยัง มิสเฟย์? ฉันอยากรับเขาไปพรุ่งนี้"

"ก็ไม่เย็นอะไรนี่คะ อาการไข้ไม่มีแล้ว ยังอยู่แต่อ่อนเพลียเล็กน้อยเท่านั้น แต่คุณควรจะพูดกับหมอเสียก่อน"

"ฉันบอกครั้งหนึ่งแล้ว แม่บ้านก็ทราบว่าฉันต้องการให้ลิลลิลาออก"

"ดีจริง เตรียมหนทางไว้เสียทุกอย่าง ไม่ให้ฉันมีประตูสู้บ้างเลย"

"เราหวังดีต่อเธอหรอกนะ ลิลลิ" เฟย์ค้าน

"เรา—" ลิลลิเข้า เฟย์หน้าแดงจนเห็นได้

◎ ◎ ◎

(ยังมีต่อ)

องฺกุสคฺคห และ _คาห [องฺกุส+คห, คาห] ค. (แปลเหมือนคำบน) หตฺถึ ปภินฺนํ วิย องฺกุสคฺคโห (ในคาถาเก่า เขียน -คา- แก้ใหม่เขียน -ค-) หตฺถาจริยสงฺขาโต เฉโก องฺกุสคฺคาโห (ในอรรถกถา) ธมฺอ. ๗/๔๓๖_๗.

[องฺเกติ] ก. ดู ฬอกิ.

องฺโกล ป. ไม้ชะนิดหนึ่ง โบราณว่าไม้ปรู คู่กับ ลิโกจก. อช. ๕๕๗.

องฺกฺย ป. กลองพิเศษชะนิดหนึ่ง. อช. ๑๔๓.

ฬองฺค=คมเน. นิธาตุเดียวกับ ฬอคิ=คมเนนั่นเอง (ดู) ดูคำอธิบายที่ ฬองฺก.

องฺค[๑] อพ. อวฺหานตฺถวาจก นิบาตบอกอรรถ คือความร้องเรียก =โอ! จริงซิ!. หมฺโภ เร เชงฺค (เช+องฺค) อาวุโส อช. ๑๑๓๙. มีประโยคบาลีอยู่อันหนึ่งว่า "กิมงฺคํ ปน" มีในที่ทั่วไป, องฺค ในประโยคนี้ จะเป็นอะไรให้ปราชญ์สันนิษฐานต่อไป.

องฺค[๒] นป. [ปชมา เอก. องฺคํ พหุ. องฺคานิ แจกอย่าง กุล ใน บว. นาม] (๑) อวยวะในร่างกาย อช. ๒๗๘ (องฺคํ (ตฺว) _วยโว). (๒) เหตุ, การณ์. อช. ๙๕๕ (อวยว_เหตุสุ). เอวมิทํ พฺรหฺมจริยํ ปริปูรํ เตนงฺเคน พรหมจรรย์นี้ บริบูรณ์ ด้วยเหตุนั้นอย่างนี้, เอวมิทํ พฺรหฺมจริยํ อปฺปริปูรํ เตนงฺเคน ...ไม่บริบูรณ์... มช. ๒/๒๕๘ (คำ อปฺปริปูรํ ในที่นี้มีหลายแห่ง สัญโญคทุกคำพึงทราบว่าผิดแท้ สัญโญคไม่ได้ เพราะปริ นั้น คงเขียน ปริ แม้ในสังสกฤต ฉะบับเก่าหน้า ๒๕๘ ได้ตรวจแล้ว ท่านไม่ได้ซ้อนคงเขียน อปริปูรํ เพิ่งมาซ้อนในฉะบับใหม่นี้). (๓) ส่วน, ชะนิด, ประเภท. นวงฺคสตฺถุสาสนํ คำสอนแห่งพระศาสดามีองค์ ๙ คือ มี ๙ ส่วน หรือ ๙ ชะนิด หรือ ๙ ประเภท (คือ สุตฺต เคยฺย เวยฺยากรณ คาถา อุทาน อิติวุตฺตก ชาตก อพฺภูตธมฺม เวทลฺล) มงฺ. ๑๑๔_๕. (๔) อาจแปลเขียนอย่างอื่นอีกได้ เช่น ลักษณ, อาการ เป็นต้น สุดแต่ความ เช่น ตีหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต มหาโจโร มหาโจร มาตามพร้อมด้วยองค์ ๓ ๆ ในที่นี้ ก็คือ ลักษณะ ๓ นั่นแล องฺ. ๑/๔๙๐. แต่ในเมืองไทยเคยแปลอย่างภาษาแปลปากว่า องค์ทั้งนั้น ดูก็ได้ความเหมือนกัน.

องฺคกูฏ [องฺค+กูฏ] นป. 'ความโกงโดยอวยวะ', คือ โกงโดยเอามือกดคันชั่งเป็นความโกงในการชั่งน้ำหนักชะนิดหนึ่ง ใน ๔ อย่าง. ตุลากูฏนฺตาว รูปกูฏํ องฺคกูฏํ คห-

ณกูฏ์ ปฏิฺฉนฺนกูฏนฺติ ฯตุพฺพิธ์ โหติ ฯ... องฺคกูฏ์ นาม คณฺหนฺโต ปจฺฉาภาเค หตฺเถน ตุลํ อกฺกมติ ททนฺโต ปุพฺพภาเค ฯ มชฺอ. ๒/๒๘๓.

องฺคมฺสน [องฺค+มฺสน, ฯากฯ มฺส] นป. ถูตัว, ขัดสีตัว. นฺหานติตฺเถ องฺคมฺสนตฺถาย เพื่อประโยชน์แก่อัน...ในท่าเย็นที่อาบน้ำ สุตฺนิ. ๑/๓๕๖.

องฺคชาต [องฺค+ชาต] นป. องคชาต, 'องค์เกิดแล้ว', ของลับ (ทั้งของบุรุษและสตรี) อช. ๒๗๒ (องฺคชาตํ รหสฺสงฺคํ). ศัพท์นี้ถ้าใช้ลอยตัว หมายเย็นของบุรุษโดยมาก (ดู วิน. ๑ ตั้งแต่ข้อ ๕๔ เป็นต้นไป) ถ้าจะหมายเย็นของสตรี เติมนามสตรีลงด้วย เช่น...ภิกฺขุ...มาตุคามสฺส องฺคชาตํ อุปนิชฺฌายิ ภิกษุเพ่งพิศองคชาตของมาตุคาม วิน. ๑/๓๖๒.

องฺคณ[๑] [ฯากฯ ฯอคิ หรือ ฯองฺค] นป. ลาน, ที่โล่ง, ที่เปิด อช. ๒๑๘, ๘๕๙ (ภูมิภาเค กิเลเส ฯ มเล ฯ). โพธิยงฺคณ ลานต้นโพธิ, เจติยงฺคณ ลานพระเจดีย์ มชฺอ. ๑/๑๙๒. ราชงฺคณ พระลานหลวง ธมฺอ. ๓/๓๓๒.

องฺคณ[๒] [อาฯากฯ ฯอณฺช ก็เย็นได้] นป. กิเลส (เช่น ราคะ โทสะ โมหะ); ของเปรอะ, ของเยิ้อน, มลทิน. อช. ๘๕๙ (ดูข้างบน). สงฺคณ [ส+องฺคณ] ค. ผู้มีกิเลส, ผู้เย็นไปกับด้วยกิเลส, ราโค องฺคณํ โทโส องฺ. โมโห องฺ., รชสฺส วา องฺคณสฺส วา ปหานาย วายมติ พยายามเพื่อประหานธุลีและมลทิน, (กตฺถจิ กิเลสา...กตฺถจิ มลํ วา ปงฺโก วา...กตฺถจิ ภูมิภาโค) มชฺอ. ๑/๑๙๒.

องฺคณปริยนฺต [องฺ+ปริ+อนฺต] ป. 'ที่สุดรอบแห่งลาน', ขอบแห่งลาน. องฺคณปริยนฺเต ชิตํ นิโครฺธรุกฺขํ ชาอ. ๓/๒๖๖.

[องฺคติ] ก. ดู ฯอคิ

องฺคท [เห็นจะ องฺค+ท] นป. กำไลมือ, สร้อยข้อมือ, โบราณว่าทองต้นแขน. อช. ๒๘๗. องฺคทาภรณ นป. อาภรณ์คือ... ชาอ. ๑๐/๔๙๖.

องฺคที ป. ผู้สวมกำไลมือ, ฯลฯ. องฺคทิ จนฺทนุสฺสโท, –ทิพฺพองฺคเทน สมนฺนาคโต. ชาอ. ๗/๑๘๕.

องฺคนา อิ. หญิง, นาง. อช. ๒๓๐ (ถิ, วธู, วนิตา,–งฺคนา).

องฺคปจฺจงฺค [องฺค+ปฏิ+องฺค] นป. อวยวะใหญ่น้อย, อวยวะทุกส่วนในร่างกาย,

โบราณแปลกันมาว่า องค์และองค์อาศัย. องฺคปจฺจงฺคานิ สณฺฐเปตฺวา ธมฺม. ๓/๓๔๑. (เทียบ องฺคมงฺค ดูต่อไป). สพฺพงฺคปจฺจงฺค [สพฺพ+องฺ˚] ค. มีอังคะน้อยอังคะพร้อมสรรพ, คือมีอวยวะใหญ่น้อย ครบทุกสิ่งทุกประการ. สพฺพงฺคปจฺจงฺคนฺติ สพฺเพหิ องฺเคหิ จ ปจฺจงฺเคหิ จ สมนฺนาคตํ ที อ. ๑/๒๗๔.

องฺคปจฺจงฺคี ป. ได้ในคำว่า สพฺพงฺคปจฺจงฺคี [สพฺพ+องฺ˚] มีอังคะน้อยอังคะพร้อมสรรพ. อตฺตา . . . สพฺพงฺคปจฺจงฺคี อหีนินฺทฺริโย ที. ๑/๔๙๒.

องฺคปริจฺจาค [องฺค+ปริจฺจาค] ป. บริจจาคซึ่งอวยวะ, ได้แก่สละอวยวะส่วนใดส่วนหนึ่งให้เขาทาน แต่ชีวิตไม่แตกดับ เช่นเชือดเนื้อให้แม้สักก้อนหนึ่งเป็นต้น. ศัพท์นี้ใช้ในเรื่องเทียบบารมีของพระพุทธเจ้า คือ บริจจาคภัณฑะภายนอกเป็นทานบารมี องฺคปริจฺจาค เป็น ทานอุปบารมี บริจจาคชีวิต เป็นทานปรมัตถบารมี-พาหิรภณฺฑปริจฺจาโค ทานปารมิโย นาม องฺคปริจฺจาโค ทานอุปปารมิโย นาม ชีวิตปริจฺจาโค ทานปรมตฺถปารมิโย นาม ชา อ. ๑/๔๑.

องฺคปริณาม [องฺค+ปริณาม] ป. ความแปร_ความเปลี่ยนแห่งองค์, องค์ในที่นี้ไม่ใช่อวยวะเป็นองค์ของมรรค หรือของฌานเป็นต้น สตฺตฏฺฐ องฺคปริณาม, =สตฺต-อฏฺฐาทีนิ องฺคานิ ปริณาโม ธมฺม. ๓๕๒_๓.

องฺคปาปุรณ หรือ องฺคปาวุรณ [องฺค+ปา˚] นป. เครื่องปกคลุมคืออวยวะ หรือปกคลุมด้วยอวยวะ (ดังมารดากอดบุตรไว้ที่อกแล้วปลอยรับขวัญฉะนั้น). ชา อ. ๘/๒๐๕. ยุ. เป็น -ปุ- ไทยเป็น -วุ-. มงฺ. ๒๘๙ อ้างว่า "สฏฺฐินิปาเต โสณนนฺทชาตเก" ผิด, ที่ถูกต้องเป็น "สตฺตตินิปาเต" เป็นหนังสือฉะบับเรียน ใครๆ ควรสำเหนียกไว้.

องฺคมงฺค [องฺค+ม+องฺค] นป. 'อวยวะและอวยวะ' คือ อวยวะนั้นอวยวะนั้น, อวยวะทุกส่วนในร่างกาย. มีที่ใช้เป็น พหุ. องฺมงฺคานิ วาตฺปตฺถทฺธานิ วิน. ๑/๖๙. องฺคมงฺคานุสารี ป. (ลม) แล่นไปตามอวยวะทุกส่วน. องฺคมงฺคานุสาริโนติ . . . องฺคมงฺคานิ อนุสฺสฏฺฐา . . . วาตา มชฺ อ. ๒/๓๐๘. (ดู องฺคานุสารี).

องฺคราค [องฺค+ราค] ป. ย้อมอวยวะ, ย้อมร่างกาย. คู่กับ มุขราค ย้อมหน้า. องฺคราคํ กโรนฺติ มุขราคํ กโรนฺติ วิน. ๗/๑๗. . . . ทฺวีหิ ตีหิ อคโทสธรงฺคตีลกาหิ นลาฏอํสกูปฏฺฐมุรมชฺฌสงฺขาตํ องฺคํ สชฺเชตฺวา องฺคราคํ

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

กโรนฺติ สรฏ. ๑/๑๐๕๖.

องฺคลคฺค [องฺค+ลคฺค] ติดแล้วที่อวยวะ, ข้องที่สรีระ. =สรีเร ลคฺคิภูตำ โยสม. ๒/๑๐๘.

องฺคลฏฺฐิ [องฺค+ลฏฺฐิ] อิ. ทรวดทรงแห่งอวยวะ? (เช่นยาวในที่ควรยาว สั้นในที่ควรสั้น เป็นต้น). ปก. ๒ อ้าง ธมฺสอ. 403,9 เข้าใจว่าตรงกับฉะบับไทย หน้า ๕๖๖ ซึ่งเป็นดังนี้ เอวำ โน องฺคสนฺธิ สุสณฺฐิตา ภวิสฺสติ สรีเร ฉวิวณฺโณ ปสนฺโน ภวิสฺสติ ในที่นี้แสดงความปรารถนาของหญิงที่นิยมรูป ในขณะที่กลืนกินอาหาร มักตั้งใจว่า ขอให้ทรวดทรงเหมาะส่วน และผิวพรรณผ่องใส, จะเป็น -สนฺธิ หรือ -ลฏฺฐิ แน่ ต้องตรวจตราต่อไป อิก. องฺคลฏฺฐิสมฺปนฺน ค. ผู้ถึงพร้อมด้วยทรวดทรงแห่งอวยวะ คือ ทรวดทรงเหมาะส่วนทุกประการ. องฺคินฺติ องฺคลฏฺฐิสมฺปนฺนำ เถรี อ. 226,17 (ไทยยังไม่ได้พิมพ์).

ชอบกลเรื่องศัพท์องฺคลฏฺฐินี้ คัมภีร์ไทยกลายเป็นรูปอื่นไปหมด เช่นตัวอย่างข้างต้นซึ่งแท้จริงในที่นั้นไม่ได้พูดถึงความติดต่ออวยวะอย่างใดเลย เล็งสัณฐานทรวดทรงแท้ ๆ จะเห็นได้คือศัพท์ สุสณฺฐิตา ก็บอกอยู่แล้ว แห่ง ๑ กับ ทีอ.๑/๑๒๒ ว่า "องฺคุลฏฺฐิ ทิสฺวา เห็นกระดูกนิ้วมือ" แท้จริงในที่นี้ ไม่ได้พูดอะไรเกี่ยวถึงกระดูกนิ้วเลย แก้เรื่อง องฺควิชฺชา วิทยาดูอวยวะทั่วไป น่าจะเป็น องฺคลฏฺฐิ กระมัง? นี่อีกแห่ง ๑ อัศจรรย์ที่ยังไม่เคยพบ องฺคลฏฺฐิ ในฉะบับไทย ที่ ยุ. เป็น องฺคลฏฺฐิ ไทยเป็นอย่างอื่น เช่น องฺคสนฺธิ องฺคุลฏฺฐิ ไปหมด, ขอให้ปราชญ์สันนิษฐานต่อไป (ดู องฺควิชฺชา และ องฺคุลฏฺฐิ ด้วย).

องฺควาต [องฺค+วาต] ป. 'อังควาต, 'ลมในอวยวะ', โรคลมอย่าง ๑ ที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้รักษาด้วย เสทกมฺม คือการทำให้เหงื่อออก. องฺควาโต โหติ... อนุชานามิ ภิกฺขเว เสทกมฺมำ ฯ วิน. ๕/๓๙, องฺควาโตติ องฺคมงฺเคสุ วาโต อ. ๓/๑๙๐.

องฺควิกฺเขป [องฺค+วิ+เขป] ป. 'ซัดไปต่าง ๆ แห่งอวยวะ', ท่าทาง เช่นรำยกมือยกเท้าเป็นต้น. อช. ๑๐๑ (=องฺคหาร).

องฺควิชฺช [ดูศัพท์ต่อไป] ป. 'ผู้เรียนองควิทยา', หมอดู, โหร, หมอทายลักษณะ. องฺควิชฺชำ อเวจฺจ อธิเต=องฺควิชฺโช. กจฺ. ๓๐๙.

องฺควิชฺชา [องฺค+วิชฺชา] อิ. 'องควิทยา', วิทยาตรวจอวยวะแล้วพยากรณ์ในเรื่องโชคดีร้ายเป็นต้น. ได้ความว่า ในอินเดีย

ยุคนั้น การโลก ๆ ที่นิยมว่าเย็นวิทยา และ ส. ๑/๕๕๔.
ใช้ศัพท์ วิชฺชา มี ๑๒ ประการด้วยกัน คือ องฺคหาร [องฺค+หาร] ป. 'ความนำ
องฺควิชฺชา วตฺถุ. เขตฺต. สิว. ภูต. ภูริ. อหิ. ไปซึ่งอวยวะ', ท่าทาง เช่นรำยกมือยกเท้า
วิส. วิฺญฺจิก. มูสิก. สกุณ. วายสวิชฺชา ทิ. เย็นต้น. อช. ๑๐๑ (=องฺควิกฺเขป).
๑/๑๙, อ. ๑/๑๒๒.

องฺควิชฺชาปาฐก [องฺ+ปาฐก] ป. องฺคเหตุก ป. ชื่อนกในป่าจำพวกหนึ่ง.
'คนกล่าว–แสดงองควิทยา', ผู้เชี่ยวชาญ เขลาวกา ยงฺคุลาโย โกธกา องฺคเหตุกา
(Expert) ในองควิทยา, หมอดู, โหร. ชาอ. ๑๐/๔๑๐.
องฺควิชฺชาปาฐกา อาหำสุ ชาอ. ๓/๒๗ (ต้น
ฉะบับแยกเย็น องฺวิชฺชา ปาฐกา ซึ่งผิด). องฺคานุสารี [องฺค+อนุ+สาริ, จาก
√สร] ป. (ลม) แล่นไปตามอวยวะ (ทั่วไป).
(ดู องฺคลฏฺฐิ และ องฺคุลฏฺฐิ ด้วย). เย็นชะนิดลมอย่าง ๑ ในร่างกาย ในลม ๖
อย่าง มี อุทฺธงฺคมวาต เย็นต้น. อช. ๓๙.
องฺคเวกลฺล [องฺค+เวกลฺล, จาก วิกล] ศัพท์นี้ เย็นคำเดียวกับ องฺคมงฺคานุสารี (ดู
นป. ภน. พิกลแห่งอวยวะ คือ วิปริต หรือผิด องฺคมงฺค) ตกลงมีที่ใช้ทั้ง ๒ รูป.
ธรรมดาอย่างใดอย่างหนึ่ง. องฺคเวกลฺเลน
สมนฺนาคโต ธมฺอ. ๓/๔๑๐. องฺคาร[๑] ป. นป. ถ่าน, ถ่านเพลิง. อช.
๓๖. ขทิรงฺคาร ถ่านไม้ขทิร ธมฺอ. ๓/๓๘๔.
องฺคสตฺถ [องฺค+สตฺถ] นป. 'องค บางทีมี ก ต่อท้ายเย็น องฺคารก บ้าง.
ศาสตร์', ตำราดูอวยวะ แล้วทำนายโชคดี
ร้ายเย็นต้น (ทีอ. ๑/๑๒๑) เหมือน องฺค- องฺคาร[๒] ป. นป. ดาวพระอังคาร บางที
วิชฺชา แต่ควรสังเกตว่า คำ องฺควิชฺชา นั้น มี ก เติมท้ายเย็น องฺคารก ด้วย. นกฺขตฺตสฺส
ใช้ในยุคบาลี (พระไตรปิฎก) คำ องฺคสตฺถ องฺคารกาทิคฺคหณสมาโยโคปี ทีอ. ๑/๑๒๔.
ใช้ในยุคอรรถกถา.

องฺคารอาวาฏ [องฺคาร+อาวาฏ] ป.
องฺคสมฺภาร [องฺค+สมฺภาร] ป. ความ บ่อ–หลุมแห่งถ่านเพลิง. องฺคารอาวาเฏ ปา-
ประชุมกัน – รวมกันแห่งส่วน (ทุกส่วน). เตตฺวา ธมฺอ. ๓/๓๘๓.
ยถาหิ องฺคสมฺภารา โหติ สทฺโท รโถ อิติ องฺคารกฏาห [องฺคาร+กฏาห] นป.
เตา หรือ กระเบื้องสำหรับเผาถ่าน, อังโล่.

องฺคารกฏาเห อคฺคิ กตฺวา ติดไฟใน. สุตฺนิ๑. ๒/๑๙๘.

องฺคารกปลฺล [องฺคาร+กปลฺล] นป. เตา หรือ กระเบื้องสำหรับเผาถ่าน, อั้งโล่ องฺคารกปลฺลํ สชฺเชตฺวา ธมฺอ. ๒/๒๓๐,

องฺคารกมฺมกร [องฺคาร+กมฺม+กร], องฺคารการก [องฺคาร+การก] ป. คนเผาถ่าน, คนทำถ่าน. ชาอ. ๑๐/๗๗ ยุ. เย็นรูปต้น ไทยเย็นรูปหลัง (=องฺคาริก).

องฺคารกาสุ [องฺคาร+กาสุ] อิ. หลุมถ่านเพลิง. ธมฺอ. ๓/๓๘๔. องฺคารกาสูปมา กามา กามท. เปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง องฺ. ๓/๗๖๕, องฺคารกาสูปมา มหาภิตาปฏิเสน อ. ๓/๔๕.

องฺคารคพฺภ [องฺคาร+คพฺภ] ป. 'ห้องแห่งถ่านเพลิง', กลางกองถ่านเพลิง. ชาอ. III 55,1 =๔/๒๙๔ ซึ่งเย็น องฺคารมชฺฌ ท่ามกลางแห่งถ่านเพลิง.

องฺคารจิตก [องฺคาร+จิตก] นป. กองฟอน หรือ จิตกาธารมีถ่านเพลิง. สุตโสโม องฺคารจิตกํ ปสฺสติยี ชาอ. ๘/๔๕๔.

องฺคารถูป [องฺคาร+ถูป] ป. อังคารสถูป, สถูปบรรจุพระอังคารของพระพุทธเจ้า. ทสโม องฺคารถูโป ที. ๒/๑๖๑.

องฺคารปกฺก [องฺคาร+ปกฺก] ค. สุกบนถ่าน', ย่างถ่าน, ปิ้งถ่าน. องฺคารปกฺกติตฺติรมํส เนื้อนกกระทาย่าง สอ. ๓/๘๖ ต้นฉบับเย็น องคารปตต ซึ่งผิด.

องฺคารปจฺฉิ [องฺคาร+ปจฺฉิ] อิ. ตะกร้าถ่าน. องฺคารปจฺฉิยํ กาโก วิย ดุจกาในตะกร้าถ่าน (แปลว่า กาก็ดำ ถ่านก็ดำ เย็นดำ ๒ ชั้น) ธมฺอ. ๘/๕๘๘.

องฺคารปพฺพต [องฺคาร+ปพฺพต] ป. อังคารบรรพต, ภูเขาถ่านเพลิง หรือถ่านเพลิงที่สุมกันขึ้นเย็นกองใหญ่โตดุจภูเขา. องฺคารปพฺพตมฺปิ อาโรเปติ ยกขึ้นสู่... มชฺอ. ๒/๑๘ เย็นวิธีทำกัมมกรณ์แก่สัตว์นรกอย่างหนึ่ง.

องฺคารมสิ [องฺคาร+มสิ] ป. (หรือ อิ.) เขม่าถ่าน. องฺคารมสิมกฺขิต ค. แปดเปื้อนด้วยเขม่าถ่าน หรือ เปื้อนเขม่าถ่าน ธมฺอ. ๖/๒๗๔.

องฺคารวสฺส [องฺคาร+วสฺส] ป. นป. ฝนถ่านเพลิง, เมล็ดถ่านเพลิง. (มาโร) องฺคารวสฺสํ สมุฏฺฐาเปสิ ชาอ. ๑/๑๑๕ ยุ. เย็น องฺคารวสฺส.

องฺคาริก [องฺคาร+อิก] ป. คนเผาถ่าน, คนทำถ่าน. =องฺคารกมฺมกร. ชาอ. ๑๐/๗๗

(ดู องฺคารกมฺมกร).

องฺคารี [จาก องฺคาร] ป. 'เย็นดังถ่าน', แดง, สีแดง. องฺคาริโน ทุมา ต้นไม้ท. มีสีแดง คือ มีดอกบานแดง (ดังถ่าน) เถร. ๓๗๐[1].

องฺคิก [องฺค+อิก] ค. มีองค์ ได้ในคำว่า อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค มรรคมีองค์ ๘ มีที่มาทั่วไป.

องฺคินี [จาก องฺค] อิ. 'มีอวยวะ', มีอวยวะครบถ้วนและเหมาะส่วน? องฺคินฺติ องฺคลฏฺฐิสมฺปนฺนำ เถรี อ. 226,17 (ไทยยังไม่ได้พิมพ์).

องฺคิรสี และ องฺครสี อิ. 'มีรัศมีในองค์' เป็นคำกล่าวของ ปญฺจสิขเทพบุตร เรียกนางเทพธิดา ที่ชื่อว่า สุริยวจฺฉสา อันเย็นธิดาของท้าวติมพรุเทวราช_องฺคิรสี ปิยา เมสิ ที. ๒/๒๔๘, สุริยวจฺฉสาติ สุริยสมานสิริรา ฯ ตสฺสา กิร เทวธิตาย ปาทนฺเต รสฺมิ อุฏฺฐหิตฺวา เกสนฺตำ อาโรหติ... องฺคิรสีติ องฺคิรสฺมิโย อสฺสาติ องฺคิรสี อ. ๒/๓๙๗—๘ (ไทยเย็น องฺคิรสี ยุ. เย็น องฺคิรส)

คำนี้ทางมูล คงแยกว่า องฺค+รสี นั่นเอง และตลอดจนคำว่า องฺคิรส มูลก็คงเย็นอย่างเดียวกันกระมัง.

องฺคี [จาก องฺค] ป. มีองค์. อิ. องฺคินี. ได้ในคำว่า จตุรงฺคินี มีองค์ ๔ คือ ๔ เหล่า หตฺถิ อสฺส รถ ปตฺติเสนาย จตุรงฺคินี ชาอ. ๘/๑๙๓.

องฺคีรส [บางทีเย็น องฺคิรส บ้าง] ป. (๑) พระนามของพระพุทธเจ้า ดังที่เรียกว่า พระอังคีรส 'มีพระรัศมีสร้านจากพระองค์' โบราณแปลกันมาว่า 'มีองค์เย็นแดนสร้านออกแห่งรัศมี' ท่านจะได้หลักจากไหนยังไม่ทราย. อช. ๑. องฺคิรสสฺส กาเย อเนกวณฺณา อาภา วิย วิน. ๔/๓๙[2], องฺคิรสสฺสาติ องฺคโตรสฺมิโย นิจฺฉรนฺติ ตสฺมา องฺคิรโสติ วุจฺจติ องฺอ. ๓/๘๖. (๒) ชื่อของฤษีตน ๑ ในฤษี ๑๐ มี อฏฺฐก วามก เป็นต้น ที่เป็นผู้แต่งไตรเพท. อช. ๑๐๙.

องฺคีรสี ดู องฺคิรสี.

องฺคุฏฺฐ ป. นิ้วแม่มือ. (ดู องฺคุลี) อช. ๒๖๖. บางทีมี ก เติมท้ายเป็น องฺคุฏฺฐก บ้าง. เกเสสุ ปาทงฺคุฏฺฐเก ปเวเสตฺวา ยังนิ้วแม่เท้า ท. ให้เข้าไปในผม ท. ธมฺอ. ๓/๓๑๓.

องฺคุฏฺฐคณนา [องฺคุฏฺฐ+คณนา] อิ. การนับด้วยนิ้วแม่มือ (บางทีจะเย็นนับหมวด ๕ คือ ลงนิ้วแม่มือครั้งหนึ่งก็เป็น ๕ กระมัง?)

ชาอ. ๒/๓๔๑ ในเนื้อเรื่อง เขื่น นงฺคุฏฺฐ-คณนำ (นับด้วยหาง) เห็นจะผิด ส่วนในคาถาเขื่น นงฺคุฏฺฐคณนำ ยาติ ซึ่งต้องตัดว่า น องฺคุฏฺฐคณนำ ยาติ (หมู่หนู) ย่อมไม่ถึงซึ่งอันนับด้วยนิ้วแม่มือ (เห็นจะไม่ถึง ๕ ตัว ที่ถูกสุนัขจิ้งจอกกินเสีย) ส่วนในอรรถกถา ลงไว้ชัดว่า องฺคุฏฺฐคณนา ฉะนั้นสันนิษฐานว่า นงฺคุฏฺฐคณนำ ในเนื้อเรื่องคงผิด.

องฺคุฏฺฐปท [องฺคุฏฺฐ+ปท] นป. รอยหรือเครื่องหมายแห่งนิ้วแม่มือ. องฺคุลิปทานิ ทิสฺสนฺติ องฺคุฏฺฐปทา รอยนิ้วมือ และรอยนิ้วแม่มือท. ปรากฏอยู่ สำ. ๓/๒๖๒. (อ. ไม่แก้).

องฺคุฏฺฐเสนฺห [องฺคุฏฺฐ+เสนฺห] ป. ความชุ่มชื้นแห่งนิ้วแม่มือ (ถ้าแปลตาม อ. ก็ต้องว่า น้ำนมไหลจากนิ้วแม่มือ). องฺคุฏฺฐเสนฺเหน ยาเปสิ รตฺติ เปต. ๑๑๕½. ความในเรื่องนี้ คือ เด็กมีบุญไม่มีใครเลี้ยง เขาทิ้งไว้ไม่ตาย ถือกันว่าเทวดาบันดาลให้มีน้ำนมไหลออกจากนิ้วแม่มือ และเด็กนั้นดูดกินเลี้ยงชีวิตไปได้. องฺคุฏฺฐเสนฺเหนาติ องฺคุฏฺฐโต ปวตฺต-เสนฺเหน องฺคุฏฺฐโต ปคฺฆริตขีเรนาติ อตฺโถ ฯ เปตอ. 198,4. (ไทยยังไม่ได้พิมพ์).

องฺคุล นป. นิ้ว ในมาตรา (ไม่ใช่นิ้วมือ) อช. ๑๙๕ กำหนดว่า ๗ ธัญญมาส เขื่น ๑ องฺคุล.

พึงสังเกตว่า นิ้วมือ เรียก องฺคุลิ_ลิ อิ. (ดูต่อไป) ถ้าเขื่น องฺคุล นป. หมาย นิ้วในมาตรา แม้จะเห็นคำที่ใช้บางคำพ้องอยู่ เช่น องฺคุลคฺค ปลายนิ้วมือ นี้ต้องแยกว่า องฺคุลิ+อคฺค (ลบ อิ. ดูต่อไป) ไม่ใช่ องฺคุล+อคฺค ซึ่งจะกลายเขื่นนิ้วในมาตราไป.

อฏฺฐงฺคุลปาทก [อฏฺฐ+องฺคุล+ปาท+ก] ค. (เตียง, ตั่ง) มีเท้า ๘ นิ้ว. สุคตงฺคุล [สุคต+องฺคุล] นป. นิ้วพระสุคต (นิ้วในมาตรา) วิน. ๒/๗๕๕.

ทฺวงฺคุล นป. สองนิ้ว, จตุรงฺคุล นป. สี่นิ้ว, อฏฺฐงฺคุล นป. แปดนิ้ว. วิสุทฺ. ๒/๒๔๖.

องฺคุลกาล [องฺคุล+กาล] ป. 'องฺคุลกาล, กาลนิ้ว, หรือ นิ้วกาล', คือ กาลมีเงาล่วงได้หนึ่งนิ้ว (ซึ่งวัดเงาแดดที่ กาลตฺถมฺภ). ทฺวงฺคุลกาล ป. กาลมีเงาล่วงได้ ๒ นิ้ว. ทฺวงฺคุลกาเล ภตฺตำ คเหตฺวา ทฺวงฺคุลกาเล ภุญฺชติ มชฺอ. ๑/๑๖๘. (กาลตฺถมฺภ 'เสาเวลา' นั้น (กาลตฺถมฺภมูเล นิสีทิสุ มชฺอ. ๑/๑๖๘) ชะรอยจะปักไว้กลางแดด สำหรับวัดเงาแดด ที่จะคล้ายที่เรียกว่านาฬิกาแดดกระมัง?)

องฺคุลฏฺฐิ [องฺคุลิ+อฏฺฐิ] นป. กระดูก